

2013•2014
FACULTEIT BEDRIJFSECONOMISCHE WETENSCHAPPEN
master in de toegepaste economische wetenschappen

Masterproef
Vergelijkende analyse van de werking van rechtbanken van eerste aanleg

Promotor :
Prof. dr. Wim MARNEFFE

Copromotor :
Mevrouw Samantha BIELEN

Eline Julin
Proefschrift ingediend tot het behalen van de graad van master in de toegepaste economische wetenschappen

2013•2014
FACULTEIT BEDRIJFSECONOMISCHE
WETENSCHAPPEN
master in de toegepaste economische wetenschappen

Masterproef

Vergelijkende analyse van de werking van rechtbanken van
eerste aanleg

Promotor :
Prof. dr. Wim MARNEFFE

Copromotor :
Mevrouw Samantha BIELEN

Eline Julin

*Proefschrift ingediend tot het behalen van de graad van master in de toegepaste
economische wetenschappen*

Woord vooraf

Deze masterproef vormt het sluitstuk van mijn opleiding in de Toegepaste Economische wetenschappen, afstudeerrichting Beleidsmanagement aan de Universiteit Hasselt. Met een onderzoek naar het functioneren en de productiviteit van rechtbanken van eerste aanleg kreeg ik de kans om mijn interesse voor beleidsmanagement en het juridische aspect ervan te combineren. Het tot stand brengen van dit werk was voor mij een zeer interessante en leerrijke ervaring.

Het schrijven van deze masterproef was echter niet mogelijk geweest zonder de steun en hulp van een aantal mensen. Graag zou ik van deze gelegenheid gebruik willen maken om hen te bedanken. Zonder hun bijdrage zou het resultaat nooit hetzelfde geweest zijn.

Eerst en vooral zou ik mijn promotor prof. Dr. Wim Marneffe willen bedanken, ten eerste voor de kans die hij mij geboden heeft om dit onderwerp verder uit te diepen en ten tweede voor zijn deskundige begeleiding, tussentijdse adviezen en expertise. Daarnaast wil ik ook drs. Samantha Bielen bedanken voor de verleende bijstand. Zij gaf mij de nodige bijsturing, de interessante suggesties, nieuwe inzichten en de praktische informatie tijdens het hele onderzoeksproces. Dankzij hen ben ik erin geslaagd om mijn masterproef tot een goed einde te brengen en zo mijn opleiding op een gepaste manier af te ronden.

Ook richt ik een dankwoord tot de rechtbanken van eerste aanleg van Hasselt, Leuven, Antwerpen, Mechelen, Gent, Doornik en Luik. Dankzij hun medewerking kreeg ik de mogelijkheid om de werkingsverslagen in te kijken.

Tevens gaat mijn speciale dank uit naar mijn ouders om me de kans te geven om deze studies aan te vatten en me iedere keer opnieuw te steunen en aan te moedigen.

Tot slot wil ik iedereen bedanken die ook maar enige bijdrage geleverd heeft en die niet specifiek vermeld is geworden.

Eline Julin

Samenvatting

Traag, inefficiënt, hopeloos verouderd zijn begrippen waarmee Justitie zich meer en meer gaat associëren. Steeds meer Belgen klagen over de werking van ons gerechtelijk apparaat. Deze problemen komen vooral tot uiting binnen de domeinen van het personeelsbeleid, informatica en de rechterlijke organisatie. De trage en inefficiënte werking zorgt voor gerechtelijke achterstand. Hiervoor werd België al meermaals door het Europese Hof voor de Rechten van de Mens veroordeeld, echter zonder resultaat. De afhandeling van rechtszaken verloopt erg traag en partijen moeten noodgedwongen wachten op een vonnis. Dit heeft tot gevolg dat de kosten van een rechtszaak hoog oplopen en dat partijen hun vertrouwen in Justitie verliezen. Om het vertrouwen van de burger terug te winnen worden er steeds meer eisen gesteld aan het prestatieniveau van de rechterlijke organisatie. De huidige rechtsonzekerheid en andere negatieve gevolgen die minder productieve rechtbanken met zich meebrengen, tonen aan dat het efficiënter en productiever functioneren van rechtbanken een hoogdringende noodzaak is.

Een goed presterende rechterlijke macht wordt beschouwd als een voorwaarde voor economische ontwikkeling. Om de prestaties van rechtbanken te verhogen, is er inzicht nodig in de productiestructuur en in de factoren die de productiviteit beïnvloeden. Uit de wetenschappelijke literatuur blijkt dat de factoren die een invloed kunnen hebben op de productiviteit en de efficiëntie van rechtbanken divers zijn en niet allemaal een even grote invloed uitoefenen. Deze verschillende factoren worden ingedeeld in procedurele, administratieve en organisatorische factoren. Productiviteit is echter een concept dat niet eenvoudig meetbaar is. Om die reden worden verschillende maatstaven van de productiviteit van rechtbanken opgesomd. Daar het voor het Belgische overheidsbeleid nuttig is om te zien wat België kan leren van andere landen op het punt van inzichten in de factoren van de productiviteit van de rechtbanken werden enkele Nederlandse productiviteitsonderzoeken bestudeerd.

De essentie van het praktijkonderzoek is het vinden van factoren die aan de basis liggen van het al dan niet goed functioneren van rechtbanken van eerste aanleg. Om kennis te vergaren rond de interne werking en productiviteit van de rechtbanken van eerste aanleg werden de werkingsverslagen van de rechtbanken van Hasselt, Antwerpen, Mechelen, Leuven, Gent, Luik en Doornik van 2003 tot en met 2012 geanalyseerd. Uit deze werkingsverslagen en de statistieken van de FOD Justitie werden er enkele factoren verzameld die de productiviteit van rechtbanken van eerste aanleg kunnen beïnvloeden.

Uit deze verslagen wordt duidelijk dat er een acuut tekort is aan personeel. De vraag rijst of de personeelsformatie niet aan herziening toe is en of het wettelijk vastgelegd personeelskader nog wel beantwoordt aan de taken en opdrachten van de rechters, griffiers en administratieve personeelsleden van de rechtbanken van eerste aanleg.

Daarnaast werkt ook een inefficiënt beleid van materiële middelen een efficiënt juridisch systeem tegen. Moderne apparatuur en software zijn belangrijk om de efficiëntie en de productiviteit te verhogen, maar van deze elementen is er binnen ons Belgische juridisch systeem nog maar weinig sprake.

Aan de hand van de werkingsverslagen en de gepubliceerde statistieken van de FOD Justitie worden de gevonden maatstaven van productiviteit voor alle 27 arrondissementen in België berekend. Deze resultaten laten zien dat de kleine rechtbanken en de grote rechtbanken Brussel, Luik en Charleroi het minst productief zijn. Wanneer we een onderscheid maken tussen de Vlaamse en Waalse rechtbanken van eerste aanleg valt op dat de Vlaamse rechtbanken productiever zijn dan hun Waalse tegenhangers. De resultaten van de zeven onderzochte rechtbanken tonen aan dat een rechtbank van eerste aanleg productiever is naarmate er meer griffiers per rechter zijn. Ook hebben de minder grote rechtbanken een hogere productiviteit. Het feit dat grote rechtbanken minder productief zijn, kan toegewezen worden aan de samenstelling van de sociale kaart in deze arrondissementen dat een invloed heeft op de aard en de moeilijkheidsgraad van de zaken. Hier merken we wel op dat dit echter punten zijn die opvallen, causale verbanden worden hiermee niet aangetoond.

Ten slotte onderzoeken we met behulp van een regressieanalyse welke variabelen of factoren de productiviteit van rechtbanken van eerste aanleg het meest beïnvloeden. In dit onderzoek wordt de productiviteit gemeten aan de hand van het aantal afgehandelde zaken. Uit de resultaten blijkt dat het aantal rechters, griffiers en administratieve personeelsleden, het aantal dagen ziekteverzuim per personeelslid, het aantal kamers en het bevolkingsaantal geen significant impact vertonen op het aantal afgehandelde zaken. Tussen het aantal nieuwe zaken en het aantal afgehandelde zaken is er een positief lineair verband en kunnen we concluderen dat het totaal aantal afgehandelde zaken toeneemt wanneer het totaal aantal nieuwe zaken stijgt.

Onze rechterlijke organisatie is duidelijk niet flexibel en efficiënt genoeg. Ondanks de vele investeringen functioneert Justitie niet naar behoren. Ook de wettenjungle, die vaak zo onduidelijk is omdat er meer uitzonderingen dan regels zijn, belemmert de goede werking van Justitie. Een goed werkende justitie is het fundament en sluitstuk van onze rechtsstaat. Om die rol te kunnen blijven vervullen, is het noodzakelijk dat Justitie haar taak op een effectieve en efficiënte manier kan uitvoeren.

Inhoudsopgave

Woord vooraf	
Samenvatting	
Inhoudsopgave	
Lijst met figuren.....	
Lijst met tabellen.....	10
HOOFSTUK 1: Onderzoeksplan.....	1
1.1 Probleemstelling.....	1
1.2 Onderzoeksvragen.....	3
1.2.1 Centrale onderzoeksvraag	3
1.2.2 Deelvragen.....	3
1.3 Onderzoeksopzet.....	4
1.3.1 Literatuurstudie	4
1.3.2 Praktijkonderzoek	5
1.3.3 Planning.....	6
HOOFDSTUK 2: Rechterlijke organisatie in België.....	7
2.1 België als rechtsstaat.....	7
2.2 Organisatie van de rechterlijke macht.....	8
2.2.1 De bevoegdheid van de hoven en rechtbanken	8
2.2.2 Piramidale opbouw van de rechterlijke organisatie.....	8
2.2.3 Het vredegerecht	9
2.2.4 De politierechtbank	9
2.2.5 De rechtbank van eerste aanleg.....	9
2.2.6 Het hof van beroep.....	11
2.2.7 Het Hof van Assisen	11
2.2.8 Het Hof van Cassatie	11
2.3 Gerechtelijke functies	12
2.3.1 Magistraten	12
2.3.1.1 Voorzitters en ondervoorzitters	12
2.3.1.2 Rechters	12
2.3.1.3 Toegevoegde rechters.....	13
2.3.1.4 Plaatsvervangende rechters.....	13
2.3.2 Gerechtspersoneel.....	13
2.3.2.1 Griffier.....	13
2.3.2.2 Referendarissen	14
2.3.2.3 Administratief personeel	14

HOOFDSTUK 3: Productiviteit van rechtbanken	15
3.1 Kwaliteit.....	15
3.1.1 Kwaliteit van de vonnissen	15
3.1.2 Kwaliteit van de dienstverlening.....	16
3.2 Productiviteit, efficiëntie en effectiviteit.....	17
3.3 Meten van productiviteit.....	18
3.3.1 Lamicie-model	18
3.3.2 Aantal afgehandelde zaken.....	18
3.3.3 Aantal afgehandelde zaken per rechter	19
3.3.4 <i>Resolution rate</i>	19
3.3.5 <i>Clearance rate</i>	19
3.4 Factoren die de productiviteit beïnvloeden.....	19
3.4.1 Procedurele factoren.....	20
3.4.2 Administratieve factoren	22
3.4.3 Organisatorische factoren.....	22
3.5 Productiviteit in de overheidssector	26
HOOFDSTUK 4: Gevolgen van minder productieve rechtbanken	27
4.1 Gerechtelijke achterstand.....	27
4.2 Doorlooptijd	28
4.3 Kosten	28
HOOFDSTUK 5: Productiviteitsstudies in Nederland	31
5.1 Rechtspraak en productiviteit – R. Goudriaan.....	31
5.1.1 Meten van de ingezette middelen en de productiviteit.....	31
5.1.2 Methodes van productiviteitsonderzoek	31
5.1.3 Conclusie	32
5.2 Rechtspraak: productiviteit in perspectief – Van der Torre et al.....	33
5.2.1 Meten van de ingezette middelen en productiviteit	33
5.2.2 Methode van productiviteitsonderzoek	34
5.2.3 Conclusie	34
5.3 Doelmatig rechtspreken – Van Tulder/Spapens	35
5.3.1 Meten van ingezette middelen en productiviteit.....	35
5.3.2 Methode van productiviteitsonderzoek	35
5.3.3 Conclusie	36
5.4 De rechtspraak internationaal bezien: Nederland en Denemarken vergeleken – A. Klein	36
5.4.1 Meten van ingezette middelen en productiviteit.....	36
5.4.2 Methode van productiviteitsonderzoek	37
5.4.3 Conclusie	37

HOOFDSTUK 6: Interne organisatie van de rechtbanken	39
6.1 Samenstelling personeel	39
6.2 Tekort aan personele middelen	42
6.2.1 Oorzaken	42
6.2.1.1 Wettelijke bepalingen	42
6.2.1.2 Ziekteverzuim.....	43
6.2.1.3 Vervangingen	45
6.2.2 Gevolgen	45
6.2.3 Oplossingen.....	46
6.3 Tekort aan materiële middelen.....	46
6.3.1 Computers	46
6.3.2 Website	47
6.3.3 JustX en PC@work	47
6.3.4 ICT-dienst.....	48
6.4 Type zaken.....	48
6.1.1 Nieuwe zaken	48
6.1.2 Afgehandelde zaken	51
6.5 Werklastmeting.....	53
6.6 Gevolgen van minder productieve rechtbanken	54
6.6.1 Gerechtelijke achterstand.....	54
6.6.2 Doorlooptijd	54
6.6.3 Kosten	55
HOOFDSTUK 7: Resultaten praktijkonderzoek	57
7.1 Indeling naar grootteklasse	57
7.2 Bevolkingscriterium	58
7.3 Maatstaven van productiviteit	61
7.3.1 Aantal afgehandelde zaken.....	61
7.3.2 Aantal afgehandelde zaken per rechter	62
7.3.3 Resolution rate	65
7.3.4 Clearance rate	65
7.3.5 Aantal nieuwe zaken per rechter	67
7.4 Analyse van de resultaten	70
7.4.1 Algemene analyse	70
7.4.2 Specifieke analyse.....	71
7.5 Productiefunctie	72
7.5.1 De geschatte productiefunctie.....	72
7.5.2 De inzet van middelen	72
7.5.2.1 Personeel	72

7.5.2.2 Niet-personele middelen	74
7.5.2.3 Kosten	74
7.5.3 Productie	74
HOOFDSTUK 8: Regressieanalyse	75
8.1 Onderzoeksgegevens	75
8.2 Verwachte relaties.....	77
8.3 Betrouwbaarheidstoetsen	78
8.3.1 Toetsen op significantie.....	78
8.3.2 Determinantiecoëfficiënt	79
8.4 Multicollineariteit.....	79
8.5 Bespreking regressiemodel	81
8.5.1 Het time fixed effect regressiemodel.....	81
8.6 Bespreking resultaten regressiemodellen.....	82
8.6.1 Effect van totaal aantal nieuwe zaken op aantal afgehandelde zaken	83
8.6.2 Effect van totaal personeel op aantal afgehandelde zaken	83
8.6.3 Effect van aantal kamers op aantal afgehandelde zaken.....	84
8.6.4 Effect van personeelsgroepen op aantal afgehandelde zaken	84
HOOFDSTUK 9: Conclusie	87
9.1 Literatuurstudie	87
9.2 Praktijkonderzoek	89
Lijst van geraadpleegde werken	93
Bijlagen.....	101
Bijlage 1: Gemiddelde bezetting van de personeelsformatie.....	101
Bijlage 3: Ziekteverzuim personeel	104
Bijlage 3: Nieuwe en afgehandelde zaken.....	107
Bijlage 4: Wettelijk personeelskader magistraten	120
Bijlage 5: Bevolkingscriterium.....	121

Lijst met figuren

Figuur 1.1: piramidale opbouw van de gerechtelijke organisatie	9
Figuur 6.1: totale instroom van nieuwe zaken, 2003-2012.....	50
Figuur 6.2: totaal afgehandelde zaken, 2003-2012	52
Figuur 7.1: personeelssterkte, 2004-2012	73

Lijst met tabellen

Tabel 1.1: planning.....	6
Tabel 5.1: samenvattende tabel Nederlandse productiviteitsstudies	38
Tabel 6.1: gemiddelde bezetting personeelsformatie, 2004-2012.	41
Tabel 6.2: aantal dagen ziekteverzuim, 2004-2012.....	43
Tabel 6.3: totale instroom van nieuwe zaken, 2003-2012.....	49
Tabel 6.4: totaal afgehandelde zaken, 2003-2012.	51
Tabel 7.1: totale instroom van nieuwe zaken, 2003-2012.....	57
Tabel 7.2: bevolkingscriterium 2012	59
Tabel 7.3: aantal afgehandelde zaken per arrondissement, 2003-2012	61
Tabel 7.4: aantal afgehandelde zaken per rechter per arrondissement, 2003-2012.....	63
Tabel 7.5: <i>clearance rate</i> per arrondissement, 2003-2012	65
Tabel 7.6: aantal nieuwe zaken per rechter per arrondissement, 2003-2012.....	68
Tabel 8.1: centrum- en spreidingsmaten onderzoeksgegevens	76
Tabel 8.2: correlatiematrix	80
Tabel 8.3: VIF-waarden.....	80
Tabel 8.4: regressieresultaten.....	83
Tabel 8.5: correlatiematrix personeelsgroepen	84
Tabel 8.6: regressieresultaten personeelsgroepen	86
Tabel 1: Gemiddelde bezetting van de personeelsformatie, Hasselt, 2004-2012	101
Tabel 2: Gemiddelde bezetting van de personeelsformatie, Mechelen, 2004-2012	101
Tabel 3: Gemiddelde bezetting van de personeelsformatie, Antwerpen, 2004-2012	102
Tabel 4: Gemiddelde bezetting van de personeelsformatie, Leuven, 2004-2012	102
Tabel 5: Gemiddelde bezetting van de personeelsformatie, Gent, 2004-2012.....	103
Tabel 6: Gemiddelde bezetting van de personeelsformatie, Luik, 2008-2012.....	103
Tabel 7: Gemiddelde bezetting van de personeelsformatie, Doornik, 2007-2012.....	103
Tabel 8: Aantal dagen ziekteverlof, Hasselt, 2004-2012	104
Tabel 9: Aantal dagen ziekteverlof, Mechelen, 2004-2012	104
Tabel 10: Aantal dagen ziekteverlof, Antwerpen, 2004-2012.....	105
Tabel 11: Aantal dagen ziekteverlof, Leuven, 2004-2012.....	105
Tabel 12: Aantal dagen ziekteverlof, Gent, 2004-2012.....	106
Tabel 13: Aantal dagen ziekteverlof, Luik, 2008-2012	106
Tabel 14: Aantal dagen ziekteverlof, Doornik, 2007-2012.....	106
Tabel 15: Nieuwe burgerlijke zaken, ressort Antwerpen, 2003-2012	107
Tabel 16: Nieuwe correctionele zaken, ressort Antwerpen, 2003-2012	107
Tabel 17: Nieuwe jeugdzaken, ressort Antwerpen, 2003-2012	107
Tabel 18: Nieuwe burgerlijke zaken, ressort Brussel, 2003-2012	108

Tabel 19: Nieuwe correctionele zaken, ressort Brussel, 2003-2012	108
Tabel 20: Nieuwe jeugdzaken, ressort Brussel, 2003-2012	108
Tabel 21: Nieuwe burgerlijke zaken, ressort Gent, 2003-2012	109
Tabel 22: Nieuwe correctionele zaken, ressort Gent, 2003-2012.....	110
Tabel 23: Nieuwe jeugdzaken, ressort Gent, 2003-2012.....	110
Tabel 24: Nieuwe burgerlijke zaken, ressort Luik, 2003-2012	111
Tabel 25: Nieuwe correctionele zaken, ressort Luik, 2003-2012.....	112
Tabel 26: Nieuwe jeugdzaken, ressort Gent, 2003-2012.....	112
Tabel 27: Nieuwe burgerlijke zaken, ressort Bergen, 2003-2012	113
Tabel 28: Nieuwe correctionele zaken, ressort Brussel, 2003-2012	113
Tabel 29: Nieuwe jeugdzaken, ressort Brussel, 2003-2012	113
Tabel 30: Afgehandelde burgerlijke zaken, ressort Hasselt, 2003-2012	114
Tabel 31: Afgehandelde correctionele zaken, ressort Hasselt, 2003-2012	114
Tabel 32: Afgehandelde jeugdzaken, ressort Hasselt, 2003-2012	114
Tabel 33: Afgehandelde burgerlijke zaken, ressort Brussel, 2003-2012	115
Tabel 34: Afgehandelde correctionele zaken, ressort Brussel, 2003-2012	115
Tabel 35: Afgehandelde jeugdzaken, ressort Brussel, 2003-2012	115
Tabel 36: Afgehandelde burgerlijke zaken, ressort Gent, 2003-2012.....	116
Tabel 37: Afgehandelde correctionele zaken, ressort Gent, 2003-2012.....	116
Tabel 38: Afgehandelde jeugdzaken, ressort Gent, 2003-2012.....	117
Tabel 39: Afgehandelde burgerlijke zaken, ressort Luik, 2003-2012.....	117
Tabel 40: Afgehandelde correctionele zaken, ressort Luik, 2003-2012.....	118
Tabel 41: Afgehandelde jeugdzaken, ressort Luik, 2003-201.....	118
Tabel 42: Afgehandelde burgerlijke zaken, ressort Bergen, 2003-2012	119
Tabel 43: Afgehandelde correctionele zaken, ressort Bergen, 2003-2012.....	119
Tabel 44: Afgehandelde jeugdzaken, ressort Bergen, 2003-2012.....	119
Tabel 45: Wettelijk personeelskader magistraten per arrondissement, 2012	120
Tabel 46: Aantal inwoners per rechter, 2003-2012	121
Tabel 47: Aantal rechters per 100.000 inwoners, 2003-2012	122

HOOFSTUK 1: Onderzoeksplan

1.1 Probleemstelling

“De belangrijkste uitdaging voor de komende twee jaar is om Justitie definitief de 21e eeuw binnen te loodsen.” Met deze opmerkelijke zin begint de Minister van Justitie Annemie Turtelboom haar beleidsnota die ze op 19 december 2011 aan het Parlement heeft voorgelegd. Anno 2012 moeten we Justitie dus nog de 21^e eeuw binnenloodsen, correct maar ontvullend, Justitie loopt jaren achter.¹

Justitie werkt te traag en kan de snel evoluerende maatschappij niet altijd volgen. De rechterlijke organisatie is niet flexibel en efficiënt genoeg. Justitie is namelijk hiërarchisch georganiseerd. Bovenaan staat de Minister van Justitie en hieronder bevindt zich FOD Justitie met vertakkingen naar de rechtbanken, hoven, parketten en auditoraten. Het beheer van Justitie is erg gecentraliseerd waardoor de minister alleen over alles beslist.² Rechtbanken hebben geen zelfstandig beheer en zijn volledig afhankelijk van de minister en haar kabinet. Dit gaat van de aankoop van balpennen voor de lokale rechtbanken tot de aankoop van wc-papier voor alle diensten. Dit samen met de grote afstand tussen de centrale administratie en de lokale entiteiten maken het efficiënt beheer van middelen erg moeilijk.

Er is een grote nood aan mobiliteit van de magistraten, griffiers en het administratief personeel. De wettelijk vastgelegde personeelskaders zijn voorbijgestreefd en geven niet langer de werkelijke personeelsbehoefte weer. Er is een tekort aan magistraten en ondersteunend personeel. Deze onderbezetting leidt tot een dossierachterstand en werkt heel demotiverend. Het personeel ervaart een steeds grotere werkdruk en overbelasting.³ Rechters krijgen hun werk vaak niet gedaan omdat ze te veel taken op zich moeten nemen die bijvoorbeeld ook door de griffie gedaan zou kunnen worden.⁴ Toch heeft België dubbel zoveel magistraten per inwoner dan Nederland. Men kan zich dan de vraag stellen of het probleem ligt bij het tekort aan mensen of eerder de organisatie van het geheel een ramp is?⁵

¹ ALLEMEERSCH, B. (2012). *De hervorming van Justitie*.

² Federale Overheidsdienst Justitie. (z.d.). *Organisatie*. Opgevraagd op 25 februari 2014, http://justitie.belgium.be/nl/overheidsdienst_justitie/organisatie/

³ College van Procureurs-Generaal. (2010). *Richtlijn inzake de strijd tegen de gerechtelijke achterstand, de beheersing en bewaking van het gerechtelijk onderzoek en de doorlooptijden*. Brussel. p8. Opgevraagd op 13 oktober 2013, via <http://www.elfri.be/sites/default/files/gerechtigde%20achterstand%20col%2012-2010.pdf>.

⁴ BIELEN, S. (2012). *Economische analyse van bereidheid tot betalen voor een snelle behandeling van rechtzaken*, thesis, UHasselt, Diepenbeek.

⁵ N-VA (2012). *Justitie voor de 21ste eeuw*. Opgevraagd op 25 november 2013, via https://www.n-va.be/sites/default/files/generated/files/brochure-attachment/n-va_brochure_justitie_.pdf.

Ook een tekort aan materiële middelen, zoals wetboeken en computers, belet dat magistraten hun werk optimaal kunnen uitvoeren. Om te komen tot een efficiënte organisatie is de informatica een onontbeerlijk instrument. Moderne apparatuur en software zijn belangrijk om efficiënt te werken en de productiviteit te verhogen. Ook van deze elementen is er in ons Belgisch juridisch systeem nog maar weinig sprake.

Toch wordt in onze huidige maatschappij zowel van privé- als van overheidsinstellingen verwacht dat zij democratischer, transparanter, efficiënter en effectiever worden. Bovendien moeten zij aan bepaalde kwaliteitseisen voldoen.⁶ Dit loopt vaak sneller van een leien dakje dan dat in de rechtbanken het geval is. Waarom? In de rechtbanken is er een gebrek aan management. De rechterlijke orde bestaat enkel uit juristen, terwijl ook economen een nuttige plaats zouden kunnen krijgen om het geheel te organiseren. Niet alleen de middelen die ter beschikking staan zouden efficiënter ingezet kunnen worden, ook de dienstverlening en de organisatie van het geheel zouden kunnen verbeteren.⁷

De Juristenkrant peilde in 2009 in een onderzoek bij de Belgische juridische professional naar wat volgens hem de meest acute problemen bij Justitie zijn. Hieruit bleek dat de werking van het gerechtelijk apparaat en de kwaliteit van de wetgeving de belangrijkste knelpunten waren. Om het eerste probleem op te lossen hameren ze op informatisering. 75 procent noemt het Belgische rechtssysteem ondoeltreffend, omdat het verouderd is en vele gebreken vertoont. Ook vinden ze de procedures veel te lang en de juridische achterstand ondraaglijk. Voor het tweede probleem zijn er volgens de ondervraagden te veel en te onduidelijke wetten.⁸

Het vertrouwen van de burger in Justitie heeft een sterke impact op het functioneren van de hoven en rechtbanken. In vergelijking met 2007 is het vertrouwen in Justitie gedaald, amper vier op tien Belgen vertrouwen heeft in Justitie.⁹ Burgers klagen vooral over de gebrekkige informatie over Justitie. 73 procent van de bevroegde burgers voelen zich onvoldoende geïnformeerd over de werking van Justitie.¹⁰ Justitie moet daarom de burger beter informeren over zijn werking. Zo kan het te vaak sturen van een conflict naar een fout bemiddelingsniveau beperkt worden.¹¹

⁶ DEPRÉ, R., PLESSERS, J. en HONDEGHEM, A. (2005). *Managementvormingen in Justitie. Van internationale ontwikkelingen tot dagelijkse praktijk*, Die Keure.

⁷ CD&V (2010). *Standpuntenmatrix per thema: Justitie*. Opgevraagd op 16 oktober 2013, via http://www.verkiezingsite.be/programmavergelijking/per_thema/justitie/

⁸ MORIAU, I en BOONE, R. (2009). *Meneer de minister, vergeet de wetgeving niet!* De Juristenkrant. Opgevraagd op 21 oktober 2013, via <http://www.legalworld.be/legalworld/content.aspx?id=18258>

⁹ Hoge Raad voor Justitie. (2010). *Belgische Justitiebarometer*, p.11 Opgevraagd op 16 oktober 2013, via http://www.belgium.be/nl/binaries/Barometer-justitie_N_2010_tcm117-114018.pdf

¹⁰ Ibidem.

¹¹ LIORIS, B. en MALAISE, M. (z.d.). *Verslag van een debat over het vertrouwen in justitie*. Opgevraagd op 16 oktober 2012, via <http://www.politics.be/duiding/416/>

Het gerechtelijk apparaat moet zich dus duidelijk aanpassen aan de complexiteit van de samenleving. Er is nood aan een betere organisatie, een betere doorloop van dossiers en stukken, een versnelling van de doorlooptijden, betere informatie en communicatie tussen de actoren, het inlopen van achterstand, het beter administratief en juridisch ondersteunen van magistraten. Kortom, er is nood aan meer efficiëntie en effectiviteit.¹² Een goed management en organisatie kunnen dus bijdragen tot een grotere productiviteit van de dienstverlening in de rechtbanken.

1.2 Onderzoeksvragen

1.2.1 Centrale onderzoeksvraag

"Welke factoren beïnvloeden het functioneren en de productiviteit van rechtbanken van eerste aanleg en wat is het effect van deze factoren op deze rechtbanken?"

Met dit onderzoek wordt nagegaan welke factoren aan de basis liggen van het al dan niet goed functioneren van rechtbanken. Hierdoor kunnen middelen efficiënter worden ingezet om zo de productiviteit van rechtbanken van eerste aanleg te verhogen.

Wat betreft de reeds bestaande literatuur over de productiviteit van rechtbanken kunnen we vaststellen dat er tot nu toe weinig studies de factoren onderzocht hebben die de aspecten van gerechtelijke efficiëntie kunnen beïnvloeden. Dit onderzoek zal een aanvulling zijn op de groeiende literatuur die geprobeerd heeft de determinanten van gerechtelijke efficiëntie binnen een land te identificeren.

1.2.2 Deelvragen

Volgende deelvragen komen aan bod om de onderzoeksvraag nader te beschrijven:

1. Hoe is de rechterlijke macht in België georganiseerd?
2. Hoe kan de productiviteit van rechtbanken worden gemeten?
3. Welke factoren beïnvloeden de productiviteit van rechtbanken?
4. Wat zijn de gevolgen van minder productieve rechtbanken?
5. Hoe worden gelijkaardige productiviteitsstudies in Nederland gevoerd?
6. Hoe zijn de te onderzoeken rechtbanken intern georganiseerd?
7. Welke factoren beïnvloeden de productiviteit van de twee te onderzoeken rechtbanken en in welke mate?

¹² HONDEGHEM, A en DEPRÉ, R. et al. (2000). *Management, bestuur & beleid in de rechterlijke organisatie*, Die Keure.

1.3 Onderzoeksopzet

Het doel van deze masterproef is het identificeren van factoren die van belang zijn voor het al dan niet goed functioneren van een rechtbank. Daarom zal de werking van verschillende rechtbanken van eerste aanleg worden vergeleken. De productiviteit van deze rechtbanken wordt gemeten en er wordt onderzocht welke factoren deze productiviteit beïnvloeden. Onder andere de personeelsformatie, type zaken en specifieke werkingsprocedures zullen worden onderzocht. Het onderzoek analyseert de rechtbanken zowel op organisatorisch, economisch als juridisch vlak.

Deze masterproef is opgebouwd uit twee grote delen. In eerste instantie is een grondige literatuurstudie vereist. Het is essentieel om een ruim theoretisch kader inzake de factoren die mogelijk een invloed hebben op de productiviteit van de rechtbanken van eerste aanleg te definiëren. Na het theoretisch deel wordt er ingegaan op het praktijkgedeelte. In het praktijkonderzoek is het de bedoeling om verschillende rechtbanken van eerste aanleg te onderzoeken aan de hand van factoren die de productiviteit en efficiëntie bepalen.

1.3.1 Literatuurstudie

De literatuurstudie richt zich voornamelijk op de resultaten van theoretisch en empirisch onderzoek naar de productiestructuur van rechtbanken en de factoren die invloed uitoefenen op de productiviteit. Aangezien er weinig onderzoek is gedaan naar de productiestructuur, is het belangrijk om een groot aantal verschillende bronnen te raadplegen. Bovendien verschilt de institutionele structuur sterk van land tot land, dit maakt het moeilijk om de onderzoeksresultaten te vergelijken of te veralgemenen.

Zoekrobotten op het internet zijn handig om informatie te bekomen en zo een duidelijk beeld te scheppen over het thema. E-bronnen zoals EBSCOhost en Econlit zijn nuttige bronnen om wetenschappelijke teksten in economische en bedrijfskundige tijdschriften te raadplegen. De catalogi van universiteitsbibliotheken en een speurtocht op het internet zijn bronnen die bruikbare informatie opleveren. Ook Jura, de Juristenkrant, het Rechtskundig Weekblad bieden nuttige artikels. Verder bevatten de verslagen van rechtbanken, publicaties van de Federale Overheidsdienst en parlementaire vragen ook belangrijke informatie om de werking van de rechtbanken van eerste aanleg in Vlaanderen op te volgen.

De volgende onderwerpen werden al besproken in de literatuur en daarom zal bij de definiëring van de begrippen gebruik gemaakt worden van secundaire bronnen. Secundaire bronnen zijn data die niet meer door de onderzoeker zelf verzameld moeten worden, maar die al verzameld werden door voorgaande onderzoekers.

Bij de eerste vijf deelvragen zal het gaan om de volgende elementen:

- Een beschrijving van de rechtelijke organisatie in België;
- Het meten van de productiviteit van rechtbanken;
- De factoren die de productiviteit en efficiëntie van de rechtbanken beïnvloeden;
- De gevolgen van minder productieve rechtbanken;
- Een overzicht van Nederlandse productiviteitsstudies.

1.3.2 Praktijkonderzoek

Om te achterhalen in welke mate de gevonden factoren de productiviteit van de rechtbanken beïnvloeden gebruikt deze masterproef primaire data. Er werd in België immers nog geen onderzoek uitgevoerd rond deze specifieke onderzoeksvraag.

De volgende twee deelvragen zullen opgelost worden aan de hand van het praktijkonderzoek:

- Hoe zijn de onderzochte rechtbanken intern georganiseerd?
- Welke factoren beïnvloeden de productiviteit van de rechtbanken en in welke mate?

De gegevens worden verzameld via de werkingsverslagen van de rechtbanken van eerste aanleg. Met de verzamelde data kunnen vervolgens statistische analyses uitgevoerd worden met behulp van het softwareprogramma STATA.

Het onderzoek start met het bestuderen van de interne werking van de rechtbanken van eerste aanleg. Vervolgens gaat het onderzoek verder met het meten van de ingezette middelen en de productie. De meting van de ingezette middelen gebeurt door het vergelijken van de invloed van personeel op de productiviteit van de rechtbanken. Personeel is immers de belangrijkste productiefactor van de rechtbanken. Vrijwel alle onderzoeken beperken zich bij de keuze van de inputmaatstaven tot de personeelskosten en personeelssterkte. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen rechters, griffiers en ondersteunend personeel. Op deze manier kan er onderzocht worden in hoeverre de verhouding tussen deze personeelsgroepen de productiviteit beïnvloedt. De productie van deze rechtbanken wordt gemeten via het aantal afgehandelde zaken. Waarschijnlijk gaan we de productie ook nog op andere manieren meten, één van de deelvragen is namelijk op welke manieren productiviteit gemeten kan worden. De relaties tussen productiemiddelen (inputs) en de prestaties (outputs) worden via statistische analyses onderzocht. Op deze manier worden de belangrijkste kenmerken van de productiestructuur samengevat in een aantal parameters. Deze parameters worden geschat met een regressieanalyse.¹³

¹³ GOUDRIAAN, R. (2003). *Rechtspraak en productiviteit, een internationale verkenning*, APE.

1.3.3 Planning

Tabel 1.1: planning

Periode	Activiteiten
Augustus – november	<ul style="list-style-type: none">- Kennismaking met het onderwerp- Literatuurstudie: inzicht verwerven in de verschillende factoren die de rechtbanken al dan niet goed doen functioneren
December – januari	<ul style="list-style-type: none">- Opvragen van werkingsverslagen bij de rechtbanken van eerste aanleg
Februari	<ul style="list-style-type: none">- Voorbereiden van het masterproefseminarie- Analyses uitvoeren
Maart - april	<ul style="list-style-type: none">- Analyseren van de verkregen data- Resultaten en conclusies formuleren
Mei	Afwerking

HOOFDSTUK 2: Rechterlijke organisatie in België

Justitie wordt gekenmerkt door vele regels en procedures. Voor wie er niet dagelijks mee bezig is, is de organisatie van Justitie quasi onbegrijpelijk en niet transparant. Daarom is het belangrijk om, alvorens het onderzoek te starten, een theoretisch kader te definiëren waarin een algemeen beeld van de werking van de Belgische Justitie wordt gegeven. Dit hoofdstuk beschrijft eerst België als een rechtsstaat (paragraaf 2.1). Daarna wordt de organisatie van de rechtbanken uitgediept (paragraaf 2.2). Tot slot worden de gerechtelijke functies nader besproken vermits het gerechtelijk apparaat niet kan draaien zonder de medewerking van mensen (paragraaf 2.3).

2.1 België als rechtsstaat

Kenmerkend voor een rechtsstaat is dat de staatstaken en machten aan verschillende instellingen worden toevertrouwd. Binnen Justitie zijn er dus verschillende spelers actief met elk hun eigen taken. Dat is het principe van de scheiding der machten. De uitvoerende, wetgevende en rechterlijke macht zijn onafhankelijk van elkaar maar moeten ook samenwerken en elkaar controleren. Zonder deze samenwerking kan de staat niet functioneren.¹⁴ De verschillende machten houden elkaar dus in evenwicht. Op die manier tracht de rechtsstaat machtsmisbruik te voorkomen, want iedereen die macht heeft is geneigd deze te misbruiken.¹⁵

De uitvoerende macht wordt uitgeoefend door de Koning en zijn regering van ministers en staatssecretarissen. Zij voeren wetten uit en besturen het land. De uitvoerende macht heeft geen enkele zeggingskracht over de rechtbanken, maar zorgen wel voor de begeleiding en operationele ondersteuning van de rechterlijke macht.¹⁶ Een andere belangrijke speler binnen Justitie is het Parlement, de wetgevende macht. Zij keuren de wetten goed en controleren de minister van Justitie, de uitvoerende macht, of zij haar taak goed vervult.¹⁷ De rechterlijke macht wordt uitgeoefend door de hoven en rechtbanken. Zij houden zich bezig met het toepassen en interpreteren van wetten. Zij lossen ook juridische conflicten op tussen burgers onderling en tussen burgers en de staat en straffen wetsovertreders aan de hand van het geldende recht.¹⁸

In het vervolg van dit hoofdstuk gaan we dieper in op de organisatie van de rechterlijke macht, de hoven en rechtbanken.

¹⁴ FOD Justitie. (z.d.). *De drie machten*. Opgevraagd op 14 oktober 2013, via http://www.belgium.be/nl/over_belgie/overheid/democratie/drie_machten/

¹⁵ MONTESQUIEU, (1748). *De l'esprit des lois*.

¹⁶ Federale Overheidsdienst Justitie. (z.d.). *Overheidsdienst Justitie, organisatie*. Opgevraagd op 13 maart 2014, via http://justitie.belgium.be/nl/overheidsdienst_justitie/organisatie/

¹⁷ N-VA (2012). *Justitie voor de 21ste eeuw*. Opgevraagd op 25 november 2013, via https://www.n-va.be/sites/default/files/generated/files/brochure-attachment/n-va_brochure_justitie_.pdf.

¹⁸ VANDE LANOTTE, J., BRACKE, S. en GOEDERTIER, G. (2008). *België voor Beginners*, Die Keure, p.20-21.

2.2 Organisatie van de rechterlijke macht

2.2.1 De bevoegdheid van de hoven en rechtbanken

De bevoegdheid van de rechtbanken is beperkt in de ruimte. Elke rechtbank is slechts voor een bepaald grondgebied van België bevoegd. Dit is de territoriale bevoegdheid. De vredegerichten zijn bevoegd op kantonnaal niveau, de politierechtbanken en de rechtbanken van eerste aanleg zijn bevoegd per gerechtelijk arrondissement, de assisenhoven zijn bevoegd per provincie. Voor de hoven van beroep is het grondgebied in vijf delen verdeeld, ressorts genoemd en het Hof van Cassatie ten slotte is bevoegd voor het hele Belgische grondgebied.¹⁹

De bevoegdheid van de rechtbanken is ook beperkt naargelang de aard van het geschil. Het recht wordt onderverdeeld in verschillende takken of domeinen: het burgerlijk recht, het strafrecht, het gerechtelijk recht, het handelsrecht, het sociaal recht en het administratief recht. Elke rechtbank is slechts bevoegd voor geschillen in een bepaald domein van het recht. Dit is de materiële bevoegdheid. Alle rechtscolleges zijn dus gespecialiseerd in een bepaald domein van het recht. Dit komt vooral door de vele rechtsregels, de omvang van de wetgeving, het ingewikkelde recht, ...²⁰

2.2.2 Piramidale opbouw van de rechterlijke organisatie

De rechterlijke organisatie is piramidaal opgebouwd. Een zaak wordt eerst aanhangig gemaakt bij een lagere rechtbank. Men spreekt hier van eerste aanleg. Wanneer men niet akkoord gaat met deze uitspraak kan deze zaak in hoger beroep een tweede maal volledig opnieuw behandeld worden voor een andere rechtsmacht en een andere rechter. Men spreekt dan van tweede aanleg of hoger beroep. Dit om partijen te beschermen tegen vergissingen of willekeur van een rechter of rechtbank. Dit is het principe van de dubbele aanleg, iedereen heeft het recht om zijn zaak twee keer volledig en ten gronde te laten behandelen.²¹ Ten slotte is er ook nog het Hof van Cassatie, het hoogste gerechtshof. Dit is geen derde aanleg omdat het Hof van Cassatie de zaak enkel bekijkt met betrekking tot de juiste toepassing van de wet.

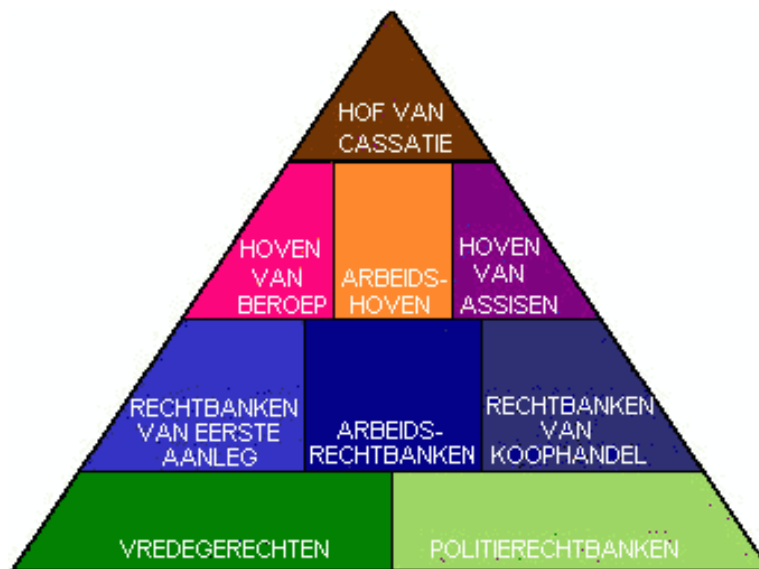
Figuur 1.1 stelt de piramidale opbouw van de gerechtelijke organisaties voor.

¹⁹ VRIEKINCK, S. (2000). *De territoriale indeling van België*, Universitaire Pers Leuven.

²⁰ BOUCKAERT, B. en VAN HOECKE, M. (2009). *Inleiding tot het recht*, Acco, p.120.

²¹ BROECKX, K. (1995). *Het recht op hoger beroep en het beginsel van de dubbele aanleg in het civiele geding*, Maklu, p.43.

Figuur 1.1: piramidale opbouw van de gerechtelijke organisatie

(Bron: Juridat)²²

2.2.3 Het vredegerecht

Per gerechtelijk kanton is er één vrederechter.²³ De vrederechter is de rechter die het dichtst bij de bevolking staat. Hij is bevoegd voor kleinere zaken zoals huur, burenruzies, voogdij en familiekwesties. Tegen de vonnissen van de vrederechter kan hoger beroep bij de rechtbank van eerste aanleg of bij de rechtbank van koophandel worden ingesteld.

2.2.4 De politierechtbank

In ieder gerechtelijk arrondissement is er een politierechtbank. De politierechter behandelt alle verkeersmisdrijven en kleinere misdrijven, de zogenaamde overtredingen.²⁴ Tegen de uitspraak van de politierechter kan in beroep gegaan worden bij de correctionele rechtbank.²⁵

2.2.5 De rechtbank van eerste aanleg

Aangezien deze masterproef handelt over de werking van rechtbanken van eerste aanleg wordt op deze rechtbank dieper ingegaan.

²² Juridat (z.d.). *Piramidale opbouw van de gerechtelijke organisatie*. Opgevraagd op 15 oktober 2013, via http://www.cass.be/index_nl.php.

²³ Art. 59 Ger. W.

²⁴ Art. 601bis Ger. W.

²⁵ Politierechtbank Antwerpen. (z.d.). *Bevoegdheid van de politierechtbank*. Opgevraagd op 14 oktober via <http://www.politierechtbankantwerpen.be/bevoegdheid.html>

De rechtbank van eerste aanleg heeft een residuaire bevoegdheid of de volheid van bevoegdheid.²⁶ Dit betekent dat de rechtbank bevoegd is om kennis te nemen van alle vorderingen, tenzij ze tot de exclusieve bevoegdheid van een andere rechtbank behoren.²⁷

De rechtbank van eerste aanleg wordt geleid door een voorzitter.²⁸ Deze voorzitter is een magistraat binnen de rechtbank van eerste aanleg en heeft een aantal specifieke bevoegdheden.²⁹

Per gerechtelijk arrondissement is er één rechtbank van eerste aanleg. De rechtbank van eerste aanleg bestaat uit drie afdelingen, zijnde een afdeling voor burgerlijke zaken (burgerlijke rechtbank), een afdeling voor strafzaken (correctionele rechtbank), en een afdeling voor jeugdzaken (jeugdrechtbank). Deze afdelingen bestaan uit één of meerdere kamers (voor burgerlijke, correctionele en jeugdzaken).³⁰ Elke kamer behandelt een bepaald soort van zaken, waardoor specialisatie mogelijk wordt. Een kamer bestond oorspronkelijk uit 3 rechters, maar de voorbije decennia is dat systematisch teruggeschroefd naar 1 rechter in de strijd tegen de gerechtelijke achterstand.³¹

De burgerlijke rechtbank heeft een algemene bevoegdheid voor burgerlijke geschillen, alle geschillen die een persoon aangaat, waarvan de waarde meer dan 1860 euro bedraagt. Burgerlijke geschillen zijn onder andere schadegevallen en onbetaalde facturen. Voor een aantal specifieke geschillen zoals echtscheidingen, de gezinssituatie, adoptie, ... speelt het bedrag geen rol.³² Tegen de uitspraken van de rechtbank van eerste aanleg kan men in beroep gaan bij de burgerlijke kamer van het hof van beroep. In sommige gevallen neemt de rechtbank van eerste aanleg ook kennis van het hoger beroep dat is ingesteld tegen vonnissen van de vrederechter³³ en de politierechtbank.³⁴ In deze beide gevallen zetelt de rechtbank van eerste aanleg, dus in tweede aanleg. Wie in een van deze gevallen niet akkoord is met het vonnis, kan geen beroep aantekenen bij het hof van beroep.

De correctionele rechtbank is in strafzaken bevoegd voor de behandeling van wanbedrijven³⁵. Het gaat hier om diefstal, oplichting, fraude, onopzettelijke doodslag en gecorrectionaliseerde misdaden³⁶. Tegen de vonnissen van de correctionele rechtbank kan hoger beroep bij de correctionele kamer van het hof van beroep worden ingesteld. Hoger

²⁶ Art. 568 Ger. W.

²⁷ SCHOLLEN, P. (2004). *Het eerlijk proces. Stand van zaken en actuele ontwikkelingen*, p.26-27, opgevraagd op 14 oktober 2013, via <http://www.law.kuleuven.be/igr/publ/igr-2003-04-themis.pdf>

²⁸ Art. 77 Ger. W.

²⁹ Art. 584 – 587 Ger. W.

³⁰ Art. 76 Ger. W.

³¹ VAN ORSHOVEN P. en ALLEMEERSCH, B. (2013). *Tussen gelijk hebben en gelijk krijgen. Acco*, p.111

³² Art. 569 tot 572 Ger. W.

³³ Het gaat hier om burgerlijke vonnissen van vrederechters als het bedrag hoger is dan 1240 euro

³⁴ art. 577 Ger. W.

³⁵ Wanbedrijven zijn misdrijven die zwaarder zijn dan overtredingen, maar minder zwaar dan misdaden.

³⁶ Gecorrectionaliseerde misdaden zijn misdaden waarvoor de rechter verzachtende omstandigheden laat meetellen.

beroep tegen een beslissing van de politierechter wordt ingesteld bij de correctionele rechtbank.³⁷

De jeugdrechtbank is zowel in burgerlijke als in strafrechtelijke geschillen bevoegd ten aanzien van minderjarigen. De jeugdrechtbank behandelt de zaken die tot de jeugdbescherming behoren en beoordeelt strafbare feiten die door minderjarigen zijn gepleegd. Tegen een vonnis van de jeugdrechtbank kan men hoger beroep instellen bij het hof van beroep. Het hof van beroep heeft een kamer die gespecialiseerd is in jeugdrecht.³⁸

2.2.6 Het hof van beroep

In België zijn er vijf hoven van beroep: in Gent, Antwerpen, Brussel, Luik en Bergen. Deze vijf rechtsgebieden worden ook wel de ressorts genoemd. Zij herbekijken de rechtszaken waarover al een eerste maal werd gevonnist in de lagere rechtbanken, wanneer de partijen in beroep gaan tegen dat eerste vonnis.³⁹ Deze rechter zal een nieuw oordeel vellen dat de beslissing van de lagere rechter kan wijzigen of bevestigen.

2.2.7 Het Hof van Assisen

Het Hof van Assisen zetelt in de hoofdplaats van elke provincie, met uitzondering van Limburg waar het assisenhof in Tongeren zetelt. Het hof van assisen beoordeelt zware misdrijven. Het is een volksjury die hier uitspraak over doet. De arresten van dit hof worden steeds in eerste en laatste aanleg behandeld. Er is geen hoger beroep mogelijk, cassatie is wel mogelijk.

2.2.8 Het Hof van Cassatie

Er is in België één Hof van Cassatie en dat ligt in Brussel. Het is het hoogste rechtscollege dat bevoegd is voor het hele Belgische grondgebied. Het Hof van Cassatie doet nooit uitspraak over de grond van de zaak, het is dus geen derde aanleg. Het controleert enkel of rechters in juridische geschillen de wet juist interpreteren en toepassen en of er geen procedurefouten gemaakt werden. Als blijkt dat er een rechtsregel werd overtreden, verbreekt het Hof het vonnis en wordt de zaak verwezen naar een ander rechtscollege van hetzelfde niveau. Deze rechter moet de zaak dan opnieuw behandelen.⁴⁰

³⁷ BOUCKAERT, B. en VAN HOECKE, M. (2009). *Inleiding tot het recht*, Acco, p.127.

³⁸ FOD Justitie. (z.d.). *Organisatie hoven en rechtbanken: jeugdrechtbank*. Opgevraagd op 14 oktober 2013, via http://www.belgium.be/nl/justitie/Organisatie/rechtbanken/rechtbank_van_eerste_aanleg/jeugdrechtbank/

³⁹ BOUCKAERT, B. en VAN HOECKE, M. (2009). *Inleiding tot het recht*, Acco, p.124

⁴⁰ Portaal Belgische Overheid – Justitie. (z.d.). *Organisatie hoven en rechtbanken: Hof van Cassatie*. Opgevraagd op 14 oktober 2013, via http://www.belgium.be/nl/justitie/Organisatie/hoven/hof_van_cassatie/

2.3 Gerechtelijke functies

Het gerechtelijk apparaat kan niet draaien zonder de medewerking van mensen. Daarom volgt hier een kort overzicht van de magistraten en het gerechtelijk personeel op de rechtbanken van eerste aanleg.

2.3.1 Magistraten

De magistraten van de rechtbank van eerste aanleg bestaan uit de voorzitter, ondervoorzitters, rechters, plaatsvervangende en toegevoegde rechters.

2.3.1.1 Voorzitters en ondervoorzitters

De rechtbank van eerste aanleg bestaat uit één voorzitter die de leiding heeft. Hij heeft een aantal specifieke bevoegdheden.⁴¹ Zo doet hij bijvoorbeeld in kort geding uitspraak over de gevallen die hij spoedeisend acht. Het aantal ondervoorzitters van de rechtbank van eerste aanleg wordt bepaald in de wet tot vaststelling van de personeelsformatie.⁴²

2.3.1.2 Rechters

De taak van de rechter is het oplossen van conflicten. Hij doet bij vonnis (rechterlijke uitspraak door een lagere rechtbank op het niveau van het gerechtelijk arrondissement) of bij beschikking (uitspraak van een gerechtelijke instantie in kortgeding) uitspraak over de zaak. Deze rechters worden ook de 'zittende magistratuur' genoemd omdat zij bij het voorlezen van hun vonnis blijven zitten. Een rechter in een hof van beroep, een arbeidshof of het Hof van Cassatie wordt officieel 'raadsheer' genoemd.⁴³ Om hun taak naar behoren te kunnen uitoefenen is het belangrijk dat rechters onafhankelijk en onpartijdig kunnen oordelen.⁴⁴ Noch de regering, noch het parlement kunnen rechters afzetten. Daarom worden rechters voor het leven benoemd. Enkel de rechterlijke macht zelf, andere rechters, kan beslissen een rechter af te zetten wegens bijvoorbeeld wangedrag. De loopbaan van een rechter kan enkel beëindigd worden om gezondheidsredenen of omdat de pensioenleeftijd bereikt wordt.⁴⁵ Zoals eerder vermeld hebben degenen die het niet met het oordeel van de rechter eens zijn de mogelijkheid tot hoger beroep. Hier tegenover staat dat rechters niet kunnen kiezen over welke zaken zij een uitspraak doen. Zij moeten de zaken behandelen die hen voorgelegd worden en mogen die niet weigeren.⁴⁶

⁴¹ Art. 584 – 587 Ger. W.

⁴² Art. 77 Ger. W.

⁴³ FOD Justitie. (z.d.). *Wie is wie in de rechtbank: magistraten*. Opgevraagd op 14 oktober 2013, via http://justitie.belgium.be/nl/rechterlijke_orde/wie_is_wie_in_de_rechtbank/magistraten/rechter_worden/

⁴⁴ Art. 6 EVRM

⁴⁵ Art. 152 Grondwet

⁴⁶ DE DAMHOUDER, J. (2013). *Hoe werkt justitie? Een beknopt overzicht*.

2.3.1.3 Toegevoegde rechters

Bij wet van 10 februari 1998 is het ambt van toegevoegde rechter in het leven geroepen.⁴⁷ Toegevoegde rechters worden boven het aantal wettelijk vastgelegde rechters benoemd per rechtsgebied. Zij worden door de Koning aangewezen om hun ambt volgens de behoeften van de dienst tijdelijk uit te oefenen op één of meer rechtbanken van eerste aanleg. Toegevoegde rechters kunnen dus na verloop van tijd verplaatst worden naar een andere rechtbank. Een variant op dit systeem van toegevoegde rechters is de gelijktijdige benoeming van een nieuwe rechter in verschillende rechtbanken van eerste aanleg in een rechtsgebied.⁴⁸

2.3.1.4 Plaatsvervangende rechters

Plaatsvervangende rechters treden op ter vervanging van zieke of verhinderde rechters.⁴⁹ Zij mogen geen praktijk hebben in het rechtsgebied waar zij als plaatsvervangend raadsheer of rechter een functie uitoefenen. Meestal zijn dit advocaten, notarissen of professoren die benoemd zijn om de opgelopen achterstand weg te werken.⁵⁰

2.3.2 Gerechtspersoneel

De rechters en de parketmagistraten worden bijgestaan door diverse administratieve en juridische medewerkers.

2.3.2.1 Griffier

Het kader van de griffiers bestaat uit een hoofdgriffier, de griffiers-hoofd van dienst en de griffiers. Aan de top van de zetel staat de korpschef. In elke griffie is er een hoofdgriffie die belast is met de leiding van de griffie en de taken onder de griffiers verdeelt.⁵¹ De griffier-hoofd van dienst neemt, onder het gezag en leiding van de hoofdgriffier, ook deel aan de leiding van de griffie.⁵² De griffier oefent een gerechtelijke functie uit. Hij staat de rechter tijdens elke zitting bij en noteert het verloop van de zitting en de beslissingen van de rechtbank of het hof. De griffier zorgt ervoor dat alle documenten rechtsgeldig worden opgesteld en hij bereidt de taken van de rechter voor door bijvoorbeeld voor de zitting het dossier samen te stellen. Griffiers verzorgen dus alle administratie rond een zaak.⁵³

⁴⁷ Wet tot aanvulling van het Gerechtelijk Wetboek betreffende de benoeming van toegevoegde rechters . (1998). B.S. 20 februari 1998. Art 86bis.

⁴⁸ Art. 100 Ger. W.

⁴⁹ Art. 87 Ger. W.

⁵⁰ Art. 156bis Ger. W.

⁵¹ Art. 164 Ger. W.

⁵² Art. 167 Ger. W.

⁵³ FOD Justitie. (z.d.). *Wie is wie in de rechtbank: griffiers*. Opgevraagd op 14 oktober 2013, via http://justitie.belgium.be/nl/rechterlijke_orde/wie_is_wie_in_de_rechtbank/ondersteunend_personeel/griffier/

2.3.2.2 Referendarissen

Referendarissen staan rechters bij door het juridische werk voor te bereiden en ze werken mee aan de behandeling van gerechtelijke dossiers.⁵⁴ Bij wet van 24 maart 1999 werd een korps van referendarissen en parketjuristen opgericht met als doel de magistraten voor een groot deel te ontlasten van een aanzienlijk aantal administratieve taken van juridische aard, waardoor zij zich meer zullen kunnen toeleggen op de inhoudelijke invulling van hun specifieke opdrachten.⁵⁵ Hierdoor wordt de materiële mogelijkheid geboden om de werking van de parketten en de rechtbanken te verbeteren, wat rechtsonderhorigen alleen maar ten goede kan komen. Referendarissen en parketjuristen worden benoemd per rechtsgebied van een Hof van Beroep en kunnen toegewezen worden aan een Hof van Beroep, een arbeidshof, een Parket-Generaal of aan een rechtbank of parket in dat rechtsgebied.⁵⁶

2.3.2.3 Administratief personeel

In de griffies en de parketsecretariaten werken veel administratieve krachten. Dit zijn de assistenten en medewerkers die door de minister van Justitie benoemd worden.⁵⁷ Zij staan in voor het administratief beheer van de toegewezen dossiers en de invoer van data in de gegevensbestanden. De administratieve krachten verzorgen de briefwisseling en het klassement en staan mee in voor het onthaal van de griffie of het parket.⁵⁸

⁵⁴ Art. 162, §1 Ger. W.

⁵⁵ Wet met betrekking tot de parketjuristen en de referendarissen en tot aanvulling en wijziging van sommige bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek (1999). B.S. 7 april 1999.

⁵⁶ Art. 162, §3 Ger. W.

⁵⁷ Art. 177 Ger. W.

⁵⁸ FOD Justitie. (z.d.). *Wie is wie in de rechtbank: administratief personeel*. Opgevraagd op 14 oktober 2013, via http://justitie.belgium.be/nl/rechterlijke_orde/wie_is_wie_in_de_rechtbank/ondersteunend_personeel/administratief_personeel/

HOOFDSTUK 3: Productiviteit van rechtbanken

Bloeiende markteconomieën hangen af van goed functionerende rechtssystemen. Zowel de kwaliteit als de kwantiteit (de productiviteit) van het juridische systeem zijn van groot belang voor het economisch welzijn en het economisch succes van een maatschappij.⁵⁹ Omdat productiviteit niet los gezien kan worden van kwaliteit wordt er eerst kort ingegaan op de kwaliteit van de rechtspraak (paragraaf 3.1). Daarna wordt aangehaald wat productiviteit precies is en wordt het onderscheid gemaakt met efficiëntie en effectiviteit (paragraaf 3.2). Vervolgens komt aan bod hoe de productiviteit van rechtbanken kan worden gemeten (paragraaf 3.3) en welke factoren de productiviteit al dan niet kunnen beïnvloeden (paragraaf 3.4). Om de productiviteit van rechtbanken beter te begrijpen en te beïnvloeden is kennis over de productiestructuur van deze rechtbanken immers onontbeerlijk. Ten slotte wordt ingegaan op het meten van de productiviteit in andere overheidssectoren (paragraaf 3.5)

3.1 Kwaliteit

Aandacht voor kwaliteit is essentieel om het vertrouwen van de burger in het rechtssysteem te behouden. Met kwaliteit wordt er in de eerste plaats gedacht aan de juridisch (inhoudelijke) kwaliteit van rechterlijke uitspraken.⁶⁰ Kwaliteit is echter ook het voldoen aan normen. Niet iedereen heeft dezelfde visie over wat deze normen precies zijn. Gemeenschappelijk in die verschillende normen zijn de minimumeisen van juridische kwaliteit zoals bepaald in artikel 6 van het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens (EVRM).⁶¹ Het gaat hier om de toepassing van het recht door onafhankelijke, onpartijdige rechters, die voor iedereen toegankelijk zijn, die een eerlijke en openbare terechtzitting houden en binnen een redelijke termijn met een uitspraak komen.⁶² De kwaliteit van de Belgische rechtspraak wordt bewaakt door het systeem van hoger beroep en cassatie.

3.1.1 Kwaliteit van de vonnissen

Vonnissen worden tegenwoordig te veel vergeleken met producten. Het productieproces om een bepaald product te bekomen kan exact bepaald worden. Dit kan niet voor vonnissen. Er kan hoogstens voor een bepaald soort zaak een stramien bepaald worden waarbij bepaald wordt hoeveel tijd de verwerking van een zaak vergt. De laatste tijd wordt echter veel te veel nadruk gelegd op de cijfers. Magistraten worden aangespoord om meer te produceren, er wordt steeds minder belang gehecht aan de kwaliteit van het vonnis.

⁵⁹ CROSS, F.B. and DONELSON, D.C. (2010). *Creating quality courts*, Journal of empirical legal studies.

⁶⁰ Raad voor de Rechtspraak. (2008). *Kwaliteit van de rechtspraak*. Opgevraagd op 17 april 2014, via http://www.rechtspraak.nl/Organisatie/Publicaties-En-Brochures/Documents/BrochKwaliteit_NL.pdf

⁶¹ DEETMAN, W.J. et al. (2006) *Rechtspraak is kwaliteit*, p.13.

⁶² Art. 6 EVRM.

Indien van de magistraten steeds meer cijfers verwacht worden, zijn problemen op korte termijn voorspelbaar: verslechtering van de kwaliteit van de vonnissen, onvoldoende aandacht voor de burger met steeds meer kritiek en ziekte van magistraten die de werkdruk niet meer aankunnen.⁶³

In Nederland is er onderzoek⁶⁴ gevoerd naar de kwaliteit van burgerlijke vonnissen. Hieruit bleek dat het mogelijk is om de kwaliteit van vonnissen te meten. De toetsingscriteria die in dit onderzoek gebruikt werden om te beoordelen of een burgerlijk vonnis wel van een kwalitatief hoog niveau is, zijn juridische zuiverheid, zorgvuldigheid en begrijpelijkheid van de motivering van de beslissing. Dit instrument geeft een goed zicht op de sterke en zwakke punten in een vonnis. De toetsing heeft enkel betrekking op de kwaliteit van een vonnis, die niet samenvalt met de juistheid van de eindbeslissing.⁶⁵

Vooraf het verbeteren van de begrijpelijkheid van de motivering is belangrijk. Momenteel wordt nog te veel de indruk gewekt, mede door de hoge werkdruk bij de rechterlijke macht, dat de kwantiteit boven de kwaliteit van de vonnissen gaat. Het nemen van een beslissing krijgt dus voorrang boven het uitleggen hoe die beslissing tot stand is gekomen. Partijen die de motivering niet voldoende begrijpen zullen sneller geneigd zijn om hoger beroep in te stellen tegen het vonnis. En dit ongeacht de uitkomst van de zaak. Door een duidelijkere motivering kunnen deze gevallen van hoger beroep worden voorkomen.⁶⁶

3.1.2 Kwaliteit van de dienstverlening

In het algemeen wordt er aanvaard dat kwaliteit aspecten omvat die te maken hebben met de dienstverlening van gerechten. Het gaat onder andere om de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van rechters, de bejegening van klanten en duur van procedures.⁶⁷

Om hun taak naar behoren te kunnen uitoefenen, moeten rechters onafhankelijk zijn in de uitoefening van hun rechtsprekende bevoegdheden.⁶⁸ Een rechter moet zijn beslissing baseren op zijn eigen, vrije oordeel omtrent feiten en rechtsgronden. Hij mag dus niet gebonden zijn ten opzichte van partijen of de overheid.⁶⁹ Rechterlijke onafhankelijkheid wordt geassocieerd met een goede kwaliteit van de rechtbanken.⁷⁰

⁶³ Werkingsverslag Gent (2011).

⁶⁴ Het experiment richtte zich op burgerlijke vonnissen in handelszaken en werd uitgevoerd bij drie rechtbanken.

⁶⁵ Raad voor de Rechtspraak. (2010). *Toetsingscommissie civiele vonnissen*. Opgevraagd op 17 april 2014, via <http://www.rechtspraak.nl/Organisatie/Raad-Voor-De-Rechtspraak/Kwaliteit-van-de-Rechtspraak/Documents/101209%20rapport%20toetsingscommissie.pdf>

⁶⁶ ELSLO, J. (2011). *Rechtspraak ontwikkelt toetsingskader voor kwaliteit civiele vonnissen*. Opgevraagd op 17 april 2014, via <http://www.voordaan.com/rechtspraak-ontwikkelt-toetsingskader-voor-kwaliteit-civiele-vonnissen/>

⁶⁷ VAN DELDEN, A.H., VAN DIJK, F. en BAUW, E. (2007). *Kwaliteit van rechtspraak*. NJW, nr.3.

⁶⁸ Art. 6 EVRM.

⁶⁹ OOMS, A. (z.d.). *De rechterlijke onpartijdigheid is niet steeds wat ze lijkt. Een analyse over de grens tussen objectieve en subjectieve onpartijdigheid*.

⁷⁰ STAATS, J.L., BOWLER, S. and HISKEY, J. (z.d.). *Measuring Judicial Performance in Latin America*.

De onpartijdigheid van een rechter houdt vooral in dat een rechter geen van beide partijen mag bevoordelen. Hij mag niet vooringenomen zijn ten aanzien van de te nemen beslissing, noch zich laten beïnvloeden door informatie van buitenaf. Hij mag zich enkel laten leiden door objectieve argumenten.⁷¹

Ook de klantwaardering over het optreden van de rechter is een belangrijke indicator voor de kwaliteit. Ten slotte is de duur van de procedures niet alleen van belang voor de direct betrokken partijen, maar de snelheid van rechtspraak in dit opzicht dient ook bredere achterliggende economische en maatschappelijke belangen.⁷²

3.2 Productiviteit, efficiëntie en effectiviteit

Bij een productieproces kan een onderscheid worden gemaakt tussen ingezette middelen, proces, product en effect.⁷³ De productiviteit kan worden omschreven als de verhouding tussen de geleverde diensten (outputs) en de ingezette middelen (inputs) om deze diensten te produceren zoals personeel, materiaal, kapitaal.⁷⁴

Efficiëntie of doelmatigheid is de mate van gebruik van middelen om een bepaalde prestatie te bereiken. Een prestatie is efficiënt als er weinig middelen gebruikt worden ten opzichte van een maatstaf.⁷⁵ Er bestaat echter geen absolute maatstaf voor de efficiëntie. Daarom wordt efficiëntie gemeten door middel van een vergelijking van prestaties en ingezette middelen met de bestaande beste praktijk. Rechtbanken die overeenkomstig de beste praktijk opereren, zijn dus efficiënt. Inefficiëntie bestaat uit afwijkingen van de beste praktijk.⁷⁶ Efficiëntie wordt geassocieerd met betere economische groei en prestaties.⁷⁷

Effectiviteit of doeltreffendheid daarentegen geeft aan of met een bepaalde prestatie een bepaald effect of doel wordt bereikt. In tegenstelling tot efficiëntie heeft het dus geen betrekking op het proces zelf, maar op de uitkomst ervan.⁷⁸ Een rechterlijke macht moet dus mechanismen en procedures hebben die de regels effectief maakt.⁷⁹

⁷¹ Art. 6 EVRM.

⁷² Ibidem.

⁷³ Platform Beleidsanalyse (1990). *Platform Beleidsanalyse. Maatwerk door meetwerk. Eindrapport van de werkgroep productiviteits- en prestatiemeting*. Den Haag: ministerie van Financiën, 1990.

⁷⁴ VAN DER TORRE, A., JONKER, J., VAN TULDER, F., STEEMAN, T. en PUALIDES, G. (2007). *Rechtspraak: productiviteit in perspectief*, Sociaal en Cultureel Planbureau, p. 36.

⁷⁵ Vlaamse overheid, departement Economie, Wetenschap en Innovatie, Brussel. (2008). *Efficiëntie en effectiviteit in de publieke sector: meten en weten om te verbeteren*. Opgevraagd op 4 november 2013, via <http://www.ewi-vlaanderen.be/sites/default/files/documents/Review3%20NL%20-%20Centraal%20thema%20-%20Efficiëntie%20en%20effectiviteit%20in%20de%20publieke%20sector.pdf>.

⁷⁶ GOUDRIAAN, R. (2003). *Rechtspraak en productiviteit, een internationale verkenning*, APE, p.23.

⁷⁷ CROSS, F.B. and DONELSON, D.C. (2010). *Creating quality courts*, Journal of empirical legal studies, p.499.

⁷⁸ Vlaamse overheid, departement Economie, Wetenschap en Innovatie, Brussel. (2008). *Efficiëntie en effectiviteit in de publieke sector: meten en weten om te verbeteren*. Opgevraagd op 4 november 2013, via <http://www.ewi-vlaanderen.be/sites/default/files/documents/Review3%20NL%20-%20Centraal%20thema%20-%20Efficiëntie%20en%20effectiviteit%20in%20de%20publieke%20sector.pdf>.

⁷⁹ STAATS, J.L., BOWLER, S. and HISKEY, J. (z.d.). *Measuring Judicial Performance in Latin America*.

3.3 Meten van productiviteit

We zijn geïnteresseerd in het identificeren van de determinanten van juridische productiviteit. Dit is een concept dat niet gemakkelijk meetbaar is. Om die reden worden verschillende maatstaven van de productiviteit van rechtbanken voorgesteld.

3.3.1 Lamicie-model

De voorzitters van de rechtbanken van eerste aanleg zijn het er allemaal over eens dat enkel op basis van een juiste werklastmeting vergelijkingen gemaakt kunnen worden met andere rechtbanken. Enkel een objectief meetinstrument kan zorgen voor een billijk beleid.⁸⁰ Zij halen hier het Lamicie-model van Nederland aan dat gebruikt kan worden om de productie te meten.⁸¹ De productie van een rechtbank wordt gebaseerd op een gewogen aantal afgehandelde zaken op basis van verschillende zaaktypen. In het Lamicie-model worden 49 typen zaken onderscheiden. Per categorie wordt de gemiddelde behandeltijd vastgesteld om te bepalen hoeveel tijd rechters gemiddeld per zaak nodig hebben.⁸²

Aan de hand van dit model kan dan meteen vastgesteld worden of een rechtbank over teveel of te weinig rechters beschikt. Jaarlijks kan er dan ook een aanpassing gebeuren van het aantal magistraten. De toegevoegde rechters kunnen op deze manier ook eerlijker toebedeeld worden aan de verschillende arrondissementen.

Het klakkeloos overnemen van het Lamicie-model uit Nederland is voor België echter een te gemakkelijke oplossing en weinig werkbaar omdat dan ook eerst het totale werkkader aangepast moet worden aan het Nederlandse model.⁸³ Deze maatstaf van productiviteit zal in deze masterproef dus niet gehanteerd worden.

3.3.2 Aantal afgehandelde zaken

Grajzl et. al (2010), Beenstock en Haitovsky (2004) en Elbially en Garcia-Rubio (2011) meten de productiviteit van rechtbanken aan de hand van het aantal afgehandelde zaken.⁸⁴ Deze variabele houdt echter geen rekening met de zaken die worden ingeschreven maar daarna worden weggelaten of buiten de rechtbank worden opgelost.

⁸⁰ Werkingsverslagen rechtbanken van eerste aanleg te Hasselt, Leuven, Mechelen, Antwerpen en Gent. (2003-2012). *Evolutie van de werklast*.

⁸¹ VAN DER TORRE, A., JONKER, J., VAN TULDER, F., STEEMAN, T. en PUALIDES, G. (2007). *Rechtspraak: productiviteit in perspectief*, Sociaal en Cultureel Planbureau, p. 34-35.

⁸² Commissie Deetman. (2006). *Bekostiging, doelmatigheid, kwaliteit rechtspraak*. Opgevraagd op 17 april 2014, via http://www.rechtspraak.nl/Organisatie/Publicaties-En-Brochures/Documents/5_Bekostiging_doelmatigheid_kwaliteit_rechtspraak.pdf

⁸³ Werkingsverslagen Gent. *Evolutie van de werklast*.

⁸⁴ DIMITROVA-GRAJZL, V., GRAJZL, P., SUSTERSIC, J. and ZAJC, K. (2010). *Court output, judicial staffing, and the demand for court services. Evidence from Slovenian courts of first instance*.

Bovendien wordt er ook geen rekening gehouden met de zaken die ingeleid worden voor 1 januari van het betreffende jaar en op 1 januari van dat jaar nog op de zitting staan. Dit zijn de zogenaamde hangende zaken.

3.3.3 Aantal afgehandelde zaken per rechter

Zoals reeds vermeld in paragraaf 3.2 is de productiviteit de verhouding tussen de geleverde diensten (het aantal afgehandelde zaken) en de ingezette middelen (personeel) om deze diensten te produceren. De productie van de rechtbanken kan dus steeds worden gemeten via het aantal afgehandelde zaken per rechter.

3.3.4 Resolution rate

Voigt en Elbially (2013) gebruiken de *resolution rate* als maatstaf voor juridische efficiëntie.⁸⁵ De *resolution rate* is het aantal opgeloste zaken gedeeld door de volledige caseload⁸⁶. *Resolution* is het percentage van opgeloste cases in een gegeven jaar, terwijl er rekening wordt gehouden met de totale caseload.⁸⁷ Het gaat hier dus om het percentage van de caseload dat dit jaar is afgehandeld.

3.3.5 Clearance rate

Buskaglia en Dakolias (1999) meten de efficiëntie van rechtbanken aan de hand van de *clearance rate*.⁸⁸ De *clearance rate* is het aantal opgeloste zaken gedeeld door het aantal nieuwe zaken.⁸⁹ Als deze groter is dan één dan worden er meer zaken afgehandeld dan dat er binnen komen, waardoor de achterstand daalt. Is deze factor kleiner dan één dan worden er minder zaken afgehandeld en neemt de achterstand dus toe. Het grote verschil tussen de *resolution rate* en de *clearance rate* is dus of de achterstand van de dossiers in overweging wordt genomen.

3.4 Factoren die de productiviteit beïnvloeden

Tot nu toe hebben weinig studies de factoren onderzocht die de aspecten van gerechtelijke productiviteit kunnen beïnvloeden. Om de werking van de rechtbanken van eerste aanleg beter te begrijpen, is het noodzakelijk een overzicht te geven van de mogelijke factoren die aan de basis kunnen liggen van het al dan niet goed functioneren van een rechtbank.

⁸⁵ VOIGT, S. and EL-BIALY, N. (2013). *Identifying the Determinants of Judicial Performance: Taxpayers' Money Well Spent?*, p.17.

⁸⁶ De caseload is de som van de hangende zaken uit vorige periodes en de nieuwe zaken van het huidige jaar.

⁸⁷ VOIGT, S. and EL-BIALY, N. (2013). *Identifying the Determinants of Judicial Performance: Taxpayers' Money Well Spent?*, p.12.

⁸⁸ BUSCAGLIA, E. and DAKOLIAS, M. (1999). *Comparative international study of court performance indicators*, The International Bank for Reconstruction and Development, p.20.

⁸⁹ Ibidem.

We verzamelen de belangrijkste elementen die kunnen worden teruggevonden in de literatuur. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen procedurele, administratieve en organisatorische factoren.

3.4.1 Procedurele factoren

3.4.1.1 Algemeen budget

De overheid kan het algemene budget voor de rechterlijke macht verhogen. Het ondersteuningssysteem is belangrijk om de kwaliteit te verbeteren. Een ondergefinancierd wettelijk systeem kan een minderwaardig of onrechtmatig trage besluitvorming veroorzaken. Een stijging in het budget zorgt volgens Buscaglia en Dakolias (1999) voor een stijgend aandeel van het aantal afgehandelde zaken per werknemer en rechter waardoor de afhandelingstijd vermindert. Dit budget moet voornamelijk geïnvesteerd worden in technologie, infrastructuur en eventueel personeel zodat de werkomstandigheden verbeteren.⁹⁰ Dit zorgt voor zowel een hoger aantal opgeloste zaken als voor een kortere proceduretijd. Uit andere onderzoeken blijkt evenwel dat een hoger budget voor de rechtbanken een negatieve invloed heeft.^{91 92}

3.4.1.2 Loon

De lonen van de leden van de rechterlijke macht worden door de wet vastgelegd. Het verhogen van deze gerechtelijke lonen kan hogere kwaliteitsrechters aantrekken en corruptie verminderen. Voigt en Elbialy tonen in hun onderzoek aan dat er bewijs is dat een hoger loon een positief effect heeft op de efficiëntie, de onafhankelijkheid en de onpartijdigheid.⁹³ Buscaglia en Dakolias (1999) vinden echter geen significant effect tussen de stijging van het loon op de *clearance rate*.

3.4.1.3 Bestedingstijd

Een andere belangrijke factor is de bestedingstijd van de rechter. Hoe meer tijd een rechter wijdt aan administratieve taken, hoe langer de procedure duurt. Hoe minder tijd hij wijdt aan het scheidsrechterlijk werk, hoe lager het aantal opgeloste zaken en hoe langer de verwachte tijd om een case af te handelen. Op dit punt is het dus belangrijk om bij de verschillende rechters na te gaan wat hun administratieve verantwoordelijkheden zijn om zo de tijd die gespendeerd wordt aan de administratieve taken te verminderen.⁹⁴

⁹⁰ BUSCAGLIA, E. and DAKOLIAS, M. (1999). *Comparative international study of court performance indicators*, The International Bank for Reconstruction and Development, p.17-18.

⁹¹ VOIGT, S. and ELBIALY, N. (2013). *Identifying the Determinants of Judicial Performance: Taxpayers' Money Well Spent?*, p.14.

⁹² CROSS, F.B. and DONELSON, D.C. (2010). *Creating quality courts*, Journal of empirical legal studies, p.500.

⁹³ VOIGT, S. and ELBIALY, N. (2013). *Identifying the Determinants of Judicial Performance: Taxpayers' Money Well Spent?*, p.14.

⁹⁴ BUSCAGLIA, E. and DAKOLIAS, M. (1999). *Comparative international study of court performance indicators*, The International Bank for Reconstruction and Development, p.17-18.

Deze administratieve taken kunnen dan overgedragen worden aan griffiers en administratieve medewerkers, zodat de rechter zich kan concentreren op de essentie van zijn taak, nl. zijn functie als rechter.⁹⁵ In Nederland worden er voornamelijk referendarissen (gerechtssecretarissen) aangenomen die de rechter bijstaan. In een Nederlandse studie naar de werkzaamheden van juridisch medewerkers blijkt dat steeds meer taken, zoals jurisprudentieonderzoek en het schrijven van de uitspraak, gedelegeerd worden van de rechters aan gerechtsambtenaren.⁹⁶ In België bestaat dit ook, maar hier zijn er minder referendarissen dan in Nederland. Uit een onderzoek van Buscaglia en Dakolias blijkt dat meer tijd besteden aan scheidsrechterlijke kwesties en een actieve managementstijl geassocieerd worden met een kortere verwachte duur van het afhandelen van cases. De tijd die rechters wijden aan administratieve taken hebben een lager en minder significant verband met de verwachte duur van een case.⁹⁷

3.4.1.4 Schriftelijke besluiten

De manier waarop de schriftelijke besluiten aan de rechter worden voorgelegd is van belang voor de productiviteit van de rechtbanken. Wanneer een rechter geconfronteerd wordt met gebrekkige geschreven conclusies, heeft dit een niet te verwaarlozen tijdsverlies tot gevolg. Dit is een factor waarop de hoven en rechtbanken weinig invloed hebben.⁹⁸

3.4.1.5 Wetgeving

Er zijn te veel en te onduidelijke wetten. De regelgeving blijft uitbreiden en bovendien is de inhoud en vorm ervan dikwijls van slechte kwaliteit.⁹⁹ Deze grote hoeveelheden nieuwe wetgeving belemmeren de transparantie en zorgen voor meer betwistingen omdat wetten elkaar soms overlappen en zelfs tegenspreken.¹⁰⁰ Onderzoek toont aan dat er een significant negatief verband is tussen de wetgevingskwaliteit en de gerechtelijke achterstand.¹⁰¹

⁹⁵ VRANCKEN, P. (2005). *De griffier van de toekomst*, Limb. Rechtsl., 175.

⁹⁶ PRAAGMAN, S. en DOORNBOS, N. (z.d.). De 'vierde macht' binnen de gerechten. Opgevraagd op 18 februari 2014, via <http://dare.uva.nl/record/440605>.

⁹⁷ BUSCAGLIA, E. and DAKOLIAS, M. (1999). *Comparative international study of court performance indicators*, The International Bank for Reconstruction and Development, p.22.

⁹⁸ CMRO (2013). *Bilan van vijf jaar activiteit rond de werklasmeting*, p.18.

⁹⁹ Commissie Burger, Recht en Samenleving. (2001). *Het recht van de mensen*, p.29. Opgevraagd op 1 december 2013, via http://www.kbs-frb.be/uploadedFiles/KBS-FRB/Files/NL/PUB_1254_Het_recht_van_de_mensen.pdf

¹⁰⁰ BIELEN, S. (2012). *Economische analyse van bereidheid tot betalen voor een snelle behandeling van rechtzaken*, thesis, UHasselt, Diepenbeek.

¹⁰¹ BIELEN, S., MARNEFFE, W., OOMS, A. en VERECK, L. (2013). *De impact van wetgevingskwaliteit op de gerechtelijke achterstand*. Tijdschrift voor Wetgeving. P.302

3.4.2 Administratieve factoren

3.4.2.1 Informatietechnologie

Zoals in de probleemstelling reeds aangehaald, is er een tekort aan materiële middelen. Dit belet dat magistraten hun werk optimaal kunnen uitvoeren. Informatietechnologie is een belangrijke factor in het efficiënt en snel verwerken van cases. Het speelt ook een belangrijke rol in management en in het verbeteren van de transparantie. Buscaglia en Dakolias (1999) tonen aan dat rechters over het algemeen waarnemen dat informatica de efficiënte verwerking kan vergemakkelijken en de kost per zaak verlaagt. Rechters krijgen sneller toegang tot nieuwe wetten en de beslissingen die geschreven worden aan de hand van informatica vragen ook minder tijd en personeel.¹⁰² Uit het onderzoek van Elbially en Garcia-Rubio (2010) blijkt dat het verhogen van het aantal computers in de inefficiënte rechtbanken van eerste aanleg in Egypte het aantal afgehandelde zaken verhoogt.¹⁰³

3.4.3 Organisatorische factoren

3.4.3.1 Grootte

De grootte van een rechtbank kan een invloed hebben op de efficiëntie van het gerechtelijk systeem. Te kleine of te grote rechtbanken werken op een schaal die ongunstig is voor de productiviteit.¹⁰⁴ Uit onderzoek is gebleken dat de grootte van de rechtbanken niet significant is voor de *resolution rate*. In het algemeen kan worden geconstateerd dat de grootte van een rechtbank voor de productiviteit betrekkelijk beperkt is. De rechtbanken vergroten om het aantal opgeloste zaken te verbeteren is dus een slecht idee, schaalvergroting werkt niet.¹⁰⁵ Naarmate een rechtbank meer vestigingen heeft, zal de productiviteit, gegeven de beschikbare middelen, mogelijk lager zijn.¹⁰⁶

3.4.3.2 Bevolkingsaantal

Het aantal inwoners per arrondissement kan een invloed uitoefenen op de productiviteit. Immers, hoe hoger het bevolkingsaantal, hoe groter de kans dat er procedures worden ingeleid. Barrère et al (2001) toont echter aan dat het aantal inwoners van het werkgebied geen significant effect heeft op de efficiëntie van de rechtbanken.¹⁰⁷

¹⁰² BUSCAGLIA, E. and DAKOLIAS, M. (1999). *Comparative international study of court performance indicators*, The International Bank for Reconstruction and Development, p.17-18.

¹⁰³ ELBIALLY, N. and GARCIA-RUBIO, M. (2010). *Assessing Judicial Efficiency of Egyptian First Instance Courts A DEA Analysis*

¹⁰⁴ GOUDRIAAN, R. (2003). *Rechtspraak en productiviteit, een internationale verkenning*, APE.

¹⁰⁵ VOIGT, S. and EL-BIALY, N. (z.d.). *Identifying the Determinants of Judicial Performance: Taxpayers' Money Well Spent?*, p.8.

¹⁰⁶ VAN DER TORRE, A., JONKER, J., VAN TULDER, F., STEEMAN, T. en PUALIDES, G. (2007). *Rechtspraak: productiviteit in perspectief*, Sociaal en Cultureel Planbureau, p. 48.

¹⁰⁷ BARRERE et al. (2001). *La qualité de la justice: Une analyse économique exploratoire*, Reims: Université de Reims Champagne-Ardenne.

3.4.3.3 Specialisatie

De creatie van extra, gespecialiseerde rechtbanken wordt geassocieerd met grotere juridische efficiëntie. In theorie zou men kunnen verwachten dat rechters die zich enkel bezighouden met één gebied van het recht productiever zijn dan hun collega's die beslissen over alle gebieden van het recht. Maar onderzoek heeft uitgewezen dat hoe hoger de specialisatiegraad, hoe lager de totale *resolution rate*.¹⁰⁸ De mogelijke voordelen van specialisatie worden dus niet omgezet in een hogere productiviteit van de rechters. Dit is te wijten aan het feit dat rechters nauwkeuriger willen werken in hun specialisatiegebied en daarom dus meer tijd nodig hebben. Het kan ook zijn dat deze rechters minder gemotiveerd zijn omdat ze telkens dezelfde zaken moeten oplossen.

3.4.3.4 De vraag naar Justitie

De vraag naar Justitie kan uitgedrukt worden in het aantal nieuwe inkomende zaken. De nieuwe inkomende zaken omvatten alle zaken die vanaf 1 januari van het betreffende jaar op de rol werden ingeschreven. Deze zaken kunnen opgesplitst worden in burgerlijke, correctionele en jeugdzaken.¹⁰⁹ Volgens onderzoek zijn het aantal nieuwe burgerlijke zaken niet significant.¹¹⁰

3.4.3.5 Caseload

De caseload is de som van de instroom van nieuwe zaken en de voorraad van liggende zaken. Van Tulder toonde in 1994 voor Nederland aan dat de caseload de productie van rechtspraak op een positieve manier beïnvloedt.¹¹¹ Ook Beenstock en Haitovsky (2004) en Grajzl et al. (2010) tonen aan dat een verhoging van de caseload rechters prikkelt om meer zaken af te handelen.^{112,113} Andere onderzoeken tonen echter aan dat een stijging van de caseload leidt tot een opeenhoping van dossiers en de output van de rechtbanken zelfs onderdrukt.^{114,115} In het onderzoek van Van der Torre et al. werd aangetoond dat de caseload bij zowel de rechtbanken als de hoven een invloed heeft op de productie en bijdraagt aan het verklaren van de productiviteitsverschillen. Een klein aanbod van zaken in verhouding tot de beschikbare middelen kan dus leiden tot een lagere productiviteit.

¹⁰⁸ VOIGT, S. and EL-BIALY, N. (2013). *Identifying the Determinants of Judicial Performance: Taxpayers' Money Well Spent?*, p.8.

¹⁰⁹ FOD Justitie (z.d.). *De jaarlijkse statistieken van de hoven en de rechtbanken*.

¹¹⁰ GOUDRIAAN, R. (2003). *Rechtspraak en productiviteit, een internationale verkenning*, APE, p.28.

¹¹¹ VAN TULDER, F.P. (1994). *Van misdaad tot straf, een economische benadering van de strafrechtelijke keten*. Rijswijk: Sociaal en Cultureel Planbureau.

¹¹² BEENSTOCK, M. and HAITOVSKY, Y. (2004). *Does the appointment of judges increase the output of the judiciary?* International Review of Law and Economics jg. 24

¹¹³ DIMITROVA-GRAJZL, V., GRAJZL, P., SUSTERSIC, J. and ZAJC, K. (2010). *Court output, judicial staffing, and the demand for court services. Evidence from Slovenian courts of first instance*.

¹¹⁴ BUSCAGLIA, E. and Ulen, T. (1997). *A Quantitative Assessment of the Efficiency of the Judicial Sector in Latin America*. International Review of Law and Economics jg. 17, nr.2.

¹¹⁵ MURRELL, P. (2001). *Demand and Supply in Romanian Commercial Courts: Generating Information for Institutional Reform*. SSRN Working Paper.

Een groot aanbod van zaken kan leiden tot een grotere caseload en een hogere productiviteit, maar de doorlooptijden zullen dan wel toenemen.¹¹⁶

3.4.3.6 Leeftijd

Uit onderzoek blijkt dat de productiviteit bij rechters aanvankelijk met de leeftijd toeneemt, maar vervolgens daalt.¹¹⁷ Posner (1995) concludeert dat de productiviteit van rechters vaker op latere leeftijden piekt dan in de meeste andere academische beroepen.¹¹⁸ In een ander onderzoek hangt het aandeel van oude rechters (ouder dan 55 jaar) negatief samen met de productiviteit.¹¹⁹

3.4.3.7 Aantal rechters en personeelsleden

Rechters relateren achterstanden aan een nood aan meer rechters en rechtbankpersoneel. Uit de literatuur blijkt dat er geen eensgezindheid is of het verhogen van het aantal rechters en personeelsleden een impact zal hebben op de productiviteit. Cross en Donelson (2010) en Elbialy en Garcia-Rubio (2011) vonden een positief verband tussen het aantal rechters en de efficiëntie van rechtbanken van eerste aanleg.^{120,121} Beenstock en Haitovsky (2004) tonen echter aan dat wanneer het aantal rechters stijgt, de huidige rechters geprikkeld worden om hun productiviteit te verminderen. De stijging in het aantal afgehandelde zaken (te wijten aan het feit dat er meer rechters worden aangesteld) wordt teniet gedaan door de verminderde productiviteit van de bestaande rechters wat de bijdrage van de extra rechters dus nutteloos zal maken.¹²² Op basis daarvan gaan wij uit van een U-vormig verband.

Grajzl et al. (2010) vonden in hun onderzoek echter geen significant verband tussen het aantal rechters en het aantal afgehandelde zaken.¹²³ Ook Tulkens (1993) vindt geen significante samenhang tussen de personeelssterkte en het percentage inefficiënte rechtbanken.¹²⁴ Buskaglia en Dakolias (1999) stellen daarentegen dat het succesvoller zou zijn om hetzelfde aantal personeelsleden te gebruiken maar op een efficiëntere manier.

¹¹⁶ VAN DER TORRE, A., JONKER, J., VAN TULDER, F., STEEMAN, T. en PUALIDES, G. (2007). *Rechtspraak: productiviteit in perspectief*, Sociaal en Cultureel Planbureau, p. 17.

¹¹⁷ RUSSEL, S en BHATTACHARYA, M. (2003). *How fast do old judges slow down? A life cycle study of aging and productivity in the Federal Court of Australia*. Internationalreview of Law and Economics, jg. 23, nr. 2, p. 141-164.

¹¹⁸ POSNER, R. (1995). *Aging and Old Age*. Chicago: University of Chicago Press.

¹¹⁹ VAN DER TORRE, A., JONKER, J., VAN TULDER, F., STEEMAN, T. en PUALIDES, G. (2007). *Rechtspraak: productiviteit in perspectief*, Sociaal en Cultureel Planbureau, p. 17.

¹²⁰ CROSS, F.B. and DONELSON, D.C. (2010). *Creating quality courts*, Journal of empirical legal studies, p.500.

¹²¹ ELBIALY, N. and GARCIA-RUBIO, M. (2010). *Assessing Judicial Efficiency of Egyptian First Instance Courts A DEA Analysis*

¹²² BEENSTOCK, M. and HAITOVSKY, Y. (2004). *Does the appointment of judges increase the output of the judiciary?* International Review of Law and Economics jg. 24

¹²³ DIMITROVA-GRAJZL, V., GRAJZL, P., SUSTERSIC, J. and ZAJC, K. (2010). *Court output, judicial staffing, and the demand for court services. Evidence from Slovenian courts of first instance.*

¹²⁴ TULKENS, H. (1993). *On FDH-efficiency analysis: some methodological issues and applications to retail banking, courts and urban transit*. Journal of productivity analysis 4, nr. 1 and 2, p 183-210.

Het verhogen van het aantal personeelsleden verhoogt de stijging van de *clearance rate* namelijk niet genoeg om deze toegevoegde personeelsleden te rechtvaardigen.¹²⁵

Uit het onderzoek naar de werklast van het Vast Bureau voor Statistiek en Werklastmeting blijkt dat er wel degelijk een tekort aan administratief personeel en magistraten is. Magistraten doen nu veel administratie zelf, ze maken zelf hun ontwerpen voor uitspraken en houden hun eigen documentatie bij.¹²⁶

3.4.3.8 Aantal advocaten

Advocaten zijn belangrijke deelnemers in het juridisch systeem. Zonder voldoende juridisch menselijk kapitaal worden onjuiste beslissingen genomen en worden juiste beslissingen niet succesvol geïmplementeerd. Meer advocaten kunnen informatie verschaffen aan de rechtbanken, de onafhankelijkheid van de rechtbanken beschermen en de toegankelijkheid tot de rechtbanken verhogen. Maar meer advocaten kunnen ook het oplossen van cases vertragen door de juridische efficiëntie te verstoren.¹²⁷

3.4.3.9 Ziekteverzuim

De productiviteit van rechtbanken hangt negatief samen met het ziekteverzuim, dit is ook logisch omdat ziekte ten koste gaat van tijd die men in het werk had kunnen steken. Soms wordt echter ook het omgekeerde verband verondersteld: hoge productiviteit zorgt voor hoge werkdruk en dit zou dan het ziekteverzuim verhogen.¹²⁸ Volgens Goudriaan (2003) zorgen een hoog ziekteverzuim en een groot personeelsverloop in de praktijk altijd voor een lage efficiëntie.¹²⁹

3.4.3.10 Diversiteit

Diversiteit, en dus verminderde collegialiteit, binnen een zetel kan leiden tot conflicten wat deze zetels minder efficiënt maakt. Diversiteit kan ook zorgen voor verschillende meningen wat dan weer kan leiden tot langere proceduretijden. Onderzoek heeft echter aangetoond dat diversiteit heel weinig negatieve effecten heeft op de efficiëntie.

¹²⁵ BUSCAGLIA, E. and DAKOLIAS, M. (1999). *Comparative international study of court performance indicators*, The International Bank for Reconstruction and Development, p.23.

¹²⁶ BOONE, R. (2013). *Werklastmeting: 'Er zit veel potentieel bij administratief personeel'*, De Juristenkrant.

¹²⁷ CROSS, F.B. and DONELSON, D.C. (2010). *Creating quality courts*, Journal of empirical legal studies, p.496.

¹²⁸ VAN DER TORRE, A., JONKER, J., VAN TULDER, F., STEEMAN, T. en PUALIDES, G. (2007). *Rechtspraak: productiviteit in perspectief*, Sociaal en Cultureel Planbureau, p. 19.

¹²⁹ GOUDRIAAN, R. (2003). *Rechtspraak en productiviteit, een internationale verkenning*, APE, p.27.

3.5 Productiviteit in de overheidssector

Tot nu toe werd enkel aangehaald hoe de productiviteit bij rechtbanken gemeten wordt. Niet alleen in het gerechtelijk apparaat, maar ook in andere overheidssectoren, kan de productiviteit gemeten worden. In het algemeen is het gemakkelijker om de productiviteit van marktgoederen te evalueren. Bij publieke goederen is dit echter moeilijker omdat hier geen marktprijs voor bestaat. Omdat de productiviteit van rechtbanken tot op heden relatief weinig is onderzocht, willen we daarom eens kijken hoe de productiviteit in andere onderdelen van de overheidssector wordt gemeten.

In de marktsector kan het productievolume afgeleid worden uit de marktwaarde van de betreffende goederen.¹³⁰ Diensten die door de quataire sector worden geproduceerd, worden doorgaans niet op de vrije markt verhandeld. Hierdoor is hun marktwaarde onbekend. De waarde van de productie kan dan niet in geld worden uitgedrukt.¹³¹ Dit kan echter wel onrechtstreeks op basis van revealed en stated preference methoden.¹³² Daarom wordt er in de meeste gevallen gebruik gemaakt van fysieke productindicatoren.¹³³ Dit is een verzamelterm van verschillende typen indicatoren. Er kan een onderscheid worden gemaakt tussen prestatie-, proces- en gebruiksindicatoren. Prestatie-indicatoren hebben betrekking op de geleverde eindproducten. Gebruiksindicatoren handelen over de afnemers van de diensten. Procesindicatoren slaan op de verrichte werkzaamheden of tussenproducten. Het probleem blijft echter dat het moeilijk is om zuiver collectieve goederen/diensten op die manier te meten. Een alternatieve manier om te meten is het plaatsen van de ingezette middelen tegenover het BBP.¹³⁴

Niet enkel het volume, vooral de kwaliteit van het overheidsbeleid valt moeilijk te meten. Want wat is bijvoorbeeld de kwaliteit van Defensie? Er is grote onenigheid over de definitie van kwaliteit. Eggink en Blank (2002) zien een eventuele "trade-off" tussen kwaliteit en efficiëntie.¹³⁵ Als kwaliteit niet voldoende tot uitdrukking komt in de productiematen, dan kunnen lage kwaliteitsinstellingen zich als zeer efficiënt kwalificeren.

¹³⁰ VERLET, D. en DEVOS, C. (2008). Over beleidsevaluatie: van theorie naar praktijk en terug. SVR-studie

¹³¹ KUHRY, B. en VAN DER TORRE, A. (2002). *De vierde sector*. Den Haag; SCP Nederland.

¹³² BIELEN, S. (2012). *Economische analyse van bereidheid tot betalen voor een snelle behandeling van rechtzaken*, thesis, UHasselt, Diepenbeek.

¹³³ KUHRY, B. et al (2004). *Prestaties van de publieke sector*. Den Haag: SCP Nederland.

¹³⁴ Ibidem.

¹³⁵ EGGINK, E. & BLANK, J.L. (2002). *Efficiëntie in de publieke sector*. *Beleidswetenschap*, 16 (2), 144-161.

HOOFDSTUK 4: Gevolgen van minder productieve rechtbanken

In dit hoofdstuk worden de gevolgen aangehaald van minder productief werkende rechtbanken. In vrijwel alle rechtbanken is er een stijgende trend van het aantal rechtszaken merkbaar. Bij een gelijkblijvende productiviteit neemt de gerechtelijke achterstand dus toe. Hierdoor stijgt de wachttijd van de rechtszaken en wordt de redelijke termijn voor de behandeling van de rechtszaken overschreden. België werd al meermaals door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens veroordeeld voor de overschrijding van de redelijke termijn (paragraaf 4.1).¹³⁶ Ook de tijd die voorbijgaat tussen het moment dat een zaak bij het gerecht binnenkomt en het moment van afhandeling, de doorlooptijd, wordt steeds langer (paragraaf 4.2). Een ander gevolg zijn de verhoogde kosten voor de partijen. Het gaat onder andere om wachtkosten en schadekosten die ontstaan doordat rechtszaken niet op tijd afgerond kunnen worden (paragraaf 4.3).

4.1 Gerechtelijke achterstand

De gerechtelijke achterstand geraakt maar niet weggewerkt, vooral niet in burgerlijke zaken. De achterstand werd de voorbije jaren in veel arrondissementen zelfs nog groter. Wetgevende initiatieven in het verleden om hieraan te verhelpen bleken soms zelfs het omgekeerde effect te hebben.¹³⁷ Denk hierbij aan de nieuwe wet op de gerechtelijke achterstand uit 2007 die zelfs tot een vertraging in de afhandeling van het aantal zaken heeft geleid.¹³⁸

Er zijn meerdere definities van gerechtelijke achterstand.¹³⁹ Algemeen wordt aangenomen dat er slechts sprake is van gerechtelijke achterstand wanneer de hoven en rechtbanken niet in staat zijn om een zaak binnen een redelijke termijn in behandeling te nemen en te beslechten.¹⁴⁰ Rechtzoekenden hebben op deze gerechtelijke achterstand weinig vat. De definitie van gerechtelijke achterstand voor de rechtzoekende is ruim. Voor hem is dit de tijd die verloopt vanaf het voorleggen van een geschil aan de rechter tot het uitspreken van het vonnis.¹⁴¹ Rechtzoekenden moeten door deze achterstand steeds langer wachten

¹³⁶ Liga voor mensenrechten. (2007). EHRM geeft de nieuwe regering huiswerk. Opgevraagd op 12 oktober 2013, via <http://www.mensenrechten.be/index.php/site/nieuwsberichten/>.

¹³⁷ NVA, Justitie voor de 21ste eeuw. De visie van de NVA. p25, opgevraagd op 30 november 2013, http://issuu.com/n-va/docs/n-va_brochure_justitie.

¹³⁸ De wet van 26 april 2007 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op het bestrijden van de gerechtelijke achterstand. B.S. 12 juni 2007.

¹³⁹ BIELEN, S. (2012). *Economische analyse van bereidheid tot betalen voor een snelle behandeling van rechtszaken*, thesis, UHasselt, Diepenbeek.

¹⁴⁰ Hoge Raad voor de Justitie. (2004). *Advies met betrekking tot de kadernota betreffende de versoepeling van het ingereedheid brengen van burgerlijke zaken en de regeling van de procedurekalender*. p1. Opgevraagd op 5 februari 2014, http://www.csj.be/sites/5023.b.fedimbo.belgium.be/files/press_publications/a0028b.pdf

¹⁴¹ BIELEN, S. (2012). *Economische analyse van bereidheid tot betalen voor een snelle behandeling van rechtszaken*, thesis, UHasselt, Diepenbeek.

op een uitspraak van de rechter. Hoe groot de gerechtelijke achterstand precies is, weet niemand. Er zijn geen exacte cijfers beschikbaar.

Een belangrijke oorzaak van deze gerechtelijke achterstand is de te lage productiviteit. De output (aantal afgehandelde zaken) in verhouding tot de input (personeel) is niet hoog genoeg, waardoor het aantal hangende rechtszaken toeneemt. Deze stijgende trend doet zich bij vrijwel alle rechtbanken voor.¹⁴² Achterstand ontstaat als deze stijging niet gepaard gaat met extra middelen of een hogere productiviteit van rechtbanken.

4.2 Doorlooptijd

De proceduretijd is de tijd die nodig is om een zaak af te handelen en een beslissing te nemen.¹⁴³ Deze doorlooptijd, de tijdsduur tussen de datum van de inschrijving op de rechtbank en de datum van het vonnis van de rechter, wordt langer naargelang een rechtbank minder productief werkt.¹⁴⁴ In 2010 oordeelde maar liefst 95 procent van de Belgen dat de behandeling van rechtszaken te lang duurt.¹⁴⁵ Rechtbanken met een hoog aantal opgeloste zaken en een kleine achterstand van hangende zaken (productieve rechtbanken) hebben een korte gemiddelde duur voor de afhandeling van zaken. Een korte gemiddelde doorlooptijd wordt beschouwd als een goede prestatie.¹⁴⁶

4.3 Kosten

Het recht op rechtsbedeling, het recht van elke persoon om zijn rechten voor de rechtbank te doen gelden via een gerechtelijke procedure is een grondrecht.¹⁴⁷ Maar rechtsbedeling is niet kosteloos waardoor de uitoefening van dit recht voor veel burgers problematisch wordt.¹⁴⁸ De procedurekosten kunnen hoog oplopen waardoor de toegang tot Justitie wordt belemmerd.

De kosten van een gerechtelijke procedure omvatten de erelonen voor advocaten, notarissen, gerechtsdeurwaarders en diverse deskundigen. Naast deze erelonen zijn er ook de taksen die de Staat heft: de griffie- en registratierechten, de prijs van de gerechtelijke akten en van de uitgifte van het vonnis,¹⁴⁹ Deze kosten komen ten laste van de

¹⁴² Federale Overheidsdienst Justitie. (2012). *Justitie in cijfers*. Opgevraagd op 13 november 2013, via http://justitie.belgium.be/nl/binaries/0210_JIC2012__NL_tcm265-230185.pdf

¹⁴³ BUSCAGLIA, E. and DAKOLIAS, M. (1999). *Comparative international study of court performance indicators*, The International Bank for Reconstruction and Development, p.13.

¹⁴⁴ POLDER, W. en PAULIDES, G. (1993). *Prestatieverschillen tussen arrondissementsparketten*, p.19.

¹⁴⁵ Ibidem p.26

¹⁴⁶ CROSS, F.B. and DONELSON, D.C. (2010). *Creating quality courts*, Journal of empirical legal studies.

¹⁴⁷ Art. 6 EVRM

¹⁴⁸ MONFILS, P. (2001). *Wetgevingsstuk nr. 2-922/1. Wetsvoorstel tot wijziging van artikel 283 van het Wetboek der registratie-, hypotheek- en griffierechten*. Opgevraagd op 25 februari 2014, via

<http://www.senate.be/www/?MIval=/publications/viewPub.html&COLL=S&LEG=2&NR=922&VOLGNR=1&LANG>

¹⁴⁹ Art. 1018 Ger. W.

verliezende partij en kunnen erg oplopen naarmate een zaak langer duurt.¹⁵⁰ Vooral de advocaatkosten stijgen naarmate de doorlooptijd toeneemt, gezien advocaten grotendeels werken met uurtarieven.¹⁵¹ Ook hier moet de verliezer een deel van betalen, de zogenaamde rechtsplegingsvergoeding. Dit is meestal wel niet het volledige bedrag omdat het gaat om forfaitaire bedragen op basis van de waarde en de aard van het geschil (en dus niet op basis van het daadwerkelijk aantal gewerkte advocaturen).¹⁵² De rechter zal uiteindelijk het precieze bedrag van de rechtsplegingsvergoeding bepalen.¹⁵³

Onderzoek toont aan dat er een significant verband is tussen hoge proceduretijden en de kosten van een zaak. Hoe langer de zaak immers duurt, hoe meer middelen er nodig zijn en hoe duurder het wordt.¹⁵⁴ Er kan dus gesteld worden dat bij rechtbanken met een lagere productiviteit rechtszaken langer duren waardoor deze kosten hoger zullen zijn.

¹⁵⁰ Art. 1017 Ger. W.

¹⁵¹ Federale Overheidsdienst Justitie. (2009). *Justitie in België*. Opgevraagd op 13 november, 2013, via [http://justitie.belgium.be/nl/binaries/Justitie%20in%20Belgi%C3%AB%20\(versie%202009\)_tcm265-138435.pdf](http://justitie.belgium.be/nl/binaries/Justitie%20in%20Belgi%C3%AB%20(versie%202009)_tcm265-138435.pdf)

¹⁵² Art. 1022 Ger. W.

¹⁵³ Orde van Vlaamse Balies (z.d.). *Terugbetaling advocatenkosten*. Opgevraagd op 15 maart 2014, via <http://www.advocaat.be/Page.aspx?genericid=50>

¹⁵⁴ BUSCAGLIA, E. and DAKOLIAS, M. (1999). *Comparative international study of court performance indicators*, The International Bank for Reconstruction and Development, p.17-18.

HOOFDSTUK 5: Productiviteitsstudies in Nederland

In dit hoofdstuk worden enkele Nederlandse productiviteitsstudies besproken. Voor het Belgische overheidsbeleid is het immers nuttig om te zien wat België kan leren van Nederland op het punt van inzicht in de factoren van de productiviteit van de rechtbanken.

5.1 Rechtspraak en productiviteit – R. Goudriaan

Dit onderzoek omvat een literatuurstudie naar de productiviteit van rechtbanken en heeft tot doel inzicht te krijgen in de productiestructuur van de rechtbanken en in de factoren die invloed uitoefenen op de productiviteit. Dit gebeurt in dit onderzoek aan de hand van het in kaart brengen van de nationale en internationale literatuur op het gebied van de productiestructuur en de productiviteit van de rechtbanken. Men probeert te komen tot een synthese van de resultaten en men gaat na wat de mogelijkheden zijn voor onderzoek naar de productiestructuur van de Nederlandse rechtbanken. In totaal werden er ruim twintig onderzoeken verzameld die een kwantitatieve beschrijving van de productiestructuur geven. Op basis van deze verzamelde literatuur wordt er een meta-analyse¹⁵⁵ uitgevoerd.¹⁵⁶

5.1.1 Meten van de ingezette middelen en de productiviteit

Het meten van de ingezette middelen gebeurt aan de hand van het personeel. Personeel is de belangrijkste productiefactor van de rechtbanken. Alle onderzoeken beperken zich bij de keuze van de inputmaatstaven tot de personeelssterkte of personeelskosten. Hierdoor blijft de invloed van de verbeterde materiële ondersteuning (ICT) op de productiviteit van de gerechten buiten beeld.

De productie (prestaties) van de gerechten worden steeds gemeten via het aantal afgehandelde zaken met uitsplitsing naar verschillende type zaken. Met de kwaliteit van de productie en de complexiteit van de behandelde zaken wordt er in de analyses geen rekening gehouden.

5.1.2 Methoden van productiviteitsonderzoek

In de literatuur worden er verschillende methoden voor productiviteitsonderzoek gebruikt: de klassieke kengetallenanalyse, parametrische beschrijvingen van de productiestructuur en non-parametrische analyses van de productiestructuur.

¹⁵⁵ In een meta-analyse worden resultaten van verschillende studies samengevoegd om tot een meer betrouwbare uitspraak te komen.

¹⁵⁶ GOUDRIAAN, R. (2003). *Rechtspraak en productiviteit, een internationale verkenning*, APE.

Klassieke kengetallenanalyses zijn gebaseerd op vergelijkingen van kengetallen, zoals de kosten per zaak, het aantal zaken per rechter of personeelslid in voltijdsequivalenten, enzovoort. In deze analyses wordt er vaak gebruik gemaakt van een verregaande detaillering van het aantal typen zaken.

Parametrische beschrijvingen zijn gebaseerd op het concept van de productiefunctie of de kostenfunctie. De productiefunctie geeft de relatie tussen de productie en de inzet van de verschillende typen productiemiddelen weer, terwijl de kostenfunctie een beschrijving geeft van de relatie tussen de kosten en de productie en prijzen van ingezette productiemiddelen. Het voordeel van kostenfuncties is dat men een groot aantal verschillende producten (bijvoorbeeld verschillende typen zaken) tegelijkertijd in de analyse kan betrekken. De belangrijkste kenmerken van de productiestructuur worden samengevat in een aantal parameters. Deze parameters worden geschat met een regressieanalyse. Afhankelijk van de gekozen schattingstechniek geven deze beschrijvingen uiteindelijk een beeld van de gemiddelde of van de beste praktijk.

De non-parametrische analyse maakt gebruik van programmeringstechnieken uit de operationele research en de managementwetenschappen. Het voordeel van deze methode is dat het gemakkelijk is om een groot aantal verschillende producten en de inzet van verschillende productiemiddelen tegelijkertijd te onderzoeken. Het nadeel is dat de meeste non-parametrische modellen gevoelig zijn voor de kwaliteit van de gebruikte gegevens.

Parametrische en non-parametrische analyses van de productiestructuur leveren meer informatie op dan de klassieke kengetallenanalyses over de eigenschappen van de productiestructuur, bijvoorbeeld over de optimale schaal en de optimale specialisatie van een gerecht, alsook de factoren die de productiviteit beïnvloeden. Ook kunnen deze analyses meer inzichten bieden over de achtergronden van productiviteitsontwikkeling.

5.1.3 Conclusie

Deze literatuurstudie leidt tot weinig harde feiten over de optimale productiestructuur van rechtbanken. De kwaliteit van de meeste onderzoeken laat te wensen over. Daarom is het moeilijk om algemene en beleidsrelevante inzichten te ontleen aan de onderzoeken. Het is onvoldoende gelukt om de kwaliteit en de complexiteit van de prestaties van de rechterlijke macht goed te meten. Ook het feit dat andere productiemiddelen dan personeel buiten beeld blijven in de meeste onderzoeken belemmert de interpretatie van de resultaten. De aanpak die in de literatuur is gevolgd, is dus onvoldoende bruikbaar voor Nederland. Ook het aantal gerechten is te beperkt voor betrouwbare econometrische analyses. Het is ook van belang om de analyses niet te beperken tot personeel. Anders blijven belangrijke factoren zoals ICT en de huisvestingssituatie buiten beeld.

5.2 Rechtspraak: productiviteit in perspectief – Van der Torre et al.

Dit onderzoek gaat na welke ontwikkelingen en verschillen in productiviteit negentien rechtbanken en vijf gerechtshoven in Nederland in de periode 2002-2005 laten zien. De invloed van zowel kenmerken van de ingezette middelen als de organisatiestructuur op de productiviteit wordt onderzocht.¹⁵⁷

5.2.1 Meten van de ingezette middelen en productiviteit

De productie wordt gemeten via het aantal afgehandelde zaken, hierbij wordt er een onderscheid gemaakt naar het type zaak en de manier van afhandeling. Er gelden twee maatstaven voor productiviteit: de arbeidsproductiviteit (de verhouding tussen de productie en de personeelssterkte in arbeidsjaren of voltijdsequivalenten) en de totale productiviteit (de verhouding tussen de productie en het totale volume aan ingezette middelen¹⁵⁸). Deze ingezette middelen bevatten naast personeel ook nog kapitaal en materieel, zoals ICT, gebouwen, uitzendpersoneel enz. Naast de kwantiteit van de productie, het aantal afgehandelde zaken, wordt in dit onderzoek de kwaliteit wel in beperkte mate in de productiemeting betrokken. De kwaliteitsaspecten zijn beperkt in de productiemaat verwerkt door verschillende typen zaken te onderscheiden.

In voorgaande productiviteitsstudie¹⁵⁹ wordt er geconstateerd dat personeel de belangrijkste productiefactor van de gerechten is (paragraaf 5.1.1). Daarom wordt er, in tegenstelling tot deze vorige studie, in de huidige analyse wel getracht om naast personeel de invloed van de niet-personeelsgebonden middelen in beeld te krijgen. Daarbij wordt de invloed van het aantal vestigingen ook bekeken. Men stelt vast dat naarmate een rechtbank meer vestigingen heeft, de productiviteit, gegeven de beschikbare middelen, mogelijk lager zal zijn.

Bij het personeel wordt er een onderscheid gemaakt tussen het rechtsgeleerd personeel (rechters, raadsheren) en het ondersteunend personeel (gerechtssecretarissen¹⁶⁰, griffiers, administratieve ondersteuning). Op deze manier kan in beeld worden gebracht in hoeverre de verhouding tussen ondersteunend personeel en rechters en raadsheren de productiviteit beïnvloedt.

Ook de caseload wordt in de productiefunctie opgenomen. Dit gebeurt vanuit de gedachte dat wanneer er geen instroom en voorraad van zaken is, er geen productie kan plaatsvinden.

¹⁵⁷ VAN DER TORRE, A., JONKER, J., VAN TULDER, F., STEEMAN, T. en PUALIDES, G. (2007). *Rechtspraak: productiviteit in perspectief*, Sociaal en Cultureel Planbureau.

¹⁵⁸ Het totale volume aan ingezette middelen is de som van het volume aan personele middelen en dat aan niet-personele middelen.

¹⁵⁹ GOUDRIAAN, R. (2003). *Rechtspraak en productiviteit, een internationale verkenning*, APE.

¹⁶⁰ Dit zijn referendarissen in België.

5.2.2 Methode van productiviteitsonderzoek

Bij het beschrijven van de productiestructuur is gekozen voor het gebruik van productiefuncties. De productiefunctie legt een relatie tussen enerzijds de productie en anderzijds de ingezette middelen¹⁶¹. Zo'n relatie kan echter op verschillende niveaus worden weergegeven. De productiestructuur kan immers worden beschreven aan de hand van alle technisch mogelijke combinaties van ingezette middelen en productie, dit is de technologieverzameling. Een andere voorstelling is die waarbij de productiestructuur wordt beschreven aan de hand van de zogenaamde 'beste praktijk'. Hier is het niet mogelijk minder middelen in te zetten om een gegeven productie te realiseren. Als de productiefunctie de maximaal haalbare productie weergeeft, geeft deze dus de 'beste praktijk' of de grens van de technologieverzameling aan. In dit onderzoek wordt een parametrische productiefunctie geschat over alle rechtbanken of gerechtshoven. De functie geeft dan een soort statistisch gemiddelde praktijk weer. Uit deze gemiddelde praktijk kan men dan bijvoorbeeld afleiden in welke mate de productiviteit afhangt van de omvang van de ingezette middelen.

De productie is dus afhankelijk van de inzet van middelen, van de periode en van de kenmerken van de middelen of organisatie (de leeftijd van het personeel, de grootte van de gebouwen, het aantal vestigingen).

Men moet ook rekening houden met de verschillen tussen de jaren, daarom zijn er voor de verschillende jaren dummyvariabelen gemaakt. Deze dummyvariabelen duiden de periode aan. In analyses vangen deze dummyvariabelen dan het effect op van de verschillen in de productie tussen de jaren die niet zijn toe te schrijven aan overige variabelen die in de productiefunctie opgenomen zijn.

5.2.3 Conclusie

Uit de analyse op het niveau van rechtbanken kan men besluiten dat de productiviteit van de rechtbanken tussen 2002 en 2005 gestegen is. Ook tussen de rechtbanken onderling en bij de individuele rechtbanken zijn er productiviteitsverschillen zichtbaar, tot maximaal 50 procent in termen van arbeidsproductiviteit en bijna 40 procent in termen van totale productiviteit. Hiervoor zijn er verschillende verklaringen. Zo blijken de schaal van productie en de caseload van belang, maar ook hoe middelen worden ingezet en georganiseerd zijn. Ondanks dat ook de relatie tussen productiviteit en een aantal beschikbare proces- en kwaliteitsindicatoren is onderzocht, blijven er veel ontwikkelingen en verschillen onverklaard.

¹⁶¹ De ingezette middelen bestaan uit het rechterlijk personeel, het ondersteunend personeel, de niet-personele middelen en de caseload.

5.3 Doelmatig rechtspreken – Van Tulder/Spapens

Dit onderzoek geeft informatie over de ontwikkeling van de productiviteit van de rechtspraak sinds de jaren vijftig en het gaat ook in op de vraag op welke schaal de rechtspraak het meest doelmatig functioneert.¹⁶²

5.3.1 Meten van ingezette middelen en productiviteit

De ingezette middelen worden gemeten aan de hand van de personeelssterkte in arbeidsjaren. De productie wordt gemeten door het aantal afgehandelde zaken van verschillende typen. Ook hier zijn er twee maatstaven voor productiviteit te onderscheiden: de arbeidsproductiviteit en de totale productiviteit.

5.3.2 Methode van productiviteitsonderzoek

Centraal in dit onderzoek staat de meting van de productiviteit en een analyse van de productiestructuur. Aan de hand hiervan kan men de productiviteitsontwikkeling schatten. Er wordt gebruik gemaakt van een tijdreeksanalyse over de periode 1955-1987 waarbij een aantal rechtbanken in Nederland als totaal aan de orde komen. Er wordt ook een dwarsdoorsnede-analyse¹⁶³ over de jaren 1984-1987 uitgevoerd. Hier worden de rechtbanken individueel geanalyseerd. Bij beide analyses worden het volume van de ingezette middelen en het productievolume met elkaar in verband gebracht. Het delen van het productievolume door de inzet van middelen levert een maatstaf van productiviteit.

Er wordt een tijdreeksanalyse uitgevoerd m.b.t. de nieuwe en afgehandelde zaken, waardoor men de groeipercentages van de verschillende type zaken kan waarnemen. Een tijdreeksanalyse voor ingezette middelen geeft de evolutie weer van de personeelssterkte, het volume van ingezette materiële middelen en het totale volume van ingezette middelen. Ook wordt er een tijdreeksanalyse uitgevoerd voor de productiviteit van de totale rechtspraak. De confrontatie van het aantal afgehandelde zaken met de inzet van middelen geeft zicht op het verloop van de productiviteit. Op basis van al deze gegevens wordt de productiviteit per gerecht over de periode 1980-1987 in beeld gebracht.

Door middel van de dwarsdoorsnede-analyse kan men de omvang van de individuele rechtbanken meten. Individuele rechtbanken in verschillende arrondissementen worden qua productiviteit met elkaar vergeleken. Het uitgangspunt is de grootte van de rechtbanken, die worden ingedeeld in kleine, middelkleine, middelgrote en grote gerechten. Eerst worden de personeelssterkte en het aandeel van het gerechtelijk personeel in het totale personeel geanalyseerd en vervolgens de arbeidsproductiviteit en de totale productiviteit.

¹⁶² VAN TULDER, F. en SPAPENS, A. (1990). *Doelmatig rechtspreken*, Sociaal en Cultureel Planbureau.

¹⁶³ Cross-sectionele analyse

5.3.3 Conclusie

De stijging van het aantal afgehandelde zaken over de periode 1955-1987 bedroeg ongeveer 50 procent. Het volume van de ingezette middelen, in termen van zowel personeel als materieel steeg nog sterker. Hierdoor is de productiviteit van de Nederlandse rechtspraak sinds 1955 met meer dan 30 procent gedaald. In de dwarsdoorsnede-analyse werden er voor de rechtbanken dalingen van de arbeidsproductiviteit gemeten van meer dan 40 procent. Bij de gerechtshoven steeg de arbeidsproductiviteit met meer dan 50 procent. Eén van de factoren die bij deze productiviteitsontwikkeling een rol kan hebben gespeeld is de gegroeide omvang van de rechtbanken, de schaalvergroting.

5.4 De rechtspraak internationaal gezien: Nederland en Denemarken vergeleken – A. Klein

In dit internationaal vergelijkend onderzoek wordt Nederland vergeleken met Denemarken. Er is maar één reden om de eigen, nationale manier van doen en denken te vergelijken met die in andere samenlevingen: het verkrijgen van een maatstaf waaraan men de eigen praktijk kan beoordelen. Men wil dus onderzoeken hoe de Nederlandse rechtspraak ervoor staat, gemeten de geleverde prestaties.

De uitgangsvraag is hoeveel Nederland en Denemarken spenderen aan hun rechtspraak en wat dat oplevert. Om hier een antwoord op te formuleren gaat men eerst de ingezette middelen in termen van uitgaven en personeel na. Vervolgens wordt er aan de hand van drie indicatoren gekeken naar de prestaties.¹⁶⁴

5.4.1 Meten van ingezette middelen en productiviteit

Een determinant voor de omvang van de middelen die een samenleving ter beschikking stelt voor de rechtspraak zijn de publieke uitgaven per hoofd van de bevolking. Voor de personele omvang van het gerechtelijk systeem wordt er gekeken naar het aantal rechters en het gerechtelijke personeel.

Een eerste indicator voor de productiviteit is het aantal zaken dat de rechter afhandelt. Dit is een indicatie van de omvang van het beroep op de rechter. Een tweede indicator is de kostprijs van de afhandeling van een zaak. Deze indicator zegt iets over de efficiëntie van de rechtspraak. De derde indicator is het vertrouwen dat de rechtspraak geniet bij de bevolking.

¹⁶⁴ KLEIN, A. (2005). *De rechtspraak internationaal gezien: Nederland en Denemarken vergeleken*. Raad voor de Rechtspraak.

5.4.2 Methode van productiviteitsonderzoek

Via kengetallen over de bestede middelen en de afgehandelde zaken geeft dit onderzoek inzicht in de verschillen in prestaties tussen gerechtelijke systemen onder uiteenlopende maatschappelijke en institutionele omstandigheden.

5.4.3 Conclusie

Het beroep op de rechter is in Nederland, zowel bij het straf- als bij het burgerlijk recht, aan de lage kant. Maar de Denen scoren met het burgerlijk recht nog beter met een lager beroep. Op het gebied van de ingezette middelen om een zaak af te handelen is Nederland aan de dure kant. Denemarken doet het op dat vlak beter. Ook zijn er verschillen in de bedrijfseconomische kenmerken van de rechterlijke organisatie in Denemarken ten opzichte van Nederland: de loonkosten per arbeidsjaar liggen lager en de verhouding tussen ondersteunend personeel en rechters ligt lager. Deze bedrijfseconomische kenmerken kunnen gevolgen hebben voor de efficiëntie van het systeem. Zo leiden de hogere loonkosten en een relatief grotere ondersteuning tot een hogere kostprijs.

Tabel 5.1 vat de verschillende methoden en de input-en outputmaatstaven van deze vier onderzoeken samen.

Tabel 5.1: samenvattende tabel Nederlandse productiviteitsstudies

Onderzoek	Methoden	Input- en outputmaatstaven
Rechtspraak en productiviteit. R. Goudriaan	klassieke kengetallenanalyse, parametrische en non- parametrische beschrijvingen	Input: personeel (personeelssterkte en -kosten). Output: aantal afgehandelde zaken met uitsplitsing naar verschillende type zaken.
Rechtspraak: productiviteit in perspectief. Van der Torre et al.	Parametrische productiefuncties	Input: personeel (uitgedrukt in voltijdbanen) en niet- personele middelen (materieel en kapitaal). Output: aantal afgehandelde zaken met uitsplitsing naar verschillende type zaken en de wijze van afhandeling.
Doelmatig rechtspreken. Van Tulder en Spapens	Parametrische kostenfunctie en klassieke kengetallenanalyse	Input: personeelssterkte (uitgedrukt in arbeidsjaren) en materiële middelen. Output: aantal afgehandelde zaken met uitsplitsing naar verschillende type zaken.
De rechtspraak internationaal gezien: Nederland en Denemarken vergeleken. A. Klein	klassieke kengetallenanalyse	Input: publieke uitgaven per hoofd van de bevolking en het aantal rechters en het gerechtelijke personeel. Output: aantal zaken dat de rechter afhandelt, de kostprijs per zaak en het vertrouwen van de bevolking.

HOOFDSTUK 6: Interne organisatie van de rechtbanken

In dit hoofdstuk wordt de interne werking van de rechtbanken van eerste aanleg nader bestudeerd. Dit zal gebeuren deels aan de hand van de literatuur en deels aan de hand van de praktijk. De gepubliceerde informatie van de FOD Justitie en de werkingsverslagen, die vooral gericht zijn op de werking van deze rechtbanken, werden geanalyseerd. Deze verslagen zijn een instrument voor de doorlichting en de opvolging van de werking van de rechtbanken en bevatten onder andere informatie over personele en logistieke middelen, de organisatie van de kamers, de evolutie van de werklast en de gerechtelijke achterstand. De statistieken over het personeel, de instroom en de uitstroom van zaken worden bijgehouden door de griffies. Verder worden er ook doelstellingen en voorstellen geformuleerd voor de toekomst. Deze werkingsverslagen zijn dus onontbeerlijk om een goed beeld te krijgen van de interne organisatie. Het werkingsverslag wordt elk jaar opgesteld door een team van medewerkers onder leiding van de voorzitter, ondervoorzitter en de hoofdgriffier volgens de richtlijnen van de Hoge Raad van Justitie.

De werkingsverslagen van de rechtbanken van Hasselt, Leuven, Mechelen, Antwerpen, Gent, Luik en Doornik werden bestudeerd om deze masterproef tot stand te brengen.

Allereerst gaat dit hoofdstuk dieper in op de samenstelling van het personeel (paragraaf 6.1). Daarna wordt het tekort aan personele (paragraaf 6.2) en materiële middelen (paragraaf 6.3) besproken. Verder wordt er gekeken welke verschillende typen van zaken er voornamelijk behandeld worden in alle rechtbanken van eerste aanleg in België (paragraaf 6.4). Vervolgens wordt het belang van een degelijke werklastmeting toegelicht (paragraaf 6.5). Ten slotte wordt kort ingegaan op de gevolgen van minder productieve rechtbanken (paragraaf 6.6).

6.1 Samenstelling personeel

Het goed functioneren van een rechtbank is niet enkel afhankelijk van het invullen van het rechtsprekend kader (de magistraten) maar ook van het ondersteunend personeel van de griffies. Ondanks de formele scheiding tussen griffie en magistraten zijn zij, wat de werkorganisatie betreft, sterk afhankelijk van elkaar.

Het personeelskader van de magistraten en de griffie van de rechtbanken van eerste aanleg zijn voor het laatst geregeld bij de Wet van 20 juli 1998, laatst gewijzigd op 31 december 2012.¹⁶⁵

¹⁶⁵ Wet houdende diverse bepalingen betreffende justitie. (2012). B.S. 31 december 2012.

Om de samenstelling van het personeel van de rechtbanken van eerste aanleg te vergelijken gaan we uit van de gemiddelde bezetting van de personeelsformatie. Hier wordt er rekening gehouden met de betrekkingen die doorheen het jaar vacant komen en worden de personeelsleden die deeltijds prestaties verrichten enkel in de berekening opgenomen evenredig met hun aanwezigheidsgraad. In de praktijk is de effectieve bezetting dus kleiner dan het aantal rechters en personeelsleden die werkzaam zijn in de rechtbanken van eerste aanleg.

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen het aantal magistraten, griffiers en administratief personeel.¹⁶⁶ Onder magistraten verstaat men: de voorzitter, ondervoorzitters, rechters, rechters die gelijktijdig benoemd zijn in verschillende rechtbanken¹⁶⁷ en toegevoegde rechters. De plaatsvervangende rechters worden hier niet mee opgenomen omdat zij enkel worden ingeschakeld ter vervanging van een afwezige rechter. Meestal zijn dit advocaten, notarissen of professoren.¹⁶⁸ De hoofdgriffier, griffiers-hoofd van dienst en griffiers vormen samen met de referendarissen het griffiepersoneel. De assistenten en medewerkers behoren tot het administratief personeel.

In onderstaande tabel wordt het aantal magistraten, griffiers en administratief personeel (in absolute en procentuele cijfers) weergegeven voor de rechtbanken van Hasselt, Leuven, Antwerpen, Mechelen en Gent samen over een periode van tien jaar. Voor de rechtbanken van eerste aanleg van Luik en Doornik werden enkel de werkingsverslagen van 2008 tot 2012, respectievelijk 2007 tot 2012 verkregen. Deze worden in deze tabel niet verwerkt daar er anders een vertekend beeld wordt gecreëerd. De laatste kolom laat het totaal van de zetel (magistraten) en de griffie (griffiers en administratief personeel) zien. Alle gegevens worden vermeld in voltijds equivalenten. Voor 2003 werden er in geen enkele rechtbank gegevens over de gemiddelde bezetting van de personeelsformatie bijgehouden. Het jaar 2003 wordt hier dan ook buiten beschouwing gelaten.

¹⁶⁶ CMRO. (2010). *Project functiebeschrijvingen gerechtspersoneel niveau A, griffiers en secretarissen*. Opgevraagd op 15 april 2014, via http://www.cmro-cmoj.be/sites/default/files/files/functiebeschrijving_okt_2010_NL.pdf

¹⁶⁷ Art. 100 Ger. W.

¹⁶⁸ Orde van Vlaamse Balies. (z.d.) *Advocaten als plaatsvervangende rechters*. Opgevraagd op 2 april 2010, via <http://www.advocaat.be/UserFiles/PressItems/Persbericht%20plaatsvervangende%20rechters%2015%2002%2006.pdf>

Tabel 6.1: gemiddelde bezetting personeelsformatie, 2004-2012.

Jaar	Totaal aantal magistraten		Totaal aantal griffiers		Totaal aantal administratief personeel		Totaal zetel en griffie
	Absoluut	%	Absoluut	%	Absoluut	%	
2004	164,49	31,07%	178,28	33,68%	186,61	35,25%	529,38
2005	171,36	33,08%	174,72	33,73%	171,97	33,20%	518,05
2006	166,3	31,41%	176,89	33,41%	186,21	35,17%	529,4
2007	164,7	30,67%	176,76	32,91%	195,57	36,42%	537,03
2008	175,12	31,20%	174,74	31,14%	211,34	37,66%	561,2
2009	179,41	31,86%	173,03	30,73%	210,6	37,40%	563,04
2010	178,11	31,19%	168,39	29,49%	224,6	39,33%	571,1
2011	174,04	31,20%	168,55	30,21%	215,29	38,59%	557,88
2012	160,96	29,75%	167,64	30,99%	212,39	39,26%	540,99
Gemiddelde	170,50	31,27%	173,22	31,81%	201,62	36,92%	545,34

(Bron: Werkingsverslagen rechtbanken van eerste aanleg. (2004-2012))¹⁶⁹

Volgens de voorzitter van de rechtbank van Leuven is de normale verhouding tussen het personeel één griffier per rechter en twee administratieve personeelsleden per griffier. Uit bovenstaande tabel blijkt duidelijk dat het griffiekader niet in verhouding staat met het kader van de rechters, er is slechts één griffier per rechter. Ook zijn er te weinig administratieve personeelsleden per griffier om al het administratieve werk te kunnen blijven opvangen. Door dit gebrek aan personeel is er weinig mobiliteit tussen de verschillende afdelingen van de rechtbanken van eerste aanleg.¹⁷⁰ Verder zien we dat het aantal rechters en griffiers over een periode van tien jaar afneemt het aantal administratieve personeelsleden neemt wel toe.

Wanneer we deze verhoudingen van de gemiddelde bezetting van de personeelsformatie van de magistraten, griffiers en administratief personeel voor elk van de zeven onderzochte rechtbanken van eerste aanleg afzonderlijk bestuderen (zie bijlage 1), zien we dat deze gemiddelde verhoudingen voor deze rechtbanken ongeveer gelijk zijn. De rechtbanken van eerste aanleg van Antwerpen en Luik hebben zelfs minder dan één griffier per rechter. De verhouding tussen de griffiers en het administratief personeel is op deze rechtbanken wel beter met 1,35 respectievelijk 1,2 administratieve

¹⁶⁹ Werkingsverslagen rechtbanken van eerste aanleg van Hasselt, Leuven, Antwerpen, Mechelen en Leuven. (2004-2012).

¹⁷⁰ De rechtbank van eerste aanleg heeft vier afdelingen: de burgerlijke rechtbank, de correctionele rechtbank, de jeugdrechtbank en de strafuitvoeringsrechtbank

personeelsleden per griffier. De rechtbanken van eerste aanleg van Mechelen en Doornik hebben beide 1,2 griffiers per rechter maar wel minder dan één personeelslid per griffier.

De zeven bestudeerde rechtbanken laten een heel divers beeld zien wanneer we de gemiddelde bezetting van de magistraten, griffiers en administratief personeel over een periode van 2004 tot 2012 (2007 tot 2012 en 2008 tot 2012 voor de rechtbanken van Doornik respectievelijk Luik) voor elke rechtbank afzonderlijk bestuderen. Op de rechtbanken van Mechelen, Antwerpen en Leuven neemt het aantal rechters af. Op de andere rechtbanken neemt het aantal rechters in beperkte mate toe. Het aantal griffiers daalt op alle onderzochte rechtbanken van eerste aanleg. Het aantal administratieve personeelsleden neemt enkel op de rechtbanken van Mechelen, Leuven en Gent toe.

In de werkingsverslagen wordt jaar na jaar het ongenoegen geuit over het gebrek aan personeel. In de volgende paragraaf bespreken we de oorzaken, gevolgen en mogelijke oplossingen van deze onderbezetting van het personeel op de rechtbanken van eerste aanleg.

6.2 Tekort aan personele middelen

De laatste jaren wordt zowel het griffiers- als het ondersteunend personeelskader van de rechtbanken van eerste aanleg volledig ontoereikend ervaren om het vele werk te kunnen blijven opvangen. Maar ook de magistraten worden vaak geconfronteerd met een overdreven werklast.¹⁷¹

Volgens de voorzitters van de onderzochte rechtbanken kan er ondanks de tekorten overall gerekend worden op een grote medewerking en inzet van alle collega's en plaatsvervangende rechters. Op deze manier worden alle zaken zo snel mogelijk behandeld en moeten de rechtzoekenden hier niet onder lijden.

6.2.1 Oorzaken

6.2.1.1 Wettelijke bepalingen

In vele griffies is er een structureel tekort aan personeel en raken de kaders niet volledig ingevuld. Dit komt grotendeels doordat griffiers en personeel gebruik kunnen maken van wettelijk voorziene bepalingen, zoals loopbaanonderbreking, vervroegde uittreding en vrijwillige vierdagenweek.

¹⁷¹ Werkingsverslag rechtbank van eerste aanleg Gent (2011).

6.2.1.2 Ziekteverzuim

Het aantal afwezigheden wegens ziekte omvat de volledige duur van de afwezigheid uitgedrukt in werkdagen en niet enkel de dagen dat de betrokken magistraten zitting of dienst hadden. De afwezigheden wegens ziekte van meer dan enkele dagen hebben steeds direct of indirect een invloed omdat de betrokken magistraat een zekere achterstand oploopt en/of omdat hij vervangen moet worden op een aantal zittingen.

In tabel 6.2 wordt het aantal dagen ziekteverzuim per magistraat, griffier en administratief personeelslid (in absolute en procentuele cijfers) weergegeven voor de rechtbanken van Hasselt, Leuven, Antwerpen, Mechelen en Gent samen over een periode van tien jaar. Voor de rechtbanken van eerste aanleg van Luik en Doornik werden enkel de werkingsverslagen van 2008 tot 2012, respectievelijk 2007 tot 2012 verkregen. Deze worden in deze tabel niet verwerkt om een vertekend beeld te voorkomen. De laatste kolom laat het totaal van de zetel (magistraten) en de griffie (griffiers en administratief personeel) zien. Alle gegevens worden vermeld in dagen. Net zoals bij de gemiddelde bezetting van de personeelsformatie werden er voor 2003 ook geen gegevens over het aantal dagen ziekteverzuim bijgehouden. Het jaar 2003 wordt hier dan ook buiten beschouwing gelaten.

Tabel 6.2: aantal dagen ziekteverzuim, 2004-2012.

Jaar	Totaal aantal dagen ziekteverzuim magistraten		Totaal aantal dagen ziekteverzuim griffiers		Totaal aantal dagen ziekteverzuim administratief personeel		Totaal ziekteverzuim zetel en griffie
	Absoluut	%	Absoluut	%	Absoluut	%	
2004	46,79	28,29%	44,63	26,98%	73,97	44,73%	165,40
2005	52,30	31,05%	46,62	27,68%	69,51	41,27%	168,42
2006	30,22	16,99%	54,82	30,81%	92,88	52,20%	177,93
2007	33,30	20,33%	50,89	31,08%	79,56	48,59%	163,75
2008	26,88	15,95%	46,46	27,57%	95,17	56,48%	168,51
2009	28,46	19,63%	45,67	31,51%	70,82	48,86%	144,96
2010	29,19	22,06%	41,37	31,27%	61,73	46,67%	132,29
2011	41,15	19,71%	69,57	33,33%	98,01	46,96%	208,72
2012	36,97	20,25%	78,02	42,74%	67,55	37,01%	182,54
Gemiddelde	36,14	21,59%	53,12	31,44%	78,80	46,97%	168,06

(Bron: Werkingsverslagen rechtbanken van eerste aanleg. (2003-2012))¹⁷²

¹⁷² Werkingsverslagen rechtbanken van eerste aanleg van Hasselt, Leuven, Antwerpen, Mechelen en Leuven. (2004-2012).

Uit deze tabel kunnen we aflezen dat voor het totaal van de vijf onderzochte rechtbanken de magistraten het minst afwezig zijn omwille van ziekte. Het administratief personeel daarentegen is ongeveer dubbel zo vaak ziek dan de magistraten. Van 2004 tot 2012 daalt het aantal afwezigheden wegens ziekte bij de magistraten en administratief personeel. Het aantal dagen ziekteverzuim per griffier verdubbelt bijna over deze periode. We moeten hier wel opmerken dat één langdurig zieke persoon, met een ernstige ziekte, de cijfers grondig kan vertekenen.

In wat volgt vergelijken we het aantal dagen ziekteverzuim van de magistraten, griffiers en administratief personeel voor elk van de zeven onderzochte rechtbanken van eerste aanleg afzonderlijk (zie bijlage 2). De rechtbank van eerste aanleg van Leuven heeft in vergelijking met de andere onderzochte rechtbanken het meest aantal ziektedagen per rechter, een rechter is gemiddeld 12 dagen per jaar ziek. Op de rechtbank van Mechelen zijn de rechters het minst ziek, namelijk gemiddeld 2,5 dagen per jaar. Voor het aantal dagen ziekteverzuim van de griffiers springt de rechtbank van Luik erboven uit, hier zijn de griffiers gemiddeld 22,5 dagen ziek. Antwerpen heeft het minst aantal ziektedagen per griffier, namelijk gemiddeld 4 dagen per griffier. Wanneer we ten slotte naar het aantal ziektedagen per administratief personeelslid kijken zien we dat op de rechtbank van Luik de administratieve personeelsleden het meest ziek zijn in vergelijking met de andere rechtbanken, zij zijn gemiddeld 20 dagen per jaar ziek. Op de rechtbank van Leuven zijn deze gemiddeld slechts 11 dagen per jaar ziek. Over het algemeen hebben de rechtbanken van Hasselt, Luik en Mechelen gemiddeld het meest aantal dagen ziekteverzuim per personeelslid per jaar zijn. Antwerpen heeft gemiddeld het minst aantal dagen ziekteverzuim per personeelslid. Op bijna alle rechtbanken zijn de administratieve personeelsleden gemiddeld gezien het meest afwezig omwille van ziekte.

Over een periode van tien jaar daalde in Hasselt, Antwerpen en Gent het aantal ziektedagen voor de rechters, in Hasselt en Gent daalde dit aantal zelfs met twee derde. In Leuven en Mechelen nam dit aantal ziektedagen voor de rechters toe. Wanneer we het aantal dagen ziekteverzuim voor de griffiers bestuderen valt het op dat in alle onderzochte rechtbanken het aantal ziektedagen stijgt, behalve in Gent. Ook het aantal dagen ziekteverzuim bij het ondersteunend personeel neemt in alle onderzochte rechtbanken toe, behalve in de rechtbank van eerste aanleg van Leuven waar het aantal ziektedagen voor het administratief personeel daalt.

6.2.1.3 Vervangingen

Een andere oorzaak van de personeelstekorten is dat de vacatures ter vervanging van afwezige rechters of personeel wegens pensioen, loopbaanonderbreking en ontslag niet onmiddellijk worden ingevuld. Voor de vervanging van magistraten voorziet het Gerechtelijk Wetboek nochtans een artikel dat de minister van Justitie toelaat een vacante plaats tot 15 maanden vóór de vacature te publiceren.¹⁷³ Deze bepaling laat toe het vertrek van de magistraat te laten aansluiten met de dag van aankomst van zijn opvolger. Op deze manier wil de wetgever zoveel mogelijk werkingsproblemen vermijden.¹⁷⁴ Maar via omzendbrief nr. 154 heeft de toenmalige minister van Justitie, om besparingsmaatregelen, de publicatie van vacante plaatsen met twee maanden vertraagd.¹⁷⁵ Dit zorgt voor een grote belemmering voor de werking van de rechtbanken en hoven. Voor het griffie- en administratief personeel verlopen de selectie- en benoemingsprocedures eveneens heel traag.

6.2.2 Gevolgen

Deze tijdelijke niet-vervangingen heeft gevolgen voor de goede werking van de rechtscollèges. Gedurende minstens 2 maanden is er immers een gerechtelijke functie niet ingevuld.¹⁷⁶ Dit betekent dat de andere magistraten het werk van deze magistraat die niet vervangen wordt, op zich moeten nemen. Ook wanneer een magistraat, griffier of administratief personeelslid afwezig is wegens ziekte is dit het geval, andere magistraten, griffiers of administratieve personeelsleden moeten dan de taken van deze persoon vervullen naast de normale beroepsbezigheid. Hierdoor wordt de werklast vergroot met te veel stress, ziekte en zelfs een burn-out tot gevolg.¹⁷⁷

De werkdruk die op de zetel en de griffie weegt is dus enorm zwaar. Het merendeel van de rechters presteert veel meer dan 40 uren per week.¹⁷⁸ Deze toestand is niet houdbaar. Zij krijgen alsmaar minder de tijd om de dossiers grondig te lezen, de juridische problemen te onderzoeken en te bespreken met collega's en de vonnissen grondig te motiveren omwille van tijdsdruk. Ook met het feit dat de wetgeving steeds moeilijker en complexer wordt, wordt weinig of geen rekening gehouden, in die zin dat magistraten voldoende tijd zouden moeten krijgen om opleidingen te volgen in verband met de materie waarmee zij zich bezighouden.

¹⁷³ Art. 287sexies, lid 6 Ger. W.

¹⁷⁴ ALLEMEERSCH, B. (2012). *De hervorming van Justitie*. P.4

¹⁷⁵ Omzendbrief nr. 154 van de Minister van Justitie van 23 december 2009.

¹⁷⁶ De termijn van twee maanden is een theoretisch minimum.

¹⁷⁷ ALLEMEERSCH, B. (2012). *De hervorming van Justitie*. P.5

¹⁷⁸ Werkingsverslag rechtbank van eerste aanleg Gent (2011).

6.2.3 Oplossingen

Wanneer een rechter of raadsheer wettelijk verhinderd is of een vacante plaats niet onmiddellijk opgevuld geraakt in de rechtbank van eerste aanleg kan de eerste voorzitter van het Hof van Beroep een rechter of een plaatsvervangende rechter uit zijn rechtsgebied vragen om in te springen.¹⁷⁹ Deze regeling maakt snel ingrijpen mogelijk. Het gaat hier echter om een tijdelijke regeling. De mobiliteitsregeling biedt echter geen oplossing als overplaatsing van rechters nodig is om structurele veranderingen van werkdruk op te vangen. Hiervoor is een schaalvergroting nodig.¹⁸⁰ Of de hervorming van het volledige juridische landschap deze problemen in de toekomst zal kunnen oplossen zal op lange termijn moeten blijken.

Een uitbreiding van het kader door middel van toegevoegde rechters, betere ondersteuning door referendarissen en bespoediging van de benoemingen is onontbeerlijk en zou de situatie kunnen verbeteren.

6.3 Tekort aan materiële middelen

6.3.1 Computers

De meeste magistraten beschikken over een computer en een printer met een just.fgov. adres, waarmee ze toegang krijgen tot het intranet van de FOD justitie. Ook het griffiepersoneel heeft toegang tot dit intranet. Het intranet is vooral bedoeld als informatiebron voor de griffiemedewerkers om het opzoekwerk te versnellen. Via het intranet kan het Belgisch Staatsblad, de rechtspraak van het Hof van Cassatie en verschillende tijdschriften geraadpleegd worden. Ook aankondigingen van activiteiten in het gebouw, info over opleidingen en personeelsformulieren zijn terug te vinden op het intranet.

Sinds 2003 werden alle magistraten, griffiers en ander administratief personeel aangespoord om zich aan te sluiten op het internet zodat vlot gebruik gemaakt kan worden van e-mail. Het e-mailverkeer wordt vooral gebruikt voor het vastleggen en voorbereiden van vergaderingen, meedelen van agenda en verslagen, het mailen van vonnisontwerpen,... Er kan eveneens veel informatie verspreid worden over o.a. nieuwe wetgeving, rechtspraak, tijdschriftartikels, discussies tussen magistraten over bepaalde onderwerpen enz.

¹⁷⁹ Art. 98 Ger. W.

¹⁸⁰ VAN ORSHOVEN P. en ALLEMEERSCH, B. (2013). *Tussen gelijk hebben en gelijk krijgen*. Acco, p.109

In 2007 werden in de meeste rechtbanken de oude computers en printers door nieuwe vervangen. Sinds 2011 beschikken alle magistraten over een laptop waarmee men van thuis uit kan inloggen op het intranet. Voor 2011 hadden de thuiswerkende magistraten immers geen toegang tot intranet. Dit betekent dus dat er sinds kort meer mobiliteit is voor de rechters die thuis willen verder werken.

6.3.2 Website

Elke rechtbank beschikt over een bescheiden website met weinig of geen informatie. Nochtans zou een rechtbank toch over een goed gestoffeerde en interactieve website moeten beschikken. De invulling van deze websites dringt zich op, maar de rechtbanken zijn zelf niet in de mogelijkheid deze website aan te passen bij gebrek aan tijd en middelen. Het wordt hoog tijd dat dit professioneel wordt aangepakt. Op deze website kunnen dan de zaken die voorkomen geraadpleegd worden, kan er info verstrekt worden over juridisch advies en het bijwonen van zittingen. Eenvormigheid en gemakkelijke toegankelijkheid van alle rechtbanken zou de uitwisseling van informatie en het imago van Justitie goed doen.

6.3.3 JustX en PC@work

De voorbije jaren zijn er verschillende voorstellen gedaan om Justitie te digitaliseren. Deze projecten draaiden echter keer op keer uit op een mislukking.¹⁸¹ In 2012 was er de implementatie van het project JustX, een databank waarin alle vonnissen en arresten digitaal geraadpleegd kunnen worden. Via dit informatieplatform kunnen alle actoren binnen Justitie hun informatie delen. De bedoeling is om de werkingsprocessen te optimaliseren.¹⁸²

Met het project "PC@work" zullen tegen eind 2014 de oude computers van alle magistraten en gerechtspersoneel vervangen worden door nieuwe. Op alle computers wordt hetzelfde besturingssysteem en software geïnstalleerd.¹⁸³ Dit is hoognodig omdat velen met sterk verouderde pc's werkten die vaak niet compatibel waren met deze van andere collega's. Doordat iedereen met hetzelfde systeem zal werken, zal er sneller gewerkt kunnen worden. Dit zal de dienstverlening aan de burger een stuk verbeteren..

¹⁸¹ Orde van Vlaamse Balies. (2008). *Advies. Hertekening van de gerechtelijke organisatie*. Brussel. P.15-16. Opgevraagd op 21 oktober, 2013, via <http://www.advocaat.be/UserFiles/Positions/STANDPUNT%20OV%20HERTEKENING%20GERECHTELIJKE%20ORGANISATIE%207%20MEI%202009.pdf>

¹⁸² Federale Overheidsdienst Justitie. (2013). *Informatisering van Justitie: de basis is gelegd*. Opgevraagd op 12 november 2013, via http://justitie.belgium.be/nl/nieuws/persberichten/news_pers_2013-08-29_2.jsp?referer=tcm:265-231267-64

¹⁸³ Federale Overheidsdienst Justitie. (2014). *Informatisering Justitie: van het stenentijdperk naar de 21^e eeuw*. Opgevraagd op 12 april 2014, via http://justitie.belgium.be/nl/rechterlijke_orde/hervorming_justitie/nieuws/news_pers_2014-03-14.jsp?referer=tcm:265-244545-64

6.3.4 ICT-dienst

De frustratie inzake informatica is enorm groot. Binnen alle rechtbanken is er dringend behoefte aan een degelijk opgeleide systeembeheerder die op de hoogte blijft van de evolutie op informaticagebied, het gebruik van het reeds aanwezig informaticamateriaal kan optimaliseren en kan zorgen voor een vlotte verwerving van het noodzakelijke materiaal. Wanneer, zoals nu het geval is, een dergelijke taak opgedragen wordt aan een griffier zal deze opdracht steeds ondergeschikt blijven aan het andere werk van de griffier. Ook een transparantere en efficiëntere werking van het informaticasysteem van de FOD Justitie zou ongetwijfeld al bijdragen tot een werklastvermindering, wat de arbeidsbeleving van de griffiemedewerkers zeker ten goede zou komen.

6.4 Type zaken

In deze paragraaf wordt er een algemeen beeld geschetst van de omvang van de nieuwe en afgehandelde zaken naar type zaak voor alle rechtbanken van eerste aanleg in België. Bijlage 3 bevat een uitgebreid overzicht van de cijfers van de nieuwe en afgehandelde zaken uitgesplitst naar burgerlijke, correctionele en jeugdzaken voor elk van de 27 arrondissementen in België. Hierbij worden, zowel voor de nieuwe als voor de afgehandelde burgerlijke zaken, de zaken van de algemene rol, de rol verzoekschriften, kort geding, rechtsbijstand en de rol arrondissementsrechtbank samengeteld. De correctionele zaken zijn de vonnissen waarbij de strafvordering t.a.v. minstens één beklaagde is afgewerkt. Onder jeugdzaken verstaat men de burgerlijke jeugdzaken. De cijfers werden verzameld en gepubliceerd door de FOD Justitie.

6.1.1 Nieuwe zaken

Tabel 6.3 geeft weer hoeveel zaken (in absolute en procentuele cijfers) er in totaal op alle rechtbanken van eerste aanleg in België worden ingeschreven op de verschillende rollen over een periode van tien jaar. Deze nieuwe zaken worden opgesplitst in burgerlijke, correctionele en jeugdzaken.

Tabel 6.3: totale instroom van nieuwe zaken, 2003-2012.

Jaar	Burgerlijk		Correctioneel		Jeugd		Totaal
	Absoluut	%	Absoluut	%	Absoluut	%	
2003	167618	73,63%	46769	20,54%	13276	5,83%	227663
2004	167468	73,22%	48036	21,00%	13206	5,77%	228710
2005	164026	71,80%	50501	22,11%	13906	6,09%	228433
2006	167128	72,37%	50161	21,72%	13646	5,91%	230935
2007	169139	71,69%	51757	21,94%	15044	6,38%	235940
2008	162599	70,68%	52449	22,80%	14988	6,52%	230036
2009	158247	69,18%	53996	23,61%	16500	7,21%	228743
2010	159173	68,82%	55272	23,90%	16830	7,28%	231275
2011	158731	68,85%	55279	23,98%	16527	7,17%	230537
2012	152838	68,98%	51740	23,35%	16979	7,66%	221557
Gemiddelde	162696,70	70,87%	51596,00	22,47%	15291,78	6,66%	229382,90

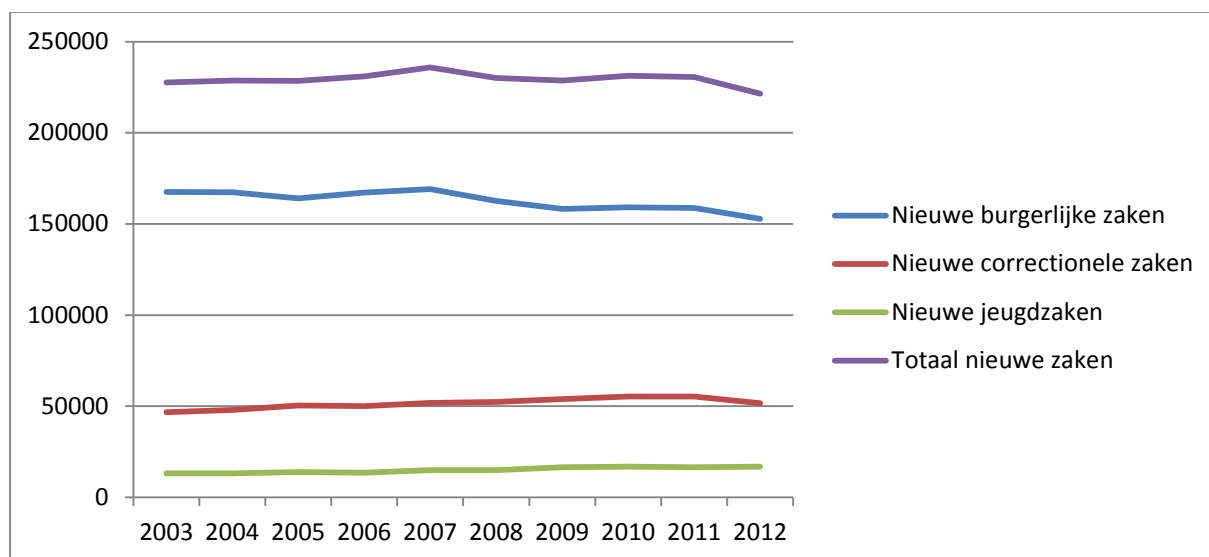
(Bron: FOD Justitie (2003-2012). *De jaarlijkse statistieken van de hoven en de rechtbanken.*)¹⁸⁴

Deze tabel maakt duidelijk dat er over de jaren 2003 tot 2012 voor alle rechtbanken van eerste aanleg samen gemiddeld ongeveer 70 procent nieuwe burgerlijke zaken worden ingeschreven, bijna één vierde zijn nieuwe correctionele zaken en de overige 5 procent zijn nieuwe jeugdzaken. Wanneer we deze verhoudingen voor elke rechtbank van eerste aanleg afzonderlijk bestuderen (zie bijlage 3, tabel 15 tot 29), zien we dat de meeste Vlaamse rechtbanken dezelfde gemiddelde verhoudingen vertonen. Enkel op de rechtbanken van eerste aanleg van Mechelen, Leuven, Dendermonde en Ieper worden er minder burgerlijke en meer correctionele zaken ingeschreven. Het aantal nieuwe jeugdzaken is hetzelfde dan het algemeen gemiddelde van 5 procent. Opvallend is dat voor quasi alle Waalse rechtbanken van eerste aanleg het percentage van nieuwe burgerlijke zaken rond de 70 procent ligt maar dat er 5 procent minder correctionele zaken zijn en 5 procent meer jeugdzaken dan de totale gemiddelden van respectievelijk 25 procent en 5 procent. Uitschieter is de rechtbank van eerste aanleg van Namen met 85 procent nieuwe burgerlijke zaken, 9 procent correctionele en 6 procent jeugdzaken.

Figuur 6.1 toont de totale instroom van nieuwe zaken over een periode van 2003 tot 2012 voor alle rechtbanken van eerste aanleg in België.

¹⁸⁴ FOD Justitie (2003-2012). *De jaarlijkse statistieken van de hoven en de rechtbanken.*

Figuur 6.1: totale instroom van nieuwe zaken, 2003-2012

(Bron: FOD Justitie (2003-2012). *De jaarlijkse statistieken van de hoven en de rechtbanken.*)¹⁸⁵

Deze figuur laat zien dat het aantal nieuwe burgerlijke zaken van 2003 tot 2012 daalt met bijna 5 procent. Het aantal nieuwe correctionele zaken en jeugdzaken stijgt met respectievelijk 3 procent en 2 procent. Voor het algehele totaal zien we dat over een periode van tien jaar het aantal nieuwe zaken daalt van 227663 naar 221557 zaken, dat is een daling van meer dan 6000 zaken.

Een mogelijke oorzaak van deze daling van het aantal nieuw ingeschreven rechtszaken over de periode van 2003 tot 2012 is dat de verliezende partij sinds 1 januari 2008 een forfaitaire vergoeding moet betalen om een deel van de kosten van de advocaat van de tegenpartij te vergoeden, de zogenaamde rechtsplegingsvergoeding (zie paragraaf 4.2). Uit tabel 6.3 blijkt dat het aantal nieuwe zaken van 2008 tot 2012 sterk afneemt. Het feit dat de Belg minder snel naar de rechter stapt, kan dus de wijten zijn aan de invoering van deze wet. In 2012 werden de griffierechten na 18 jaar verhoogd met 15 procent.¹⁸⁶ Daar deze masterproef zich focust op de periode van 2003 tot 2012 kan de daling van het aantal nieuwe zaken niet aan een stijging van de griffierechten toegeschreven worden. Een verdere daling van het aantal nieuwe zaken na 2012 kan dus beïnvloed worden door een stijging van de griffierechten. Een onderzoek van de Raad voor de Rechtspraak in Nederland heeft uitgewezen dat een verdubbeling van de griffierechten zou leiden tot een daling van het aantal rechtszaken met 40 procent.¹⁸⁷ Wie meer moet betalen, zal dus minder snel een zaak aanspannen.

¹⁸⁵ FOD Justitie (2003-2012). *De jaarlijkse statistieken van de hoven en de rechtbanken.*

¹⁸⁶ Programmawet (2012). B.S. 28 juni 2012.

¹⁸⁷ VAN TULDER, F. (2014). *In de schaduw van de rechter.* Raad voor de Rechtspraak.

6.1.2 Afgehandelde zaken

Tabel 6.4 schetst de situatie voor het totaal aantal afgehandelde zaken (in absolute en procentuele cijfers) voor alle rechtbanken van eerste aanleg in België over een periode van tien jaar. Deze afgehandelde zaken worden, net zoals de nieuwe zaken, opgesplitst in burgerlijke, correctionele en jeugdzaken.

Tabel 6.4: totaal afgehandelde zaken, 2003-2012.

Jaar	Burgerlijk		Correctioneel		Jeugd		Totaal
	Absoluut	%	Absoluut	%	Absoluut	%	
2003	174145	74,36%	45725	19,52%	14334	6,12%	234204
2004	186674	74,48%	48481	19,34%	15497	6,18%	250652
2005	191634	74,21%	50726	19,64%	15868	6,14%	258228
2006	193310	73,81%	51463	19,65%	17125	6,54%	261898
2007	191220	72,63%	52114	19,79%	19955	7,58%	263289
2008	194253	72,16%	53413	19,84%	21521	7,99%	269187
2009	165748	67,90%	55839	22,88%	22509	9,22%	244096
2010	164938	67,49%	56157	22,98%	23287	9,53%	244382
2011	160997	67,36%	54931	22,98%	23087	9,66%	239015
2012	150452	66,31%	52453	23,12%	23989	10,57%	226894
Gemiddelde	177337,10	71,00%	52130,20	20,87%	20315,33	8,13%	249184,50

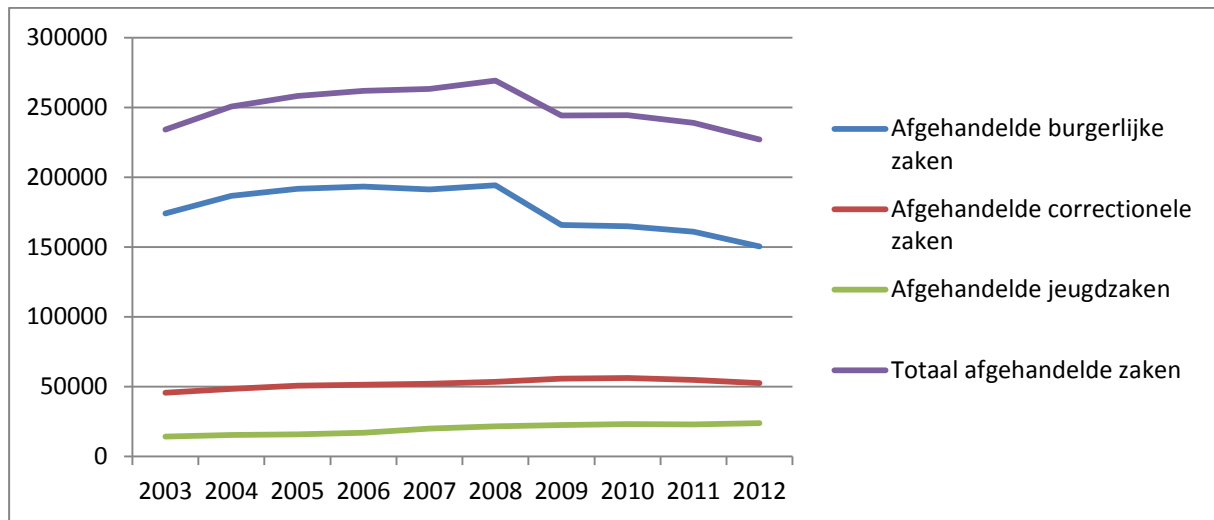
(Bron: FOD Justitie (2003-2012). *De jaarlijkse statistieken van de hoven en de rechtbanken.*)¹⁸⁸

Uit deze tabel kunnen we opmaken dat er over de jaren 2003 tot 2012 voor alle rechtbanken van eerste aanleg samen gemiddeld ongeveer 70 procent burgerlijke zaken worden afgehandeld, iets meer dan 20 procent correctionele zaken en zo'n 8 procent jeugdzaken worden gevonnist. Bij het bekijken van de verhoudingen voor elke rechtbank van eerste aanleg afzonderlijk (zie bijlage 3, tabel 30 tot 44), zien we dat voor de Vlaamse rechtbanken van eerste aanleg er geen enkele rechtbank een opvallende afwijking vertoont van deze gemiddelden. Aan de Waalse zijde zien we dat er meer jeugdzaken en minder correctionele zaken worden afgehandeld dan dit gemiddelde. Dit is logisch want er worden minder correctionele zaken en meer jeugdzaken ingeschreven. Ook hier is de rechtbank van eerste aanleg van Namen een uitschieter met 82 procent burgerlijke zaken, 9 procent correctionele en 9 procent afgehandelde jeugdzaken.

¹⁸⁸ FOD Justitie (2003-2012). *De jaarlijkse statistieken van de hoven en de rechtbanken.*

Figuur 6.2 toont de totale uitstroom van zaken over een periode van 2003 tot 2012 voor alle rechtbanken van eerste aanleg in België.

Figuur 6.2: totaal afgehandelde zaken, 2003-2012

(Bron: FOD Justitie (2003-2012). *De jaarlijkse statistieken van de hoven en de rechtbanken.*)¹⁸⁹

Deze figuur geeft aan dat het aantal afgehandelde burgerlijke zaken van 2003 tot 2012 daalt met 8 procent. Zowel het aantal afgehandelde correctionele als jeugdzaken stijgen met 4 procent. De daling in het aantal afgehandelde burgerlijke zaken en de stijging in het aantal afgehandelde correctionele en jeugdzaken is te wijten aan het feit dat er minder nieuwe burgerlijke en meer correctionele en jeugdzaken worden ingeschreven. Wanneer er minder (meer) input is, zal er vanzelfsprekend ook minder (meer) output zijn. In hoofdstuk 8 zullen de factoren die mogelijk een invloed kunnen hebben op het aantal afgehandelde zaken besproken worden. Verder zien we dat voor het algehele totaal over een periode van tien jaar het aantal afgehandelde zaken daalt van 234204 naar 226894 zaken, dat is een daling van meer dan 7300 afgehandelde zaken. De daling in het aantal afgehandelde zaken is dus groter dan de daling in het aantal nieuwe zaken. Dit impliceert dat de gerechtelijke achterstand over een periode van tien jaar is toegenomen.

¹⁸⁹ FOD Justitie (2003-2012). *De jaarlijkse statistieken van de hoven en de rechtbanken.*

6.5 Werklastmeting

Op vrijwel alle rechtbanken verschillen de gegevens van de instromende en uitgaande zaken die het rechtscollege registreert van deze die door de Federale Overheidsdienst Justitie worden aangemaakt en gepubliceerd.¹⁹⁰ De gerechtelijke statistiek in België staat niet op punt. De registratie zou in alle rechtscolleges op dezelfde manier moeten gebeuren, maar dit is niet het geval. De cijfers van de FOD Justitie zijn niet betrouwbaar en dit maakt vergelijkingen van de werklast per rechtbank onmogelijk. De dienst statistiek is onderbemand en er is geen controle op de manier waarop de gegevens in de verschillende rechtscolleges worden verwerkt en ingebracht.

Een goed onderbouwde werklastmeting met betrouwbaar cijfermateriaal is dus onontbeerlijk en dit om verschillende redenen. De buitenstaander en de wetgever krijgen een duidelijk inzicht in het werkvolume en –methoden en in het werk dat door magistraten verricht wordt. Op basis van een werklastmeting kan bepaald worden of er voldoende personen en middelen ter beschikking zijn.¹⁹¹

De rechtbanken van eerste aanleg beschikken in 2012 nog steeds niet over een uniform instrument om de werklast te meten. Nochtans is de werklast niet gelijk verdeeld over de rechtbanken in ons land, ook voor magistraten is de werklast ongelijk verdeeld.¹⁹² Binnen de rechtbanken wordt er wel steeds naar een evenwichtige werklastverdeling gestreefd. De verschillende rechtbanken hanteren een eigen techniek om de werklast te meten aan de hand van een aantal factoren, in afwachting van een algemeen, gevalideerd instrument. De belangrijkste factoren zijn het aantal vonnissen (in vergelijking met vorig jaar), het aantal bladzijden, de moeilijkheidsgraad¹⁹³, time-sheets enz. Hierbij wordt er rekening gehouden met de voorkeurmaterie van de magistraat, zijn anciënniteit en ervaring in de materie, het aantal zaken en de moeilijkheidsgraad. Er wordt op regelmatige tijdstippen bij de magistraten gepeild naar de werklast. Want indien er wanverhoudingen zouden ontstaan in de takenpakketten kan dit demotiverend werken. De resultaten van dergelijke initiatieven zijn echter wel bedenkelijk. Gesprekken met magistraten in verband met hun werkdruk kunnen ook niet geobjectiveerd worden omdat collega's uit dezelfde afdeling, met dezelfde caseload en gelijkaardige betwistingen verschillende signalen geven.¹⁹⁴

¹⁹⁰ FOD Justitie (z.d.). *De jaarlijkse statistieken van de hoven en de rechtbanken*.

¹⁹¹ Federale Overheidsdienst Justitie, Federaal wetenschapsbeleid, Katholieke Universiteit Leuven, & Université de Liège. (2007). *Haalbaarheidsstudie naar een werklastmeetinstrument voor de zetel*. P.2 Opgevraagd op 10 april 2014, via http://soc.kuleuven.be/io/pubpdf/IO05050071_werklastmeting.pdf

¹⁹² *Cassandra-plan. Meer welvaart, meer welzijn. Meer welvaart door recht en orde*. (z.d.). P.6. Opgevraagd op 26 februari, 2014, via <http://www.workforall.org/drupal/files/Cassandra%20Plan%20recht%20en%20orde%20012006.pdf>.

¹⁹³ De moeilijkheidsgraad is de tijd die nodig is voor de behandeling en voor het maken van het vonnis.

¹⁹⁴ Werkingsverslagen rechtbanken van eerste aanleg van Hasselt, Leuven, Antwerpen, Mechelen en Leuven.

Reeds in 2008 werd het Vast Bureau voor Statistiek en Werklastmeting opgericht onder leiding van raadsheer Adriaensen. Dit bureau heeft als doelstelling om alle, in totaal meer dan 300, hoven en rechtbanken te ondersteunen bij het streven naar een uniforme en objectieve werklastmeting van alle magistraten en medewerkers van de rechtbanken en hoven. Sinds 2012 buigt het Vast Bureau zich over de werklastmeting binnen de rechtbanken van eerste aanleg, waarbij o.a. de rechtbank van Hasselt als pilotsite fungeert. Hoe langer hoe meer wordt er echter aan getwijfeld in hoeverre de resultaten van deze werklastmeting ook effectief zullen leiden tot correcties wat de verdeling van de personele middelen betreft.¹⁹⁵

6.6 Gevolgen van minder productieve rechtbanken

In hoofdstuk 4 werden de gevolgen van minder productieve rechtbanken. In deze paragraaf wordt elk gevolg aan de hand van de werkingsverslagen besproken.

6.6.1 Gerechtelijke achterstand

Op geen enkele rechtbank van eerste aanleg kan er gesproken worden van een gerechtelijke achterstand volgens de voorzitters van de desbetreffende rechtbank. Dit komt volgens hen in eerste instantie door een volgehouden inspanning van de magistraten en griffiers. Maar de vraag is natuurlijk wat zij verstaan onder gerechtelijke achterstand want zoals reeds eerder vermeld bestaan er in de literatuur verschillende definities voor gerechtelijke achterstand. Zolang de werklastmeting niet op punt staat, kan deze achterstand ook niet op een betrouwbare manier gemeten worden en kan men ook niet met zekerheid zeggen of er sprake is van gerechtelijke achterstand. De werklastmeting is dus onontbeerlijk, aangezien men dan precies weet waar gerechtelijke achterstand wordt veroorzaakt en hoe deze kan worden aangepakt.

6.6.2 Doorlooptijd

Alle rechtbanken vinden de huidige termijnen voor rechtsdagbepaling redelijk, omdat zaken binnen een zeer korte termijn vastgesteld kunnen worden. Het berekenen van doorlooptijden van dossiers is echter niet mogelijk door de rechtbanken zelf. De informaticasystemen laten niet toe om een globaal overzicht te geven van de doorlooptijden tussen de datum van dagvaarding en het eindvonnis. Het tijdig kunnen beschikken over deze informatie is nochtans belangrijk om het zittingsbeleid te kunnen bijsturen waar nodig.¹⁹⁶

¹⁹⁵ FOD Justitie (z.d.). *Vast bureau voor Statistiek en Werklastmeting*. Opgevraagd op 27 maart 2014, via <http://vbsw-bpsm.just.fgov.be/nl>

¹⁹⁶ Werkingsverslagen rechtbanken van eerste aanleg van Hasselt, Leuven, Antwerpen, Mechelen en Leuven.

Deze redelijke termijn werd bereikt door het harde werk van de rechters, beperking van de inwilliging van de verzoeken tot uitstel en beperking van tussenvonnissen. Deze situatie kan echter nog verbeterd worden als de vacaties tussen de benoemingen in andere rechtscolleges en nieuwe benoemingen zouden ingekort worden en als de rechtbank over meer rechters zou beschikken.¹⁹⁷

6.6.3 Kosten

De werkingsverslagen geven geen informatie over de kosten van een gerechtelijke procedure.

¹⁹⁷ Werkingsverslagen rechtbanken van eerste aanleg van Hasselt, Leuven, Antwerpen, Mechelen en Leuven.

HOOFDSTUK 7: Resultaten praktijkonderzoek

Dit hoofdstuk geeft de resultaten weer van het onderzoek naar de factoren die het functioneren en de productiviteit van rechtbanken van eerste aanleg beïnvloeden. Om te achterhalen waar de zeven onderzochte rechtbanken zich qua grootte bevinden in België worden alle rechtbanken van eerste aanleg ingedeeld naar grootteklasse (paragraaf 7.1). Daarna wordt het bevolkingscriterium nader toegelicht Dit is volgens de rechtbanken van eerste aanleg het enige objectieve vergelijkingscriterium waar zij momenteel over beschikken om de productiviteit te meten (paragraaf 7.2). Vervolgens worden voor alle arrondissementen in België de verschillende maatstaven van productiviteit berekend (paragraaf 7.3). Daarna worden de gevonden productiviteitsfactoren gelinkt aan de maatstaven van productiviteit (paragraaf 7.4). Aan de hand van de gegevens uit de werkingsverslagen worden de ingezette middelen en de productiviteit gemeten waardoor de productiefunctie opgesteld kan worden (paragraaf 7.5).

7.1 Indeling naar grootteklasse

In deze paragraaf worden de rechtbanken van eerste aanleg in België ingedeeld in kleine, middelmatige en grote rechtbanken volgens het gemiddeld aantal nieuwe zaken over een periode van tien jaar. Er wordt geen rekening gehouden met het onderscheid in type zaken. Om de rechtbanken in te delen in grootteklassen maken we gebruik van percentielen, zodat de drie klassen gelijk verdeeld zijn. In tabel 7.1 worden de rechtbanken gerangschikt van minst aantal nieuw ingeschreven zaken naar meest aantal nieuwe zaken per grootteklasse.

Tabel 7.1: totale instroom van nieuwe zaken, 2003-2012.

Kleine rechtbanken		Middelgrote rechtbanken		Grote rechtbanken	
Rechtbank	Gem. aantal nieuwe zaken	Rechtbank	Gem. aantal nieuwe zaken	Rechtbank	Gem. aantal nieuwe zaken
Eupen	1315,9	Verviers	4890,7	Namen	9425,2
Neufchâteau	1734,1	Doornik	5896,1	Bergen	9733
Marche-en-Famenne	1825,8	Mechelen	6109,3	Dendermonde	11154,6
Ieper	2074,3	Tongeren	6301,3	Brugge	11699,5
Veurne	2331,6	Nijvel	6548,7	Gent	13217,3
Aarlen	2517,7	Turnhout	6904,6	Charleroi	14334,9
Hoei	3240,5	Kortrijk	7231,5	Luik	17015,2
Oudenaarde	3527,7	Hasselt	7716,6	Antwerpen	22716,8
Dinant	3554,9	Leuven	8380	Brussel	37985,1

(Bron: FOD Justitie (2003-2012). *De jaarlijkse statistieken van de hoven en de rechtbanken.*)¹⁹⁸

¹⁹⁸ FOD Justitie (2003-2012). *De jaarlijkse statistieken van de hoven en de rechtbanken.*

De rechtbanken van eerste aanleg van Eupen, Neufchâteau, Marche-en-Famenne, Ieper, Veurne, Aarlen, Hoi, Oudenaarde en Dinant zijn kleine rechtbanken. De middelmatige rechtbanken zijn Verviers, Doornik, Mechelen, Tongeren, Nijvel, Turnhout, Kortrijk, Hasselt en Leuven. Ten slotte worden de rechtbanken van Namen, Bergen, Dendermonde, Brugge, Gent, Charleroi, Luik, Antwerpen en Brussel beschouwd als grote rechtbanken.

Charleroi is samen met Namen en Bergen de enige Waalse rechtbank in de klasse van de grote rechtbanken. De klasse van de kleine rechtbanken bestaan voornamelijk uit Waalse rechtbanken. Met de verzamelde werkingsverslagen hebben we drie rechtbanken van eerste aanleg uit de grootste klasse, namelijk Antwerpen, Luik en Gent en vier rechtbanken van eerste aanleg uit de middelmatige klasse, namelijk Leuven, Hasselt, Mechelen en Doornik.

7.2 Bevolkingscriterium

De werklast per rechter volgens het bevolkingsaantal is geen maatstaf voor productiviteit. Als de bevolking toeneemt zal het personeel niet sneller of trager gaan werken. Maar momenteel is dit het enige objectieve vergelijkingscriterium waarover de rechtbanken naar eigen zeggen beschikken om de personeelsformatie te beoordelen. Onder rechters worden gerekend: de voorzitter, ondervoorzitters, rechters, rechters die gelijktijdig benoemd zijn in verschillende gerechten¹⁹⁹ en toegevoegde rechters. De plaatsvervangende rechters worden hier niet bijgeteld omdat zij enkel worden ingeschakeld ter vervanging van een afwezige rechter. Het bevolkingsaantal is de totale bevolking in het gerechtelijk arrondissement.

Het aantal rechters wordt voor de rechtbanken van eerste aanleg van Hasselt, Leuven, Mechelen, Antwerpen en Gent gebaseerd op de gemiddelde bezetting van de personeelsformatie van 2004 tot 2012. Voor Luik en Doornik zijn dit de periodes van 2008 tot 2012, respectievelijk 2007 tot 2012 (zie bijlage 1).²⁰⁰ Aangezien we niet over de nodige personeelscijfers van alle rechtbanken van eerste aanleg beschikken, gebruiken we voor de overige 21 rechtbanken en voor de ontbrekende jaren in de werkingsverslagen het wettelijk personeelskader van 2012.²⁰¹ De werkelijke invulling van de zetel zal lager liggen dan het wettelijk kader omdat er nu geen rekening wordt gehouden met afwezigheden omwille loopbaanonderbrekingen, vervroegde uittreding en

¹⁹⁹ Art. 100 Ger. W.

²⁰⁰ Werkingsverslagen rechtbanken van eerste aanleg van Hasselt, Leuven, Antwerpen, Mechelen, Leuven, Luik en Doornik. (2003-2012).

²⁰¹ Wet houdende diverse bepalingen betreffende justitie. (2012). B.S. 31 december 2012.

vrijwillige vierdagenweek. Het aantal inwoners per rechter zal in werkelijkheid dus logischerwijs hoger liggen.

In tabel 7.2 wordt voor elk arrondissement in België het aantal inwoners, het aantal rechters, het aantal inwoners per rechter en het aantal rechters per 100.000 inwoners voor 2012 weergegeven. De arrondissementen zijn gerangschikt van meest aantal inwoners naar minst aantal inwoners per rechter en zo doende ook van minst aantal rechters naar meest aantal rechters per 100.000 inwoners. Bijlage 5 bevat het aantal inwoners per rechter en het aantal rechters per 100.000 inwoners voor de periode 2003 tot 2012.

Tabel 7.2: bevolkingscriterium 2012

Arrondissement	Inwoners	Rechters	Inwoners per rechter	Rechters per 100.000 inwoners
Turnhout	442.508	16	27657	3,62
Tongeren	388.297	15	25886	3,86
Leuven	490.654	21	22052	4,53
Kortrijk	435.663	21	20746	4,82
Mechelen	329.395	15	20652	4,84
Hasselt	461.107	20	20548	4,87
Nijvel	385.990	19	20315	4,92
Dendermonde	629.586	31	20309	4,92
Doornik	312.843	16	18960	5,27
Verviers	207.540	11	18867	5,30
Oudenaarde	206.435	11	18767	5,33
Ieper	128.291	7	18327	5,46
Gemiddelde			17591	
Dinant	173.433	10	17343	5,77
Brugge	494.999	29	17069	5,86
Namen	306.672	18	17037	5,87
Bergen	431.236	26	16586	6,03
Hoei	149.064	9	16563	6,04
Veurne	111.037	7	15862	6,30
Antwerpen	1.010.001	66	15582	6,42
Gent	618.695	43	15090	6,63
Aarlen	111.914	8	13989	7,15
Charleroi	579.117	42	13789	7,25
Neufchâteau	88.967	7	12710	7,87
Eupen	76.128	6	12688	7,88

Brussel	1.742.951	138	12.630	7,92
Luik	650.668	50	12.208	8,19
Marche-en-Famenne	72.757	6	12.126	8,25
Gemiddelde	408.738,81	20,38	17.591	6,00

(Bron: Openbaar ministerie. *Totale bevolking en bevolkingsdichtheid van België op per gerechtelijk arrondissement. (2003-2012)*)²⁰²

De grote rechtbanken van eerste aanleg, gebaseerd op het totaal aantal nieuwe inkomende zaken (zie tabel 7.1), zijn vanzelfsprekend ook de arrondissementen met het grootste bevolkingsaantal. Hoe hoger het bevolkingsaantal, hoe meer zaken er immers worden ingeschreven. Wanneer we kijken naar het gemiddelde van 17.549 inwoners per rechter over alle arrondissementen in België zien we dat deze grote rechtbanken, op Dendermonde na, allemaal beter bedeed zijn dan het nationaal gemiddelde. Ook de meeste kleine rechtbanken hebben minder inwoners per rechter dan dit gemiddelde. Het gaat hier vooral om de kleine Waalse rechtbanken. Alle middelmatige rechtbanken van eerste aanleg bevinden zich onder dit gemiddelde. Het aantal inwoners per rechter verschilt enorm tussen de verschillende rechtbanken van eerste aanleg. Zo heeft de rechtbank van eerste aanleg van Turnhout meer dan het dubbele aantal inwoners per rechter dan de rechtbank van eerste aanleg van Marche-en-Famenne. In Turnhout moeten ze het dus doen met minder dan de helft van het aantal rechters die in Marche-en-Famenne ter beschikking staan per 100.000 inwoners.

Uit tabel 46 en 47 van bijlage 5 kunnen we concluderen dat voor alle arrondissementen het aantal inwoners per rechter stijgt en het aantal rechters per 100.000 inwoners daalt over een periode van 2003 tot 2012. Dit is te wijten aan het stijgende bevolkingsaantal en aan het gelijkblijvend aantal wettelijk bepaalde rechters (zie bijlage 4). Wanneer we specifiek kijken naar de zeven onderzochte rechtbanken, waar er wel gebruik gemaakt wordt van de gemiddelde bezetting van de personeelsformatie, zien we dat voor de rechtbanken van eerste aanleg van Leuven, Mechelen, Luik en Doornik het aantal inwoners per rechter ongeveer gelijk blijft over een periode van tien jaar. Voor de rechtbank van Antwerpen stijgt het aantal inwoners per rechter en voor de rechtbanken van Hasselt en Gent daalt het aantal inwoners per rechters. Dit laatste komt door het feit dat de gemiddelde bezetting van de personeelsformatie voor de rechters in deze twee rechtbanken van eerste aanleg stijgt over de periode van 2003 tot 2012.

²⁰² Openbaar ministerie (2014). *Totale bevolking en bevolkingsdichtheid van België op per gerechtelijk arrondissement*. Opgevraagd op 13 april 2014, via <http://www.om-mp.be/stat/corr/jstat2003/n/c01.html>

Op basis van het bevolkingscriterium kunnen we besluiten dat voor de Vlaamse rechtbanken alleen Gent, Brugge en Antwerpen en het kleinere arrondissement Veurne beter bedeed zijn dan het nationaal gemiddelde. Met andere woorden: aan de andere kant van de taalgrens zijn er duidelijk meer rechters.

7.3 Maatstaven van productiviteit

Daar productiviteit een concept is dat moeilijk meetbaar is, werden in paragraaf 3.3 verschillende maatstaven van productiviteit voorgesteld. In wat volgt berekenen we deze maatstaven voor alle 27 arrondissementen in België aan de hand van de gepubliceerde informatie van de FOD Justitie en de werkingsverslagen.

7.3.1 Aantal afgehandelde zaken

Een eerste maatstaf voor productiviteit is het aantal afgehandelde zaken (zie paragraaf 3.3.2). Voor het aantal afgehandelde zaken wordt uitgegaan van de afgehandelde burgerlijke, correctionele en jeugdzaken. Tabel 7.3 toont het aantal afgehandelde zaken voor alle 27 arrondissementen in België over de periode van 2003 tot 2012. Deze worden gerangschikt van minst naar meest gemiddeld aantal afgehandelde zaken.

Tabel 7.3: aantal afgehandelde zaken per arrondissement, 2003-2012

Arrondissement	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Gem.
Eupen	1293	1327	1389	1496	1612	1515	1606	1488	1893	1339	1496
Marche-en-Famenne	2189	2480	2354	2529	2462	2363	1863	2008	2008	1870	2213
Ieper	2217	2397	2591	2560	2164	2455	2287	2278	2179	2210	2334
Aarlen	2172	2286	2411	2402	2740	2651	2309	2437	2935	2482	2483
Neufchâteau	2011	3628	2213	2437	2527	3073	2062	2388	2620	2327	2529
Veurne	2780	2896	3003	2983	2561	2694	2547	2621	2444	2350	2688
Hoei	3461	4233	3675	3825	4173	3354	2857	3110	2325	2372	3339
Oudenaarde	4094	3573	3721	4897	3481	3879	3523	4986	3640	3513	3931
Dinant	2344	4001	5536	4379	4398	4462	5366	3721	3498	3555	4126
Verviers	4897	5123	5382	6042	6288	5773	4695	4395	4590	4665	5185
Nijvel	5712	6708	6701	6953	7562	7211	6497	6120	6156	6370	6599
Tongeren	5781	6333	6423	6465	6672	7204	6874	7045	6868	6482	6615
Turnhout	7150	7191	7097	7026	7660	7840	6814	6851	6978	6978	7159
Doornik	7060	7496	8382	8505	8378	7530	6101	6476	6586	6070	7258
Kortrijk	7852	7995	8114	8469	6874	7987	7558	7787	7198	7005	7684
Mechelen	8047	8125	7852	8247	8071	7832	7404	7170	7126	7006	7688
Gemiddelde											9187

Hasselt	8853	9295	10172	9912	10142	10099	8829	9209	8914	8401	9383
Namen	9177	10944	10126	10589	10702	10140	8661	8634	8677	7613	9526
Leuven	9903	10463	11038	10855	10575	10353	9362	9418	8748	8334	9905
Bergen	9289	9783	10340	9479	11168	11771	10204	10072	10015	9531	10165
Charleroi	11562	11978	12124	12517	13694	13873	13294	13713	13376	12337	12847
Brugge	12774	13603	13703	13625	11996	13030	13919	12523	12164	11203	12854
Dendermonde	13178	12985	13837	14023	12703	15028	12797	13009	12468	12402	13243
Gent	15852	16917	17502	15978	16490	16958	14630	14863	14878	14022	15809
Luik	15226	16508	17666	19055	20719	20138	18037	18304	18300	17620	18157
Antwerpen	24205	25781	26072	25173	28911	27839	25315	25095	23762	22756	25491
Brussel	32700	35958	37997	40509	37485	40918	37395	37434	37749	35249	37339
Gemiddelde	8349	9000,4	9265	9390,6	9436,3	9642	8743	8755,9	8575	8146	9187

(Bron: FOD Justitie (2003-2012). *De jaarlijkse statistieken van de hoven en de rechtbanken.*)²⁰³

Zoals we konden verwachten handelen de grote rechtbanken uit tabel 7.1 gemiddeld het meest en de kleine rechtbanken gemiddeld het minst aantal zaken af over een periode van 2003 tot 2012. Zonder input is er immers geen output. Hoe meer zaken er nieuw ingeschreven worden, hoe meer er ook afgehandeld kunnen worden. De rechtbank van eerste aanleg van Eupen handelt gemiddeld het minst aantal zaken af, namelijk 1496 zaken. Dat is een heel stuk minder dan de 37339 zaken die er op de rechtbank van eerste aanleg van Brussel elk jaar gemiddeld gevonnist worden.

In slechts één derde van de rechtbanken stijgt het aantal afgehandelde zaken over een periode van tien jaar. In alle andere rechtbanken daalt het aantal afgehandelde zaken. Dit komt grotendeels omdat er in deze rechtbanken ook minder nieuwe zaken worden ingeschreven.

7.3.2 Aantal afgehandelde zaken per rechter

Een andere maatstaf voor productiviteit is het aantal afgehandelde zaken per rechter (zie paragraaf 3.3.3). Voor het aantal afgehandelde zaken wordt uitgegaan van de afgehandelde burgerlijke, correctionele en jeugdzaken. Het aantal rechters wordt gebaseerd op de gemiddelde bezetting van de personeelsformatie voor de zeven onderzochte rechtbanken van eerste aanleg (zie bijlage 1).²⁰⁴ Voor de overige rechtbanken en de ontbrekende jaren in de werkingsverslagen gebruiken we het wettelijk

²⁰³ FOD Justitie (2003-2012). *De jaarlijkse statistieken van de hoven en de rechtbanken.*

²⁰⁴ Werkingsverslagen rechtbanken van eerste aanleg van Hasselt, Leuven, Antwerpen, Mechelen, Leuven, Luik en Doornik. (2003-2012).

personeelskader van 2012.²⁰⁵ In bijlage 4 kan het wettelijk personeelskader van rechters voor 2012 worden teruggevonden. De werkelijke invulling van de zetel zal lager liggen dan het wettelijk kader. Het aantal afgehandelde zaken per rechter zal in werkelijkheid dus hoger liggen.

In wat volgt meten we het aantal afgehandelde zaken per rechter voor alle 27 arrondissementen in België over de periode van 2003 tot 2012. De arrondissementen worden gerangschikt van minst naar meest gemiddeld aantal afgehandelde zaken per rechter over de periode 2003 tot 2012.

Tabel 7.4: aantal afgehandelde zaken per rechter per arrondissement, 2003-2012

Arrondissement	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Gem.
Eupen	216	221	232	249	269	253	268	248	316	223	249
Brussel	237	261	275	294	272	297	271	271	274	255	271
Charleroi	275	285	289	298	326	330	317	327	318	294	306
Aarlen	272	286	301	300	343	331	289	305	367	310	310
Ieper	317	342	370	366	309	351	327	325	311	316	333
Nijvel	301	353	353	366	398	380	342	322	324	335	347
Luik	305	330	353	381	414	387	336	345	349	331	353
Oudenaarde	372	325	338	445	316	353	320	453	331	319	357
Neufchâteau	287	518	316	348	361	439	295	341	374	332	361
Kortrijk	374	381	386	403	327	380	360	371	343	334	366
Marche-en-Famenne	365	413	392	422	410	394	311	335	335	312	369
Hoei	385	470	408	425	464	373	317	346	258	264	371
Antwerpen	372	397	362	387	432	403	352	364	355	351	377
Veurne	397	414	429	426	366	385	364	374	349	336	384
Gemiddelde											387
Bergen	357	376	398	365	430	453	392	387	385	367	391
Gent	453	445	461	410	471	394	325	338	310	342	395
Dinant	234	400	554	438	440	446	537	372	350	356	413
Hasselt	443	439	470	461	467	460	383	387	388	374	427
Leuven	472	436	460	452	441	431	426	377	401	375	427
Dendermonde	425	419	446	452	410	485	413	420	402	400	427
Tongeren	385	422	428	431	445	480	458	470	458	432	441
Brugge	440	469	473	470	414	449	480	432	419	386	443
Turnhout	447	449	444	439	479	490	426	428	436	436	447
Doornik	441	469	524	532	524	471	381	405	412	379	454

²⁰⁵ Wet houdende diverse bepalingen betreffende justitie. (2012). B.S. 31 december 2012.

Verviers	445	466	489	549	572	525	427	400	417	424	471
Mechelen	536	498	499	491	475	457	426	439	500	439	476
Namen	510	608	563	588	595	563	481	480	482	423	529
Gemiddelde	373	403	408	414	414	413	371	373	369	350	389

(Bron: FOD Justitie (2003-2012). *De jaarlijkse statistieken van de hoven en de rechtbanken.*)²⁰⁶

Bovenstaande tabel maakt duidelijk dat het aantal afgehandelde zaken per rechter op alle rechtbanken van eerste aanleg erg verschilt wanneer we kijken naar het gemiddeld aantal afgehandelde zaken per rechter over een periode van 2003 tot 2012. De rechtbank van eerste aanleg van Eupen handelt gemiddeld het minst aantal zaken per rechter af, namelijk 249. Dat is minder dan de helft van de 529 zaken die op de rechtbank van eerste aanleg van Namen gemiddeld per rechter afgehandeld worden.

Je zou kunnen verwachten dat de rechtbanken van eerste aanleg met het meest aantal nieuwe ingeschreven zaken (dit zijn de grote rechtbanken Antwerpen, Brussel, Brugge, Gent, Charleroi en Luik uit tabel 7.1) minder zaken per rechter afhandelen dan de middelmatige en kleinere rechtbanken. Dit omdat de samenstelling van de sociale kaart in deze arrondissementen, de havens in Gent, Antwerpen en Brugge met de daarbij horende grootindustrie en de diamantsector in Antwerpen een zeer grote invloed heeft op de aard en de moeilijkheidsgraad van de zaken. Hierdoor werken rechters langer aan een dossier en kunnen zij minder zaken afhandelen. Wanneer we nu kijken naar het gemiddeld aantal afgehandelde zaken per rechter over de periode 2003 tot 2012 voor de grote rechtbanken van zien we dat enkel de rechtbanken van Brussel, Charleroi, Luik en Antwerpen minder zaken per rechter afhandelen dan het nationaal gemiddelde. Ook handelen vrijwel alle kleinere rechtbanken van eerste aanleg uit tabel 7.1 minder zaken per rechter af dan dit gemiddelde, het gaat hier vooral om de kleine Waalse rechtbanken. De middelmatige rechtbanken handelen allemaal, op Kortrijk na, meer zaken per rechter af dan het nationaal gemiddelde.

Het aantal afgehandelde zaken per rechter daalt voor het merendeel van de rechtbanken van eerste aanleg over een periode van 2003 tot 2012. Dit komt enerzijds omdat er in deze rechtbanken minder zaken worden afgehandeld doordat er ook minder nieuwe zaken worden ingeschreven over een periode van tien jaar en anderzijds omdat het aantal wettelijk bepaalde rechters over deze periode gelijk wordt gehouden. Wanneer we echter voor deze rechtbanken de daling in het aantal afgehandelde zaken vergelijken met de daling in het aantal nieuwe binnenkomende zaken, zien we dat de daling van de

²⁰⁶ FOD Justitie (2003-2012). *De jaarlijkse statistieken van de hoven en de rechtbanken.*

afgehandelde zaken groter is dan de daling in de nieuwe zaken. Op deze manier wordt de gerechtelijke achterstand dus steeds groter als er niet meer zaken per rechter afgehandeld kunnen worden. Deze maatstaf wordt in de paragraaf 7.4.4 verder toegelicht.

Op basis van het aantal afgehandelde zaken kunnen we besluiten dat voornamelijk de kleine rechtbanken en enkele grote rechtbanken van eerste aanleg (gebaseerd op het aantal inkomende nieuwe zaken) minder zaken per rechter afhandelen. Het zijn dan vooral rechters aan de andere kant van de taalgrens die gemiddeld per jaar minder zaken afhandelen dan de Vlaamse rechters.

7.3.3 Resolution rate

De *resolution rate* is het aantal opgeloste zaken gedeeld door de volledige caseload²⁰⁷ (zie paragraaf 3.3.4). Gezien we enkel beschikken over het aantal hangende zaken van de rechtbanken van eerste aanleg van Leuven en Hasselt en deze cijfers niet door de FOD Justitie worden vrijgegeven, kan de *resolution rate* niet als maatstaf gebruikt worden.

7.3.4 Clearance rate

Een volgende maatstaf die volgens de literatuur de productiviteit meet, is de *clearance rate* (zie paragraaf 3.3.5). De *clearance rate* is de verhouding tussen het aantal afgehandelde zaken en het aantal nieuwe zaken. Wanneer deze factor groter is dan één dan worden er meer zaken afgehandeld dan dat er binnen komen, waardoor de achterstand afneemt. Is deze factor kleiner dan één dan worden er minder zaken afgehandeld en neemt de achterstand dus toe. Zowel voor het aantal nieuwe, als voor het aantal afgehandelde zaken wordt uitgegaan van de burgerlijke, correctionele en jeugdzaken.

In tabel 7.5 bekijken we voor elk arrondissement de *clearance rate* over de jaren 2003 tot 2012. De arrondissementen worden gerangschikt van laagste naar hoogste gemiddelde *clearance rate* over de periode 2003 tot 2012.

Tabel 7.5: *clearance rate* per arrondissement, 2003-2012

Arrondissement	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Gem.
Charleroi	0,80	0,86	0,88	0,82	0,90	0,92	0,95	0,92	0,94	0,99	0,90
Brussel	0,86	0,96	1,03	1,07	0,95	1,06	0,97	0,96	1,00	0,97	0,98
Aarlen	0,91	0,99	1,03	1,04	1,04	0,99	0,93	0,91	1,04	1,00	0,99
Nijvel	0,89	0,95	0,96	1,11	1,17	1,16	0,98	0,96	0,95	0,96	1,01

²⁰⁷ De caseload is de som van de hangende zaken uit vorige periodes en de nieuwe zaken van het huidige jaar.

Hoei	1,05	1,20	1,10	1,13	1,19	1,09	0,92	0,95	0,78	0,80	1,02
Namen	0,98	1,18	1,08	1,05	1,11	1,04	0,95	0,93	0,89	0,89	1,01
Bergen	0,95	1,04	1,08	1,05	1,12	1,16	1,02	1,01	1,02	0,98	1,04
Turnhout	1,02	1,01	1,02	1,05	1,02	1,10	1,08	1,07	1,00	1,01	1,04
Tongeren	0,99	1,05	1,01	1,03	1,00	1,08	1,08	1,10	1,09	1,06	1,05
Kortrijk	1,10	1,09	1,10	1,14	0,92	1,14	1,04	1,06	1,03	1,00	1,06
Luik	0,98	1,01	1,09	1,07	1,17	1,18	1,05	1,05	1,05	1,01	1,07
Verviers	1,09	1,16	1,22	1,26	1,26	1,17	0,88	0,85	0,89	0,91	1,07
Brugge	1,08	1,12	1,15	1,14	1,02	1,15	1,16	1,06	1,06	1,05	1,10
Gemiddelde											1,12
Antwerpen	1,07	1,15	1,16	1,15	1,23	1,22	1,09	1,11	1,04	0,99	1,12
Ieper	1,08	1,20	1,21	1,23	1,05	1,18	1,06	1,07	1,04	1,15	1,13
Oudenaarde	1,31	1,04	1,07	1,38	0,92	1,07	1,05	1,41	1,12	1,05	1,14
Eupen	1,03	1,03	1,02	1,18	1,28	1,16	1,21	1,12	1,30	1,03	1,14
Veurne	1,15	1,20	1,21	1,27	1,07	1,24	1,12	1,15	1,07	1,04	1,15
Dinant	0,67	1,11	1,49	1,19	1,22	1,21	1,49	1,10	1,02	1,07	1,16
Leuven	1,15	1,19	1,23	1,22	1,28	1,26	1,13	1,15	1,10	1,08	1,18
Marche-en-Famenne	1,23	1,41	1,27	1,35	1,32	1,24	1,06	1,13	0,98	1,14	1,21
Gent	1,17	1,26	1,34	1,25	1,29	1,37	1,17	1,15	1,11	1,10	1,22
Hasselt	1,13	1,22	1,32	1,29	1,31	1,34	1,15	1,19	1,09	1,13	1,22
Doornik	1,21	1,25	1,41	1,39	1,37	1,29	1,12	1,08	1,07	1,09	1,23
Mechelen	1,31	1,29	1,26	1,28	1,31	1,32	1,26	1,18	1,20	1,18	1,26
Dendermonde	1,17	1,17	1,27	1,34	1,19	1,46	1,23	1,27	1,22	1,23	1,25
Neufchâteau	1,25	2,14	1,38	1,42	1,54	1,86	1,24	1,19	1,41	1,23	1,47
Gemiddelde	1,06	1,16	1,16	1,18	1,16	1,20	1,09	1,08	1,06	1,04	1,12

(Bron: FOD Justitie (2003-2012). *De jaarlijkse statistieken van de hoven en de rechtbanken.*)²⁰⁸

Tabel 7.5 maakt duidelijk dat er drie rechtbanken van eerste aanleg zijn waarvan de gemiddelde *clearance rate* over de periode 2003 tot 2012 kleiner is dan één, namelijk Charleroi, Brussel en Aarlen. In deze rechtbanken worden er in verhouding minder zaken afgehandeld dan dat er binnenkomen. De gerechtelijke achterstand neemt op deze rechtbank dus gestaag toe over een periode van tien jaar. Er moet wel opgemerkt worden dat deze factor over deze periode stijgt, dat wil zeggen dat de stijging in de gerechtelijke achterstand elk jaar verkleint. Ook voor de rechtbanken van eerste aanleg

²⁰⁸ FOD Justitie (2003-2012). *De jaarlijkse statistieken van de hoven en de rechtbanken.*

van Nijvel, Hoei en Namen zijn er verschillende jaren waar deze factor kleiner is dan één. De gerechtelijke achterstand neemt dus telkens toe. Voor alle andere rechtbanken van eerste aanleg worden er elk jaar meer zaken afgehandeld dan dat er binnen komen waardoor de gerechtelijk achterstand elk jaar daalt. De rechtbanken van Namen, Dendermonde en de kleine rechtbank Neufchâteau hebben de grootste gemiddelde *clearance rate* over een periode van tien jaar. Op deze rechtbanken wordt de gerechtelijke achterstand het meest afgebouwd.

In sommige arrondissementen neemt de *clearance rate* over een periode van tien jaar toe, de gerechtelijke achterstand neemt over deze periode extra af. In andere arrondissementen is er een dalende trend van deze factor zichtbaar, wat erop wijst dat de gerechtelijke achterstand toeneemt. In nog andere arrondissementen blijft de *clearance rate* stabiel, over een periode van tien jaar wordt de gerechtelijke achterstand dus niet extra afgebouwd of verergerd.

Een opvallend cijfer in deze tabel is de *clearance rate* van 2,14 voor de rechtbank van eerste aanleg van Neufchâteau in 2004. In dit jaar worden er eens zoveel zaken afgehandeld dan dat er binnen komen. Dit komt door een uitzonderlijk hoog cijfer van burgerlijke afgehandelde zaken op de algemene rol.

Op basis van de maatstaf van de *clearance rate* kunnen we besluiten dat deze factor niet afhankelijk is van de grootte van de rechtbank. Zowel de kleine, middelmatige als de grote rechtbanken hebben een gemiddelde *clearance rate* over een periode van tien jaar die rond het nationaal gemiddelde ligt. Wat wel een feit is, is dat de Waalse rechtbanken het slechter doen dan de Vlaamse rechtbanken op het vlak van het inperken van de gerechtelijke achterstand. Slechts 1 Vlaamse rechtbank van eerste aanleg heeft een gemiddelde *clearance rate* kleiner dan 1,05, maar liefst 6 Waalse rechtbanken en Brussel hebben een gemiddelde *clearance rate* kleiner dan 1,05, waaronder 3 rechtbanken zelfs onder de factor één zitten.

7.3.5 Aantal nieuwe zaken per rechter

Een vijfde en laatste maatstaf voor het meten van de productiviteit is het aantal nieuw ingeschreven zaken per rechter. Deze maatstaf werd in de bestaande literatuur nergens gebruikt om de productiviteit van rechtbanken te meten. Toch is het nuttig om deze maatstaf na te gaan want zonder input is er immers geen output. Wanneer een rechter meer zaken moet afhandelen kan dat zijn productiviteit verhogen omdat hij meer druk en prikkels ondervindt. Het kan echter ook zijn productiviteit verlagen omdat deze hoge werklast kan leiden tot meer stress en demotivatie.

Voor het aantal nieuwe zaken wordt uitgegaan van de nieuwe burgerlijke, correctionele en jeugdzaken. Het aantal rechters wordt net zoals voor de maatstaf van het aantal afgehandelde zaken per rechter gebaseerd op de gemiddelde bezetting van de personeelsformatie voor de zeven onderzochte rechtbanken van eerste aanleg (zie bijlage 1).²⁰⁹ Voor de overige rechtbanken en de ontbrekende jaren gebruiken we in de werkingsverslagen het wettelijk personeelskader van 2012.²¹⁰ Het aantal nieuwe zaken per rechter zal in werkelijkheid hoger liggen aangezien de werkelijke invulling van de zetel lager ligt dan het wettelijk kader.

Tabel 7.6 geeft het aantal nieuwe zaken per rechter voor alle arrondissementen over de periode van 2003 tot 2012 weer. De arrondissementen worden gerangschikt van minst naar meest gemiddeld aantal nieuwe zaken per rechter over de periode 2003 tot 2012.

Tabel 7.6: aantal nieuwe zaken per rechter per arrondissement, 2003-2012

Arrondissement	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Gemiddelde
Neufchâteau	210	215	228	212	209	218	222	221	243	216	219
Eupen	230	242	230	246	235	236	237	286	265	271	248
Marche-en-Famenne	274	271	268	275	285	279	279	283	273	264	275
Ieper	294	285	305	298	294	297	308	305	300	276	296
Nijvel	296	294	309	312	311	319	293	297	340	274	304
Oudenaarde	299	289	293	288	330	336	312	336	354	311	315
Brussel	287	318	322	329	350	339	312	328	315	307	321
Veurne	394	359	350	337	373	294	282	300	286	317	329
Dendermonde	311	326	325	355	354	329	320	311	333	326	329
Gent	344	345	355	336	343	310	324	325	325	324	333
Doornik	347	346	312	338	330	330	321	328	340	353	334
Aarlen	343	331	329	362	364	359	335	354	339	297	341
Luik	341	349	350	353	357	333	345	350	332	333	344
Charleroi	364	373	371	381	352	323	299	323	342	311	344
Bergen	339	370	367	330	340	326	349	334	342	349	345
Gemiddelde											350
Dinant	391	360	357	358	357	344	332	324	354	332	351
Hoei	351	361	372	369	361	369	359	337	344	331	355
Kortrijk	365	390	371	375	390	341	344	365	331	329	360
Antwerpen	376	370	369	355	364	353	358	352	352	350	360
Hasselt	409	365	373	371	344	342	375	327	366	347	362
Leuven	376	362	367	346	384	390	385	382	378	374	374

²⁰⁹ Werkingsverslagen rechtbanken van eerste aanleg van Hasselt, Leuven, Antwerpen, Mechelen, Leuven, Luik en Doornik. (2003-2012).

²¹⁰ Wet houdende diverse bepalingen betreffende justitie. (2012). B.S. 31 december 2012.

Mechelen	411	387	397	384	363	345	338	373	419	372	379
Tongeren	408	420	412	413	404	391	415	408	398	366	403
Turnhout	389	403	425	418	445	446	423	426	420	406	420
Brugge	438	444	435	418	471	445	396	401	437	431	432
Verviers	410	401	402	435	455	450	488	468	471	466	445
Namen	523	516	521	558	537	541	508	513	541	478	524
Gemiddelde	353	352	352	354	359	348	343	347	353	337	350

(Bron: FOD Justitie (2003-2012). *De jaarlijkse statistieken van de hoven en de rechtbanken.*)²¹¹

Bovenstaande tabel maakt duidelijk dat ook het aantal nieuwe zaken per rechter op alle rechtbanken van eerste aanleg erg verschilt wanneer we kijken naar het gemiddeld aantal nieuwe zaken per rechter over een periode van 2003 tot 2012. De rechtbank van eerste aanleg te Namen heeft gemiddeld het meest aantal nieuwe zaken per rechter (net zoals ook deze rechtbank het meeste aantal zaken afhandelt per rechter), namelijk 524. Dat is meer dan het dubbel van de 219 nieuwe zaken die op de rechtbank van Neufchâteau per rechter worden ingeschreven.

Wanneer we kijken naar het gemiddeld aantal nieuwe zaken per rechter over de periode 2003 tot 2012 voor de grote rechtbanken (zie tabel 7.1) zien we dat er enkel op de rechtbanken van Namen, Antwerpen en Brugge meer nieuwe zaken per rechter worden ingeschreven dan het nationaal gemiddelde. Op het merendeel van de kleine rechtbanken van eerste aanleg worden er minder nieuwe zaken per rechter ingeschreven dan dit gemiddelde. Op de middelmatige rechtbanken worden er meer nieuwe zaken per rechter ingeschreven dan het nationaal gemiddelde.

Het aantal nieuwe zaken per rechter daalt voor de meeste rechtbanken van eerste aanleg over een periode van 2003 tot 2012. Dit is te wijten aan het feit dat er minder nieuwe zaken worden ingeschreven bij een gelijk blijvend aantal wettelijk bepaalde rechters over deze periode.

Ook op basis van het aantal nieuwe zaken kunnen we besluiten dat vooral op de Waalse rechtbanken van eerste aanleg minder zaken per rechter worden ingeschreven.

²¹¹ FOD Justitie (2003-2012). *De jaarlijkse statistieken van de hoven en de rechtbanken.*

7.4 Analyse van de resultaten

In deze paragraaf wordt de productiviteit van de rechtbanken van eerste aanleg bestudeerd via de eerder gevonden productiviteitsfactoren. We trachten allereerst in een algemene analyse aan de hand van de maatstaven een globaal beeld te vormen van de productiviteit in alle rechtbanken van eerste aanleg in België. Vervolgens achterhalen we via een specifieke analyse welke onderzochte rechtbanken van eerste aanleg het meest productief zijn. Hier worden echter enkel punten aangehaald die opvallen, causale verbanden worden hiermee niet aangetoond.

7.4.1 Algemene analyse

Wanneer we naar de indeling van de rechtbanken per grootteklasse kijken merken we dat de kleine rechtbanken van eerste aanleg het minst aantal nieuwe en afgehandelde zaken per rechter hebben. Deze rechtbanken zijn dus het minst productief. Bij de middelmatige rechtbanken zien we het omgekeerde, zij hebben het meest aantal nieuwe en afgehandelde zaken per rechter. De productiviteit is dus het hoogst op de middelmatige rechtbanken van eerste aanleg. Voor de grote rechtbanken zijn het vooral Brussel, Luik en Charleroi die het minst productief zijn. De andere grote rechtbanken doen het voor deze maatstaven beter dan het nationale gemiddelde. Wanneer we kijken naar het aantal rechters per 100.000 inwoners valt op dat de meeste kleine rechtbanken en alle grote rechtbanken van eerste aanleg het meest aantal rechters per 100.000 inwoners hebben en de middelmatige rechtbanken het minst. De kleine en de grote rechtbanken van eerste aanleg zijn dus beter bedeed qua rechters. Inzake de *clearance rate* bouwen de kleine rechtbanken van eerste aanleg het best de gerechtelijke achterstand af.

Wanneer we een onderscheid maken tussen Vlaanderen en Wallonië zien we dat voor de maatstaf bevolkingsaantal per rechter de Waalse rechtbanken beter af zijn dan de Vlaamse rechtbanken. De Vlaamse rechtbanken van eerste aanleg hebben opvallend minder rechters per inwoner dan hun Waalse tegenhangers. Inzake het aantal afgehandelde zaken per rechter en het aantal nieuwe zaken per rechter kunnen we concluderen dat de Waalse rechtbanken minder productief zijn, ze handelen minder zaken per rechter af en er komen minder nieuwe zaken per rechter binnen. Ook wanneer we kijken naar de *clearance rate* zijn het vooral de Waalse rechtbanken die de gerechtelijke achterstand het minst goed binnen de perken kunnen houden.

7.4.2 Specifieke analyse

We starten met het linken van de samenstelling van het personeel aan de productiviteit van de zeven onderzochte rechtbanken van eerste aanleg. In de rechtbanken van eerste aanleg van Mechelen en Doornik zijn er gemiddeld meer griffiers per rechter. Hier zijn er namelijk gemiddeld 1,2 griffiers per rechter tewerkgesteld. Dit is meer dan in vergelijking met de andere rechtbanken waar de verhouding tussen de rechters en de griffiers slechts één griffier per rechter is. Opvallend is dat de productiviteit gemeten aan de hand van het aantal afgehandelde zaken per rechter, de *clearance rate* en het aantal nieuwe zaken per rechter in deze rechtbanken het hoogst is vergeleken met de vijf andere onderzochte rechtbanken. Hieruit kunnen we opmaken dat wanneer er in een rechtbank van eerste aanleg meer griffiers zijn per rechter, de productiviteit van deze rechtbanken hoger is.

In de grootste onderzochte rechtbanken Antwerpen en Luik zien we dat de verhouding tussen de rechters en de griffiers minder dan één is. De productiviteit gemeten aan de hand van het aantal afgehandelde zaken per rechter, de *clearance rate* en het aantal nieuwe zaken per rechter is in deze rechtbanken het laagst en zelfs lager dan het nationale gemiddelde. We kunnen concluderen dat de productiviteit van rechtbanken daalt wanneer er onvoldoende griffiers per rechter zijn. De lage productiviteit in deze provinciehoofdsteden kan te wijten zijn aan het feit dat er hier complexere zaken worden behandeld en dat de samenstelling van de sociale kaart in deze arrondissementen een invloed heeft op de aard en de moeilijkheidsgraad van de zaken.

De rechtbanken van eerste aanleg van Mechelen en Doornik zijn het kleinst van de zeven onderzochte rechtbanken wanneer we naar het aantal nieuwe inkomende zaken kijken (zie tabel 7.1). Aangezien deze rechtbanken het meest productief zijn, kunnen we stellen dat minder grote rechtbanken productiever werken.

Het aantal dagen ziekteverzuim van de personeelsleden fluctueert heel erg tussen de rechtbanken van eerste aanleg en over de verschillende jaren. Het aantal dagen ziekteverzuim is het hoogst op de rechtbanken van Hasselt, Mechelen en Luik. Nochtans heeft dit geen invloed op de productiviteit van de rechtbank van Mechelen gezien deze rechtbank een hoge productiviteit heeft. Hiermee kunnen we dus niet besluiten dat een hoog aantal ziektedagen de productiviteit van de rechtbanken in het gedrang brengt.

Daar we geen gegevens hebben over de materiële middelen die ter beschikking zijn op de rechtbanken van eerste aanleg kunnen we niet bewijzen of een verhoging van deze middelen de productiviteit zal verbeteren. Maar het is en blijft een feit dat Justitie efficiënter en productiever zal werken wanneer ons juridisch systeem volledig gedigitaliseerd wordt.

7.5 Productiefunctie

Een productiefunctie geeft de relatie weer tussen enerzijds de ingezette middelen en anderzijds de productie.

7.5.1 De geschatte productiefunctie

Op basis van de ingezette middelen en de productie per jaar wordt voor de zeven onderzochte rechtbanken een productiefunctie geschat van de vorm:

$$Q_{it} = \beta_1 X_{it} + z_{it} + \alpha_i + \lambda_t + u_{it}$$

Waarbij Q de productie aanduidt, X staat voor de ingezette middelen, Z andere variabelen zijn dan de ingezette middelen die de productie kunnen beïnvloeden, α de dummyvariabele is die de tijd aanduidt, λ de dummyvariabele is die de perioden aanduidt en u de errorterm is. De letter i wijst naar de entiteit of in dit geval de rechtbank van eerste aanleg en letter t verwijst naar de tijdsperiode of jaartal van de observatie.

De productie is dus afhankelijk van de ingezette middelen, van de perioden en van andere kenmerken van de rechtbanken van eerste aanleg. Deze geschatte productiefunctie vormt het uitgangspunt voor de regressieanalyse in hoofdstuk 8. In de praktijk zijn er echter altijd verschillen in efficiëntie die niet door de productiefunctie worden weergegeven en dus niet verklaard kunnen worden uit enkel de omvang van de ingezette middelen. Daarom zullen in het volgende hoofdstuk ook andere meetbare kenmerken opgenomen worden in de productiefunctie.

7.5.2 De inzet van middelen

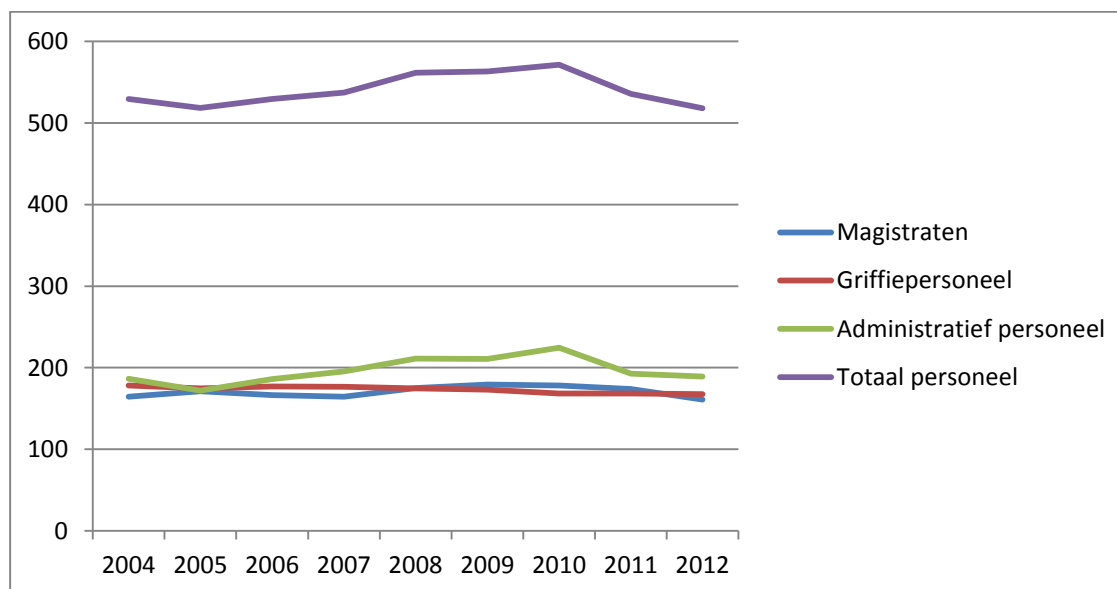
7.5.2.1 Personeel

Uit de Nederlandse productiviteitsstudies in hoofdstuk 5 hebben we geconcludeerd dat het meten van de ingezette middelen gebeurt aan de hand van het personeel. Ook Buskaglia en Dakolias (1999), Grajzl et. al (2010), Beenstock en Haitovsky (2004) en Elbially en Garcia-Rubio (2011) focussen bij het meten van de efficiëntie van rechtbanken hoofdzakelijk op rechters en rechtbankpersoneel als belangrijke inputfactoren. Door middel van de personeelsgegevens uit paragraaf 6.2 kunnen we nu de evolutie van de personeelssterkte nagaan.

In figuur 7.1 schetsen we de ontwikkeling van de personeelssterkte uitgedrukt in voltijdsequivalenten. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen magistraten, griffiepersoneel (griffiers en referendarissen) en het administratief personeel. In alle rechtbanken van eerste aanleg werden er voor 2003 geen gegevens over de gemiddelde

bezetting van de personeelsformatie bijgehouden. Het jaar 2003 wordt hier dan ook buiten beschouwing gelaten. Voor de rechtbanken van eerste aanleg van Luik en Doornik werden enkel de werkingsverslagen van 2008 tot 2012, respectievelijk 2007 tot 2012 verkregen. Deze worden in deze paragraaf niet verwerkt. In de regressieanalyse worden zij wel opgenomen.

Figuur 7.1: personeelssterkte, 2004-2012 (in voltijdsequivalenten)

(Bron: Werkingsverslagen rechtbanken van eerste aanleg. (2004-2012))²¹²

Het aantal griffiers en administratief personeel is een aanwijzing voor de mate waarin rechters hun taken delegeren. Uit deze figuur is duidelijk te zien dat er voor de vijf onderzochte rechtbanken evenveel rechters dan griffiers zijn. Dat is veel te weinig als je weet dat de norm anderhalve griffier per rechter is. De personele middelen van de griffie moeten dringend verhoogd worden om het personeel de ruimte te geven hun job met de nodige zorg te kunnen uitvoeren onder een normale werkdruk en om demotivatie te vermijden.

De personeelssterkte van de magistraten daalde van 2004 tot 2012 met 2 procent. De personeelssterkte van de griffiers daalde nog sterker, namelijk met 6 procent. Enkel het administratief personeel steeg met 1,5 procent. De totale personeelssterkte in arbeidsjaren daalde van 490 in 2004 tot 477 in 2012, een daling van 2,5 procent.

²¹² Werkingsverslagen rechtbanken van eerste aanleg van Hasselt, Leuven, Antwerpen, Mechelen en Leuven. (2004-2012).

7.5.2.2 Niet-personele middelen

Het totaal aantal nieuwe zaken kan ook als een soort ingezet middel beschouwd worden en in de productiefunctie worden opgenomen. Zonder input is er immers geen output.

7.5.2.3 Kosten

De werkingsverslagen geven geen cijfers over de personeelskosten of kosten van niet-personele middelen. Het meten van de ingezette middelen kan dus niet gebeuren aan de hand van de kosten, enkel aan de hand van de personeelssterkte.

7.5.3 Productie

Uit de literatuurstudie kunnen we concluderen dat er verschillende maatstaven zijn voor productiviteit. In deze masterproef gebeurt het meten van de productiviteit aan de hand van het aantal afgehandelde zaken (zie paragraaf 7.3.1). In de literatuur over productiviteit wordt vaak gebruik gemaakt van deze maatstaf.

HOOFDSTUK 8: Regressieanalyse

Na een statistische beschrijving van de productiviteitsfactoren in de vorige twee hoofdstukken, is het doel nu te onderzoeken welke invloed deze factoren hebben op de werking van de rechtbanken van eerste aanleg.

Een regressieanalyse wordt uitgevoerd om relaties en causale verbanden tussen variabelen te achterhalen. De bedoeling is om aan de hand van een regressieanalyse te onderzoeken welke variabelen of factoren de afhankelijke variabele het meest beïnvloeden.²¹³ De gegevens verkregen uit de werkingsverslagen analyseren we aan de hand van methoden geschikt voor panel data. Panel data bestaan uit meerdere entiteiten waarbij elke entiteit wordt geobserveerd op meerdere tijdstippen.²¹⁴ In casu zijn de entiteiten de zeven rechtbanken die elk jaar geobserveerd worden over een periode van tien jaar. Er zijn in totaal 61 observaties (de rechtbanken van Luik en Doornik stelden enkel de werkingsverslagen van 2008 tot 2012, respectievelijk 2007 tot 2012 ter beschikking).

Dit onderzoek zal gebruik maken van een time fixed effects regressiemodel. Deze analyses gebeuren met behulp van het softwareprogramma STATA.

8.1 Onderzoeksgegevens

In dit onderzoek is het totaal aantal afgehandelde zaken (burgerlijk, correctioneel en jeugd) van de zeven rechtbanken van eerste aanleg, de afhankelijke variabele. Van de volgende variabelen wordt verwacht dat ze een effect kunnen hebben op het aantal afgehandelde zaken:

- het totaal aantal nieuwe zaken (burgerlijk, correctioneel en jeugd);
- het aantal rechters;
- het aantal griffiers;
- het aantal administratieve personeelsleden;
- het aantal dagen ziekteverzuim voor rechters;
- het aantal dagen ziekteverzuim voor griffiers;
- het aantal dagen ziekteverzuim voor administratief personeel;
- het bevolkingsaantal;
- het aantal kamers.

²¹³ DE PERLSMACKER, P. en VAN KENHOVE, P. (2006). *Marktonderzoek*. Pearson Education Benelux.

²¹⁴ STOCK, J en WATSON, M. (2012). *Introduction to econometrics*. Pearson Education Limited..

In paragraaf 8.6 worden de effecten van deze onafhankelijke variabelen op het totaal aantal afgehandelde zaken uitgebreid besproken. Eerst zal het effect van het totale personeel op het aantal afgehandelde zaken besproken worden, nadien bespreken we het effect van het aantal rechters, griffiers en administratief personeel afzonderlijk.

De onderzoeksgegevens die worden opgenomen in de regressieanalyses worden samengevat in enkele centrum- en spreidingsmaten.

Tabel 8.1: centrum- en spreidingsmaten onderzoeksgegevens

Variabele	Minimum	Maximum	Gemiddelde	Standaard afwijking
Totaal aantal afgehandelde zaken	6070	28911	13381,87	6556,29
Totaal aantal nieuwe zaken	5466	23573	11526,18	6034,38
Totaal personeel	45,40	230,01	107,1723	60,52041
Aantal rechters	14,24	72	34,06	18,62
Aantal griffiers	17,8	67	34,59	16,25
Aantal administratieve personeelsleden	9,6	97,8	39,75	25,02
Totaal aantal dagen ziekteverzuim per personeelslid	5,35	47,97	13,8838	8,23
Totaal aantal dagen ziekteverzuim per rechter	0,12	21,24	7,79	5,04
Totaal aantal dagen ziekteverzuim per griffier	1,81	71,45	13,71,	12,34
Totaal aantal dagen ziekteverzuim per administratief personeelslid	3,33	55,18	17,59	10,31
Bevolkingsaantal	303098	1010001	542772,25	219115,04
Aantal kamers	15	30	21,89	5,25

Uit bovenstaande tabel kunnen we het minimum en maximum aflezen van de onderzoeksgegevens. Naast het gemiddelde van de verzamelde gegevens, kunnen we ook de standaarddeviatie terugvinden. De standaarddeviatie of de standaardafwijking is een indicator voor de spreiding van een verzameling getallen rond hun gemiddelde.²¹⁵ In bovenstaande tabel zien we dat de standaarddeviaties redelijk groot zijn, dit heeft vooral te maken met het beperkt aantal observaties (N=61).

²¹⁵ HOWITT, D. en CRAMER, D. (2007). Statistiek in de sociale wetenschappen. Pearson Education. P.101

Voor de steekproef wordt er over een periode van tien jaar gemiddeld 13.382 zaken afgehandeld en komen er gemiddeld 11.527 zaken binnen. Het feit dat er meer zaken afgehandeld worden dan dat er nieuwe worden ingeschreven betekent dat de gerechtelijke achterstand gemiddeld gezien in de zeven onderzochte rechtbanken wordt afgebouwd. Het minimum van 6070 zaken wordt afgehandeld op de rechtbank van eerste aanleg van Doornik, het maximum aantal zaken van 28911 wordt afgehandeld door de rechtbank van eerste aanleg van Antwerpen. Op de rechtbanken van Doornik en Antwerpen worden ook het minst, respectievelijk het meest aantal zaken ingeschreven. Het totaal personeel varieert van 45 personeelsleden op de kleine rechtbank van eerste aanleg van Doornik tot 230 op de grote rechtbank van eerste aanleg van Antwerpen. Het ziekteverzuim zal in de regressieanalyse worden opgenomen als aantal dagen ziekteverzuim per personeelslid. Het gemiddeld aantal dagen ziekteverzuim per personeelslid is voor de zeven onderzochte rechtbanken bijna 14 dagen per jaar. Het aantal kamers varieert van 15 kamers op de rechtbank van eerste aanleg in Hasselt tot 30 kamers op de rechtbank van eerste aanleg in Gent.

In de volgende paragraaf gaan we in op de verwachte relaties van de verschillende onafhankelijke variabelen op het totaal aantal afgehandelde zaken.

8.2 Verwachte relaties

In dit onderdeel bespreken we de verwachte verbanden van de verschillende variabelen op het totaal aantal afgehandelde zaken. Eerst en vooral verwachten we een significante invloed van het aantal nieuw ingeschreven zaken op het aantal afgehandelde zaken. Zonder input is er immers geen output.

De relatie tussen het aantal afgehandelde zaken en het personeel is moeilijker in te schatten. Een frequente veronderstelling over de impact van het gerechtelijk personeel op het aantal afgehandelde zaken is dat het verhogen van het personeelskader de output van rechtbanken kan verhogen.^{216,217} Beenstock en Haitovsky (2004) twijfelen echter over deze assumptie. Zij vinden geen significant statistisch effect van het rechtbankpersoneel op het aantal afgehandelde zaken van rechtbanken van eerste aanleg in Israël. Het gebrek aan een positief effect is te wijten aan het feit dat als meer rechters worden aangesteld, de huidige rechters hun gedrag zullen wijzigen door minder productief te werken.²¹⁸ Het is dus niet duidelijk of een verhoging van het aantal rechters zal leiden tot een verhoging, geen verandering of zelfs een daling in het aantal

²¹⁶ CROSS, F.B. and DONELSON, D.C. (2010). *Creating quality courts*, Journal of empirical legal studies, p.500.

²¹⁷ ELBIALY, N. and GARCIA-RUBIO, M. (2010). *Assessing Judicial Efficiency of Egyptian First Instance Courts A DEA Analysis*

²¹⁸ BEENSTOCK, M. and HAITOVSKY, Y. (2004). *Does the appointment of judges increase the output of the judiciary?* International Review of Law and Economics jg. 24.

afgehandelde zaken. Op basis daarvan gaan wij uit van een U-vormig verband waarbij het positief effect van het aantal personeelsleden afzwakt naarmate meer personeelsleden aangeworven worden en zelfs tot negatieve gevolgen kan leiden indien er teveel personeel aanwezig zou zijn. Om deze reden wordt er een kwadratische term opgenomen.

Verder verwachten we dat het aantal afgehandelde zaken vermoedelijk lager zal liggen naarmate er meer mensen ziek zijn. Hoewel deze invloed eerder miniem zal zijn.

Wat betreft het bevolkingsaantal verwachten we dat het aantal afgehandelde zaken toeneemt naarmate het bevolkingsaantal toeneemt. Wanneer het bevolkingsaantal hoog is, zullen er meer nieuwe zaken worden ingeschreven. Indirect heeft een hoog bevolkingsaantal dus een verhoging van het aantal afgehandelde zaken tot gevolg.

Ten slotte zal het aantal afgehandelde zaken ook toenemen wanneer een rechtbank meer kamers heeft. Elke rechtbank van eerste aanleg heeft een aantal kamers voor burgerlijk correctionele en jeugdzaken. Wanneer er meer kamers zijn kunnen er meer zaken gevonnist worden mits deze verhoging van het aantal kamers gepaard gaat met meer rechters, griffiers en ondersteunend personeel.

8.3 Betrouwbaarheidstoetsen

8.3.1 Toetsen op significantie

We moeten nagaan of het geschatte regressiemodel statistisch significant en dus bruikbaar is. Deze significantie kunnen we testen met behulp van de F-test of de t-test. De t-test wordt gebruikt om te bepalen of elk van de individuele onafhankelijke variabelen significant is in het model. De F-test daarentegen wordt gebruikt om te bepalen of er een algehele significante relatie bestaat tussen de afhankelijke variabele en een set onafhankelijke variabelen. Als de F-waarde en de t-waarde van het model groter zijn dan de kritische waarde bij een bepaald betrouwbaarheidsinterval is het model statistisch significant. Een coëfficiënt is significant op het betrouwbaarheidsniveau van 90% wanneer de absolute waarde van de t-waarde groter is dan 1,65. Een absolute waarde groter dan 1,96 wijst op significantie op het 95% betrouwbaarheidsniveau. Wanneer de t-waarde een absolute waarde groter dan 2,58 vertoont, is de coëfficiënt significant op het 99% betrouwbaarheidsniveau.²¹⁹

²¹⁹ DE PERLSMACKER, P. en VAN KENHOVE, P. (2006). *Marktonderzoek*. Pearson Education Benelux.

8.3.2 Determinantiecoëfficiënt

De determinatiecoëfficiënt (R^2) geeft aan welk deel van de variatie van de afhankelijke variabele verklaard wordt door het statistisch model. De determinatiecoëfficiënt kan een waarde aannemen tussen 0 en 1. Wanneer R^2 gelijk is aan 0 betekent dit dat het model onbruikbaar is om wijzigingen in de afhankelijke variabele te voorspellen aan de hand van de gebruikte variabelen. Is R^2 echter gelijk aan 1 wil dit zeggen dat het model de variatie in de afhankelijke variabelen perfect verklaart.²²⁰

8.4 Multicollineariteit

Om na te gaan hoe sterk het verband tussen twee variabelen is, kan de correlatiecoëfficiënt (R) gebruikt worden. Deze kan een waarde aannemen tussen -1 en +1, waarbij -1 wijst op een perfect negatief verband tussen beide variabelen, terwijl +1 betekent dat er een perfect positief verband is. Wanneer de waarde 0 is, wil dit zeggen dat er geen lineaire samenhang is.²²¹

Vooraleer we het model kunnen opbouwen moet eerst de aanwezigheid van multicollineariteit nagegaan worden. Multicollineariteit is het bestaan van een perfecte of sterke lineaire relatie van een variabele met één of meerdere van de andere onafhankelijke variabelen. Het bestaan van zulke relatie vertekent de coëfficiënten waardoor de afzonderlijke effecten van de onafhankelijke variabelen moeilijk te achterhalen zijn. Multicollineariteit kan achterhaald worden aan de hand van een correlatiematrix of door middel van de Variance Inflation Factor (VIF).²²²

Een eerste test op multicollineariteit verloopt via een correlatiematrix van alle onafhankelijke variabelen. Problemen ontstaan als de correlatiecoëfficiënt tussen variabelen de drempelwaarde van 0,80 overschrijdt. Indien dit het geval zou zijn, zou het kunnen dat één van de variabelen buiten de modellen gelaten moet worden.²²³

²²⁰ MCCLAVE, J.T.M., BENSON, P.G., & SINCICH, T. (2007). *Statistiek: een inleiding voor het hoger onderwijs*. Pearson Education.

²²¹ ANDERSON, D., SWEENEY, D. en WILLIAMS, T. (2010). *Essentials of statistics for business and economics*. West Publishing Company, p.70.

²²² MCCLAVE, J.T.M., BENSON, P.G., & SINCICH, T. (2007). *Statistiek: een inleiding voor het hoger onderwijs*. Pearson Education.

²²³ STOCK, J en WATSON, M. (2012). *Introduction to econometrics*. Pearson Education Limited.

Tabel 8.2: correlatiematrix

	Totaal aantal nieuwe zaken	Totaal personeel	Totaal aantal dagen ziekteverzuim per personeelslid	Bevolkings- aantal	Aantal kamers
Totaal aantal nieuwe zaken	1,00				
Totaal personeel	0,99	1,00			
Totaal aantal dagen ziekteverzuim per personeelslid	-0,29	-0,24	1,00		
Bevolkingsaantal	0,97	0,96	-0,36	1,00	
Aantal kamers	0,51	0,54	-0,21	0,51	1,00

Uit deze tabel kunnen we aflezen dat de onafhankelijke variabelen totaal aantal nieuwe zaken, totaal personeel en het bevolkingsaantal heel sterk met elkaar correleren. Dit kan logisch verklaard worden door het feit dat wanneer het bevolkingsaantal hoog is, er ook meer nieuwe zaken worden ingeschreven en er vanzelfsprekend meer personeel op de rechtbanken tewerkgesteld is. Deze hoge correlatie geeft aan dat er sprake is van multicollineariteit tussen de variabelen.

Een tweede test is de Variance Inflation Factor (VIF). De VIF toont aan hoe de variantie van een schatter beïnvloed is door de aanwezigheid van multicollineariteit. Hoe hoger de VIF-waarde, hoe hoger de correlatie tussen de onafhankelijke variabelen. Wanneer de VIF van een onafhankelijke variabele groter is dan 10 is er een problematische graad van multicollineariteit voor deze variabele.

Tabel 8.3: VIF-waarden

	VIF	1/VIF
Totaal aantal nieuwe zaken	55,08	0,018
Totaal personeel	46,43	0,022
Totaal aantal dagen ziekteverzuim per personeelslid	18,26	0,055
Bevolkingsaantal	1,58	0,632
Aantal kamers	1,24	0,805

De VIF-test wordt uitgevoerd op basis van een gewone regressie, dit model zal niet gebruikt worden maar dient enkel als indicator dat ook deze test aangeeft dat de onafhankelijke variabelen totaal aantal nieuwe zaken, totaal personeel en het bevolkingsaantal heel sterk met elkaar correleren. Zij hebben allemaal een VIF-factor ruim boven de maximumwaarde van tien.

Wanneer deze drie variabelen samen in één model worden opgenomen zullen zij elkaar gaan beïnvloeden en ontstaat er een vertekend beeld. Daar we bevolkingsaantal enkel als controlerende variabele zouden opnemen in het model, beslissen we om deze niet meer in de regressieanalyse op te nemen omwille van zijn sterke correlatie met personeel en aantal nieuwe zaken.

8.5 Bespreking regressiemodel

8.5.1 Het time fixed effect regressiemodel

Zoals eerder in dit hoofdstuk aangehaald worden de verzamelde gegevens geanalyseerd aan de hand van methoden voor panel data. Panel data betekent dat er variatie is binnen de entiteiten en in de tijd. Om deze reden wordt het fixed time effects regressiemodel toegepast waarbij zowel entiteit als tijd fixed effecten worden opgenomen.²²⁴ De veranderingen in de variabelen over de entiteiten en de tijd worden gebruikt om het effect van de onafhankelijke variabelen op de afhankelijke variabelen te schatten.

In het schatten van ons model volgen we Beenstock en Haitovsky (2004) en Grajzl et. al (2010) in het transformeren van de originele variabelen naar hun natuurlijke logaritmen om het effect van grote omvangverschillen tussen rechtbanken weg te nemen.^{225,226} Dit doen we zowel met de afhankelijke variabele als met alle onafhankelijke variabelen. Enkel het aantal dagen ziekteverzuim per personeelslid blijft in zijn originele ratio staan omdat dit al relatief kleinere getallen zijn.

Zoals vermeld in paragraaf 8.4 correleren de onafhankelijke variabelen totaal aantal nieuwe zaken en totaal personeel heel sterk met elkaar. Om te vermijden dat zij elkaar beïnvloeden en zo een vertekend beeld geven, worden deze twee onafhankelijke variabelen afzonderlijk opgenomen. Er zullen drie modellen gecreëerd worden om de invloed van de onafhankelijke variabelen op het aantal afgehandelde zaken te ontdekken.

Model 1

$$\ln(\text{aantal afgehandelde zaken})_{it} = \beta_0 + \beta_1 \ln(\text{totaal aantal nieuwe zaken})_{it} + \beta_2 \ln(\text{aantal kamers})_{it} + \alpha_i + \lambda_t + u_{it}$$

In model 1 worden enkel het totaal aantal nieuwe zaken, als proxy voor de vraag naar Justitie, en het aantal kamers opgenomen in het regressiemodel.

²²⁴ STOCK, J en WATSON, M. (2012). *Introduction to econometrics*. Pearson Education Limited. P.396.

²²⁵ BEENSTOCK, M. and HAITOVSKY, Y. (2004). *Does the appointment of judges increase the output of the judiciary?* International Review of Law and Economics jg. 24.

²²⁶ DIMITROVA-GRAJZL, V., GRAJZL, P., SUSTERSIC, J. and ZAJC, K. (2010). *Court output, judicial staffing, and the demand for court services. Evidence from Slovenian courts of first instance.*

Model 2

$$\ln(\text{aantal afgehandelde zaken})_{it} = \beta_0 + \beta_1 \ln(\text{totaal personeel})_{it} + \beta_2 (\text{aantal dagen ziekteverzuim per personeelslid})_{it} + \beta_3 \ln(\text{aantal kamers})_{it} + \alpha_i + \lambda_t + u_{it}$$

In model 2 worden het totaal personeel, het aantal dagen ziekteverzuim per personeelslid en het aantal kamers opgenomen in het regressiemodel.

Model 3

$$\ln(\text{aantal afgehandelde zaken})_{it} = \beta_0 + \beta_1 \ln(\text{totaal personeel})_{it} + \beta_2 \ln(\text{totaal personeel})_{it}^2 + \beta_3 (\text{aantal dagen ziekteverzuim per personeelslid})_{it} + \beta_4 \ln(\text{aantal kamers})_{it} + \alpha_i + \lambda_t + u_{it}$$

In model 3 wordt er getest of er een U-vormig verband is tussen het totaal personeel en het totaal aantal afgehandelde zaken. Dit doen we door de variabele totaal personeel kwadratisch te verwerken in dit regressiemodel.

In bovenstaande vergelijkingen is $i = 1, 2, \dots, n$ en duidt de specifieke rechtbank van eerste aanleg aan ($n = 7$) en is $t = 1, 2, \dots, T$ en duidt het betreffende jaartal aan ($t = 10$). α_i is de entiteit specifieke dummy en λ_t staat voor een jaar dummy die gebruikt worden om jaar fixed effecten te controleren, bijvoorbeeld veranderingen in de economie die binnen een gegeven jaar alle rechtbanken van eerste aanleg op dezelfde manier beïnvloeden. u_{it} is de errorterm.

8.6 Bespreking resultaten regressiemodellen

In onderstaande tabel worden de coëfficiënten weergegeven voor de onafhankelijke variabelen uit de modellen. De drie significantieniveaus worden aangeduid door kleine sterretjes op 1%, 5% en 10%. Hoe lager het significantieniveau des te lager de resulterende p-waarde bij de coëfficiënt van de onafhankelijke variabele en des te groter de betrouwbaarheid van onze conclusie en het bestaan van een positieve of negatieve relatie van de onafhankelijke variabele met het aantal afgehandelde zaken. Op basis van deze resultaten kan het effect van de onafhankelijke variabelen op het aantal afgehandelde zaken beoordeeld worden.

Tabel 8.4: regressieresultaten

	Model 1	Model 3	Model 4
Ln(totaal aantal nieuwe zaken)	0,845***	-	-
Ln(totaal personeel)	-	0,096	-0,584
Ln(totaal personeel)²	-	-	0,078
Totaal aantal dagen ziekteverzuim per personeelslid	-	-0,001	0,001
Ln(bevolkingsaantal)	-	-	-
Ln(aantal kamers)	-0,045	-0,092	-0,025
constante	1,766	9,298***	10,579***
R²	0,899	0,841	0,843
F-waarde	34,70	18,25	16,57
P-waarde	0,000***	0,000***	0,000***

*,** en *** geven het significantieniveau aan op respectievelijk 10%, 5% en 1%

Laten we beginnen met het bespreken van de relevantie van de modellen. Elk van de modellen heeft een R^2 die schommelt tussen de waarde 0,84 en 0,9, wat betekent dat elk model door middel van zijn variabelen tussen de 84 procent en de 90 procent van de variantie in het aantal afgehandelde zaken verklaart. Deze waarden zijn heel goed aangezien de maximumwaarde voor R^2 gelijk is aan één. Ze geven een indicatie dat de modellen geschikt zijn om goede voorspellingen van het aantal afgehandelde zaken te maken.

Om te controleren of een model waardevol is, wordt er gebruikt gemaakt van de F-toets. Indien significant, kan besloten worden dat het model in zijn geheel betekenisvol is. De p-waarden zijn allemaal kleiner dan 0,01 waardoor ze significant zijn op het 1%-betrouwbaarheidsniveau.

8.6.1 Effect van totaal aantal nieuwe zaken op aantal afgehandelde zaken

We concluderen een sterk positief lineair verband tussen het totaal aantal nieuwe zaken en het totaal aantal afgehandelde zaken op het 1%-significantieniveau. Wanneer het totaal aantal nieuwe zaken stijgt met 10 procent leidt dit tot een stijging van 8,4 procent in het totaal aantal afgehandelde zaken terwijl de invloed van alle overige onafhankelijke variabelen constant blijft.

8.6.2 Effect van totaal personeel op aantal afgehandelde zaken

Het totaal personeel toont geen significant verband met het totaal aantal afgehandelde zaken. Ook wanneer we de gekwadraterde variabele van totaal personeel toevoegen in model 3 is er geen significante relatie met de afhankelijke variabele. Onze theorie over

het U-vormig verband tussen het totaal personeel en het totaal aantal afgehandelde zaken kan dus ook niet bewezen worden.

8.6.3 Effect van aantal kamers op aantal afgehandelde zaken

Geen enkel model vond een significante relatie tussen het aantal kamers en het totaal aantal afgehandelde zaken.

8.6.4 Effect van personeelsgroepen op aantal afgehandelde zaken

In het voorgaande hebben we enkel het effect van het totaal personeel op het totaal aantal afgehandelde zaken onderzocht. In deze sectie onderzoeken we het effect van het aantal rechters, griffiers en administratief personeel afzonderlijk. Het aantal nieuwe zaken zal hier niet meer als afzonderlijk model worden opgenomen omwille van de hoge correlatie met het aantal personeelsleden

Ook hier moeten we de aanwezigheid van multicollineariteit nagaan. Tabel 8.5 geeft de correlatiematrix voor de rechters, griffiers en het administratief personeel weer.

Tabel 8.5: correlatiematrix personeelsgroepen

	Rechters	Griffiers	Administratief personeel
Rechters	1,00		
Griffiers	0,99	1,00	
Administratief personeel	0,95	0,95	1,00

Uit bovenstaande tabel blijkt dat het aantal rechters, griffiers en administratief personeel onderling zeer sterk correleren. We kunnen deze drie personeelsgroepen dus niet samen in één model opnemen, dit om te voorkomen dat zij elkaar zullen beïnvloeden.

Er zullen zes modellen gecreëerd worden om de invloed van de onafhankelijke variabelen op het aantal afgehandelde zaken te ontdekken. Eerst worden het aantal rechters, griffiers en administratieve personeelsleden apart opgenomen in het model. Daarna wordt voor elk van de drie personeelsgroepen de desbetreffende groep kwadratisch geregresseerd om het bestaan van een U-vormig verband te toetsen met het aantal afgehandelde zaken.

Model 1

$$\text{Aantal afgehandelde zaken}_{it} = \beta_0 + \beta_1 \ln(\text{aantal rechters})_{it} + \beta_2 (\text{aantal dagen ziekteverzuim per rechter}) + \beta_4 \ln(\text{aantal kamers})_{it} + \alpha_i + \lambda_t + u_{it}$$

Model 2

Aantal afgehandelde zaken_{it} = $\beta_0 + \beta_1 \ln(\text{aantal rechters})_{it} + \beta_2 \ln(\text{aantal rechters})_{it}^2 + \beta_3 (\text{aantal dagen ziekteverzuim per rechter}) + \beta_4 \ln(\text{aantal kamers})_{it} + \alpha_i + \lambda_t + u_{it}$

Model 3

Aantal afgehandelde zaken_{it} = $\beta_0 + \beta_1 \ln(\text{aantal griffiers})_{it} + \beta_2 (\text{aantal dagen ziekteverzuim per griffier}) + \beta_4 \ln(\text{aantal kamers})_{it} + \alpha_i + \lambda_t + u_{it}$

Model 4

Aantal afgehandelde zaken_{it} = $\beta_0 + \beta_1 \ln(\text{aantal griffiers})_{it} + \beta_2 \ln(\text{aantal griffiers})_{it}^2 + \beta_3 (\text{aantal dagen ziekteverzuim per griffier}) + \beta_4 \ln(\text{aantal kamers})_{it} + \alpha_i + \lambda_t + u_{it}$

Model 5

Aantal afgehandelde zaken_{it} = $\beta_0 + \beta_1 \ln(\text{aantal administratieve personeelsleden})_{it} + \beta_2 (\text{aantal dagen ziekteverzuim per administratief personeelslid}) + \beta_4 \ln(\text{aantal kamers})_{it} + \alpha_i + \lambda_t + u_{it}$

Model 6

Aantal afgehandelde zaken_{it} = $\beta_0 + \beta_1 \ln(\text{aantal administratieve personeelsleden})_{it} + \beta_2 \ln(\text{aantal administratieve personeelsleden})_{it}^2 + \beta_3 (\text{aantal dagen ziekteverzuim per administratief personeelslid}) + \beta_4 \ln(\text{aantal kamers})_{it} + \alpha_i + \lambda_t + u_{it}$

In bovenstaande vergelijkingen is $i = 1, 2, \dots, n$ en duidt de rechtbank van eerste aanleg aan ($n = 7$) en is $t = 1, 2, \dots, T$ en duidt het betreffende jaartal aan ($t = 10$). α_i is de entiteit specifieke dummy en λ_t staat voor een jaar dummy om jaar fixed effecten te controleren. u_{it} is de errorterm.

In tabel 8.6 worden de coëfficiënten weergegeven voor de onafhankelijke variabelen uit de modellen.

Tabel 8.6: regressieresultaten personeelsgroepen

	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5	Model 6
Ln(rechters)	0,131	-0,131	-	-	-	-
Ln(rechters)²	-	0,037	-	-	-	-
Ln(griffiers)	-	-	0,018	0,676	-	-
Ln(griffiers)²	-	-	-	-0,101	-	-
Ln(administratief personeel)	-	-	-	-	0,007	-0,180
Ln(administratief personeel)²	-	-	-	-	-	0,039
Ln(totaal aantal dagen ziekteverzuim per rechter)	-0,001	-0,007	-	-	-	-
Ln(totaal aantal dagen ziekteverzuim per griffier)	-	-	0,002	0,003	-	-
Ln(totaal aantal dagen ziekteverzuim per administratief personeelslid)	-	-	-	-	0,004	0,006
Ln(aantal kamers)	-0,112	-0,117	-0,108	-0,101	-0,101	-0,027
Constante	9,402***	9,849	9,696***	8,644***	9,698***	9,743***
R²	0,845	0,845	0,8354	0,8381	0,836	0,8392
F-waarde	18,76	16,81	17,54	15,97	17,62	16,09
P-waarde	0,000***	0,000***	0,000***	0,000***	0,000***	0,000***

Elk van de modellen heeft een R² van ongeveer 0,84. Dat betekent dat elk model door middel van zijn variabelen 84 procent van de variantie in het aantal afgehandelde zaken verklaart. Ze geven een indicatie dat de modellen geschikt zijn om goede voorspellingen van het aantal afgehandelde zaken te maken. Om te controleren of een model waardevol is, wordt er gebruikt gemaakt van de F-toets. De p-waardes zijn allemaal kleiner dan 0,01, waardoor ze significant zijn op het 1%-betrouwbaarheidsniveau. Hieruit kan besloten worden dat het model in zijn geheel betekenisvol is.

Geen enkele variabele uit de zes modellen is significant. Hieruit kunnen we besluiten dat er geen rechtlijnig verband is tussen het aantal rechters, griffiers en administratieve personeelsleden en het totaal aantal afgehandelde zaken.

HOOFDSTUK 9: Conclusie

Deze masterproef gaat na welke factoren het functioneren en de productiviteit van rechtbanken van eerste aanleg beïnvloeden en wat het effect van deze factoren op deze rechtbanken is.

Het onderzoek bestond uit twee grote delen. Het eerste deel was een uitgebreide literatuurstudie. Het doel hierbij was het uitdiepen van de kennis rond de rechterlijke organisatie in België en tegelijk de factoren waar te nemen die de productiviteit van rechtbanken van eerste aanleg kunnen beïnvloeden. Het tweede deel bestond uit een empirisch onderzoek bij Belgische rechtbanken van eerste aanleg dat tot doel had de productiviteit van rechtbanken van eerste aanleg te bestuderen aan de hand van zijn determinanten en het effect van deze factoren te testen op de productiviteit.

Op basis van de resultaten van de literatuurstudie en het praktijkonderzoek beantwoordt dit hoofdstuk de centrale onderzoeksvraag en de deelvragen van hoofdstuk 1.

9.1 Literatuurstudie

De organisatie van de hoven en rechtbanken is nauw verbonden met hun bevoegdheden. Enerzijds wordt aan de verschillende rechterlijke instanties, van de vredegerichten tot het Hof van Cassatie, de opdracht gegeven bepaalde rechtsgeschillen te beslechten. Dit is hun materiële bevoegdheid. Anderzijds wordt de taak van deze hoven en rechtbanken, indien er meerdere instanties zijn waaraan dezelfde materiële bevoegdheid wordt toegewezen (één Hof van Cassatie, vijf Hoven van beroep, 27 rechtbanken van eerste aanleg, ...), verbonden aan één rechtsgebied (het rijk, één of meerdere provincies, een gerechtelijk arrondissement, ...). Dit is de territoriale bevoegdheid.

Er is een algemene consensus dat een goed presterende rechterlijke macht een voorwaarde is voor economische ontwikkeling. Om de prestaties van rechtbanken te kunnen verhogen, is er inzicht nodig in hun productiestructuur en in de factoren die de productiviteit beïnvloeden. Uit de wetenschappelijke literatuur blijkt dat de factoren voor het al dan niet goed functioneren van de werking van rechtbanken van eerste aanleg divers zijn en niet allemaal een even grote bijdrage leveren. In de literatuur ontbreekt een compleet overzicht van factoren die een invloed kunnen hebben op het functioneren en de productiviteit van rechtbanken. Daarom verzamelt deze masterproef de belangrijkste elementen die kunnen worden teruggevonden in de literatuur. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen procedurele, administratieve en organisatorische factoren.

Onder de procedurele factoren vallen onder andere het algemeen budget van de rechterlijke macht, de bestedingstijd van de rechters, gebrekkig geschreven conclusies, het loon van de leden van de rechterlijke macht en te veel en te complexe wetgeving. Een administratieve factor is de informatietechnologie. Moderne apparatuur en software zijn heel belangrijk om de efficiëntie en de productiviteit van rechtbanken te verhogen. De organisatorische factoren omvatten de grootte van rechtbanken, de specialisatie van de rechters, het bevolkingsaantal, de vraag naar Justitie (het aantal nieuwe inkomende zaken), de caseload (som van het aantal nieuwe en hangende zaken), het aantal kamers per rechtbank, de leeftijd van de rechters, het aantal advocaten, het aantal rechters en personeelsleden, het ziekteverzuim van het personeel en de diversiteit tussen personeelsleden. Deze factoren kunnen allemaal (on)rechtstreeks een invloed uitoefenen op de productiviteit van rechtbanken.

Productiviteit is echter een concept dat moeilijk meetbaar is. Om de werking van de rechtbanken van eerste aanleg door middel van dit concept te evalueren zijn er enkele maatstaven nodig. Er worden verschillende maatstaven van de productiviteit van rechtbanken voorgesteld:

- het aantal afgehandelde zaken;
- het aantal afgehandelde zaken per rechter;
- de *resolution rate*, dit is de verhouding tussen het aantal afgehandelde zaken en de volledige caseload;
- de *clearance rate*, dit is de verhouding tussen het aantal afgehandelde zaken en het aantal nieuwe zaken.

Minder productieve rechtbanken brengen een aantal gevolgen met zich mee. Een eerste gevolg is dat de doorlooptijd van rechtszaken steeds langer wordt naargelang een rechtbank minder productief werkt. De behandeling van rechtszaken duurt te lang waardoor het aantal hangende rechtszaken toeneemt. Zowat alle rechtbanken hebben in deze tijden te maken met gerechtelijke achterstand. Deze achterstand zorgt niet alleen voor frustraties bij zowel de veroordeelden als de slachtoffers, maar kan ook als een schending van het algemeen rechtsbeginsel van rechtszekerheid gezien worden. Burgers moeten er immers op kunnen vertrouwen dat de openbare diensten een stabiel beleid volgen waarop ze kunnen rekenen. Vooral in burgerlijke zaken raakt de gerechtelijke achterstand maar niet weggewerkt. Een ander gevolg zijn de verhoogde kosten voor de burger naarmate een rechtszaak langer duurt. Het gaat dan onder andere om wachtkosten en schadekosten die ontstaan doordat rechtszaken niet op tijd afgerond kunnen worden. Dit alles zorgt er niet alleen voor dat de burger zijn zekerheid in het recht verliest, maar doet ook het vertrouwen in Justitie dalen.

Uit de Nederlandse productiviteitsstudies kunnen we concluderen dat het meten van de ingezette middelen en de productiviteit in alle onderzoeken op dezelfde manier gebeurt. Het meten van de ingezette middelen gebeurt aan de hand van het personeel en het meten van de productie gebeurt aan de hand van het aantal afgehandelde zaken. Met de kwaliteit van de productie en de complexiteit van de cases wordt er nauwelijks of geen rekening gehouden en dit omdat het tot op heden onvoldoende gelukt is om de kwaliteit en de complexiteit van de prestaties van de rechterlijke macht goed te meten. De analyse van het functioneren van de rechtbanken gebeurt door een vergelijking met de beste praktijk. De toegepaste methoden van productiviteitsonderzoek zijn echter wel verschillend in de afzonderlijke onderzoeken.

9.2 Praktijkonderzoek

Om kennis te vergaren rond de interne werking en productiviteit van de rechtbanken van eerste aanleg werden alle 27 rechtbanken van eerste aanleg in België aangeschreven met de vraag of zij hun werkingsverslagen ter beschikking konden stellen voor dit onderzoek. De meeste rechtbanken wensten niet aan het onderzoek deel te nemen, sommige rechtbanken reageerden totaal niet. Uiteindelijk werden de werkingsverslagen van de rechtbanken van eerste aanleg van Hasselt, Leuven, Antwerpen, Mechelen, Gent, Luik en Doornik verkregen. Sommige verslagen waren niet digitaal beschikbaar en moesten ter plaatse gekopieerd worden. Dit bewijst nog maar eens hoe log en inefficiënt Justitie werkt.

De essentie van deze masterproef is het achterhalen van factoren die aan de basis liggen van het al dan niet goed functioneren van rechtbanken van eerste aanleg. Uit de werkingsverslagen en de statistieken van de FOD Justitie konden er enkele factoren verzameld worden die de productiviteit van rechtbanken van eerste aanleg kunnen beïnvloeden. Dit zijn het aantal rechters, griffiers en administratieve personeelsleden, het aantal dagen ziekteverzuim per personeelslid, het aantal nieuwe ingeschreven zaken en het aantal kamers.

Uit de samenstelling van het personeel voor elk van de onderzochte rechtbanken kunnen we concluderen dat er een ernstig tekort is aan griffiers en administratief personeel om het vele werk te kunnen blijven opvangen. Ook de rechters worden geconfronteerd met een grote werklust. Deze onderbezetting leidt tot een dossierachterstand en werkt heel demotiverend. Alle voorzitters uiten hun ongenoegen over het gebrek aan personeel. Dit is vooral te wijten aan het aantal dagen dat verloren gaat aan ziekteverzuim en aan het feit dat vacatures niet onmiddellijk ingevuld worden omwille van besparingsmaatregelen. De rechters, griffiers en administratieve personeelsleden ervaren een steeds groter

wordende werkdruk en zelfs overbelasting. Door een gebrek aan personeel wordt de goede werking van de rechtbanken belemmerd. Een uitbreiding van het kader door middel van toegevoegde rechters, betere ondersteuning door referendarissen en snellere benoemingen is onontbeerlijk en zou de situatie kunnen verbeteren.

Daarnaast werkt ook een inefficiënt beleid van de materiële middelen een efficiënt juridisch systeem tegen. Er heerst niet alleen een tekort aan middelen, maar ook het aanvragen van middelen verloopt stroef. Rechtbanken hebben geen zelfstandig beheer en zijn volledig afhankelijk van de minister en haar kabinet. Verder zijn moderne apparatuur en software belangrijk om de efficiëntie en productiviteit te verhogen, ook van deze elementen is binnen het Belgisch juridisch systeem nog maar weinig sprake. Geen enkele onderzochte rechtbank beschikt over een degelijke website door een gebrek aan tijd en middelen. Dit is nochtans noodzakelijk om de burgers goed te kunnen informeren. Een ICT-dienst op de rechtbanken dringt zich op.

Aangaande het aantal nieuwe zaken dat op de rechtbanken wordt ingeschreven en het aantal zaken dat gevonnist wordt zien we dat voor alle rechtbanken van eerste aanleg in België het aantal nieuwe zaken over een periode van 2003 tot 2012 daalt met meer dan 6000 zaken. Het aantal afgehandelde daalt met meer dan 7300 zaken. De daling in het aantal afgehandelde zaken is groter dan de daling in het aantal nieuwe zaken waaruit we kunnen concluderen dat de gerechtelijke achterstand over een periode van tien jaar over alle rechtbanken van eerste aanleg in België is toegenomen.

Aan de hand van de werkingsverslagen en de gepubliceerde statistieken van de FOD Justitie konden de gevonden maatstaven van productiviteit voor alle 27 arrondissementen in België berekend worden. Hieruit kunnen we voor alle rechtbanken van eerste aanleg concluderen dat de kleine rechtbanken en de grote rechtbanken Brussel, Luik en Charleroi het minst productief zijn. De productiviteit is het hoogst op de middelmatige rechtbanken, vermits er meer nieuwe zaken ingeschreven en gevonnist worden per rechter. Wanneer we een onderscheid maken tussen de Vlaamse en Waalse rechtbanken van eerste aanleg valt op dat de Vlaamse rechtbanken productiever zijn dan hun Waalse tegenhangers. In Vlaanderen worden er meer zaken per rechter ingeschreven en afgehandeld en wordt de gerechtelijke achterstand het best afgebouwd.

Wanneer we specifiek naar de zeven onderzochte rechtbanken kijken kunnen we concluderen dat een rechtbank van eerste aanleg productiever is naarmate er meer griffiers per rechter zijn. Ook hebben de minder grote rechtbanken een hogere productiviteit. Het feit dat grote rechtbanken minder productief zijn, kan toegewezen worden aan de samenstelling van de sociale kaart in deze arrondissementen dat een invloed heeft op de aard en de moeilijkheidsgraad van de zaken. Over de invloed van het

aantal dagen ziekteverzuim op de productiviteit kan op basis van de cijfers geen uitspraak gedaan worden. Ook zonder cijfers over de materiële middelen kunnen we toch besluiten dat Justitie efficiënter en productiever zal werken wanneer het juridisch systeem volledig gedigitaliseerd wordt. Dit zijn echter enkele punten die opvallen, causale verbanden worden hiermee niet aangetoond.

Ten slotte wordt aan de hand van een regressieanalyse de causale verbanden tussen de variabelen aangetoond. In deze analyse wordt de productiviteit gemeten aan de hand van het aantal afgehandelde zaken. We testen het effect van het aantal nieuwe zaken, het aantal rechters, griffiers en administratieve personeelsleden, het aantal dagen ziekteverzuim per personeelslid en het aantal kamers op deze afhankelijke variabele. Ook wordt een U-vormig verband tussen de verschillende personeelsgroepen en het aantal afgehandelde zaken getest door een kwadratische term op te nemen. Uit de resultaten blijkt dat het aantal rechters, griffiers en administratieve personeelsleden, het aantal dagen ziekteverzuim per personeelslid en het aantal kamers geen significant verband tonen met het aantal afgehandelde zaken. Tussen het aantal nieuwe zaken en het aantal afgehandelde zaken is er wel een positief lineair verband en kunnen we concluderen dat het totaal aantal afgehandelde zaken toeneemt wanneer het totaal aantal nieuwe zaken stijgt.

Al jarenlang weet men wat het probleem van het juridisch systeem is, hoe dit ontstaat, en waar men naartoe wilt. Het gedroomde juridisch systeem is immers een systeem met een goede organisatie, een snelle doorloop van dossiers, goede informatie en communicatie tussen de actoren en minder gerechtelijke achterstand. Toch blijkt het niet eenvoudig om deze situatie te bereiken. Om tegemoet te komen aan deze eisen, wordt al sinds lange tijd gewerkt aan een transformatie van het juridisch systeem. Zo werkt men enerzijds aan een informatisering van het juridisch systeem met de projecten JustX en 'pc@work' en werd anderzijds zojuist het volledige juridische landschap hervormd. Deze hervorming zou moeten zorgen voor meer mobiliteit van de magistraten en een beter beheer van de middelen mogelijk maken. Of deze veranderingen in de toekomst de huidige problemen zullen oplossen zal op lange termijn moeten blijken.

Dit onderzoek is een bijdrage aan de groeiende literatuur die heeft geprobeerd de factoren van juridische efficiëntie in verschillende landen te identificeren. Dit onderzoek werd echter enerzijds beperkt door de lage responsiegraad van de rechtbanken waardoor het aantal observaties erg laag was. Anderzijds konden belangrijke inputs zoals computerondersteuning, de caseload en de bestedingstijd niet opgenomen worden in de analyse waardoor deze variabelen geïncorporeerd worden in de errorterm en de productiviteit slechts aan de hand van een aantal factoren gemeten kon worden.

Lijst van geraadpleegde werken

ALLEMEERSCH, B. (2012). De hervorming van Justitie.

ANDERSON, D., SWEENEY, D. en WILLIAMS, T. (2010). Essentials of statistics for business and economics. West Publishing Company.

BARRERE et al. (2001). La qualité de la justice: Une analyse économique exploratoire, Reims: Université de Reims Champagne-Ardenne.

BEENSTOCK, M. and HAITOVSKY, Y. (2004). Does the appointment of judges increase the output of the judiciary? International Review of Law and Economics jg. 24.

BIELEN, S. (2012). Economische analyse van bereidheid tot betalen voor een snelle behandeling van rechtzaken, thesis, UHasselt, Diepenbeek.

BOONE, R. (2013). Werklastmeting: 'Er zit veel potentieel bij administratief personeel', De Juristenkrant.

BOUCKAERT, B. en VAN HOECKE, M. (2009). Inleiding tot het recht, Acco.

BOVE, L. (2012). Vlaamse rechters voelen zich tekort gedaan door Franstaligen. De Tijd.

BROECKX, K. (1995). Het recht op hoger beroep en het beginsel van de dubbele aanleg in het civiele geding, Maklu.

BRUYNINCKX, A., & VAN LOON, F. (1998). De werking van Justitie en de juridische beroepen. Antwerpen. Opgevraagd op 19 augustus, 2011, via http://www.kbs-frb.be/uploadedFiles/KBSFRB/Files/NL/PUB_0979_De_werking_van_Justitie_en_de_juridische_beroeppen.pdf.

BUSCAGLIA, E. and DAKOLIAS, M. (1999). Comparative international study of court performance indicators, The International Bank for Reconstruction and Development.

CD&V (2010). Standpuntenmatrix per thema: Justitie. Opgevraagd op 16 oktober 2013, via http://www.verkiezingssite.be/programmavergelijking/per_thema/justitie/

CMRO (2013). Bilan van vijf jaar activiteit rond de werklastmeting.

CMRO. (2010). Project functiebeschrijvingen gerechtspersoneel niveau A, griffiers en secretarissen. Opgevraagd op 15 april 2014, via http://www.cmro-cmoj.be/sites/default/files/files/functiebeschrijving_okt_2010_NL.pdf

College van Procureurs-Generaal. (2010). Richtlijn inzake de strijd tegen de gerechtelijke achterstand, de beheersing en bewaking van het gerechtelijk onderzoek en de doorlooptijden. Brussel. Opgevraagd op 13 oktober 2013, via <http://www.elfri.be/sites/default/files/gerechtelijke%20achterstand%20col%2012-2010.pdf>.

Commissie Deetman. (2006). Bekostiging, doelmatigheid, kwaliteit rechtspraak. Opgevraagd op 17 april 2014, via http://www.rechtspraak.nl/Organisatie/Publicaties-En-Brochures/Documents/5_Bekostiging_doelmatigheid_kwaliteit_rechtspraak.pdf

CROSS, F.B. and DONELSON, D.C. (2010). Creating quality courts, *Journal of empirical legal studies*.

DE CLERCK, S., *Het bos en de bomen*, Lannoo, 1997.

DE DAMHOUDER, J. (2013). *Hoe werkt justitie? Een beknopt overzicht*.

DEETMAN, W.J. et al. (2006) *Rechtspraak is kwaliteit*.

DE PERLSMACKER, P. en VAN KENHOVE, P. (2006). *Marktonderzoek*. Pearson Education Benelux.

DEPRÉ, R., PLESSERS, J. en HONDEGHEM, A. (2005). *Managementhervormingen in Justitie. Van internationale ontwikkelingen tot dagelijkse praktijk*, Die Keure.

DIMITROVA-GRAJZL, V., GRAJZL, P., SUSTERSIC, J. and ZAJC, K. (2010). Court output, judicial staffing, and the demand for court services. Evidence from Slovenian courts of first instance.

EGGINK, E. & BLANK, J.L. (2002). *Efficiëntie in de publieke sector. Beleidswetenschap*, 16 (2).

ELBIALY, N. and GARCIA-RUBIO, M. (2010). *Assessing Judicial Efficiency of Egyptian First Instance Courts A DEA Analysis*

ELSLO, J. (2011). *Rechtspraak ontwikkelt toetsingskader voor kwaliteit civiele vonnissen*. Opgevraagd op 17 april 2014, via <http://www.voordaan.com/rechtspraak-ontwikkelt-toetsingskader-voor-kwaliteit-civiele-vonnissen/>

Federale Overheidsdienst Justitie (z.d.). *De jaarlijkse statistieken van de hoven en de rechtbanken. Gegevens 2003-2012*.

Federale Overheidsdienst Justitie. (2012). *Justitie in cijfers*. Opgevraagd op 13 november 2013, via http://justitie.belgium.be/nl/binaries/0210_JIC2012__NL_tcm265-230185.pdf

Federale Overheidsdienst Justitie. (z.d.). Overheidsdienst Justitie, organisatie. Opgevraagd op 13 maart 2014, via http://justitie.belgium.be/nl/overheidsdienst_justitie/organisatie/

FOD Justitie (z.d.). Vast bureau voor Statistiek en Werklastmeting. Opgevraagd op 27 maart 2014, via <http://vbsw-bpsm.just.fgov.be/nl>

GOUDRIAAN, R. (2003). Rechtspraak en productiviteit, een internationale verkenning, APE.

Hoge Raad voor Justitie. (2010). Belgische Justitiebarometer. Opgevraagd op 16 oktober 2013, via http://www.belgium.be/nl/binaries/Barometer-justitie_N_2010_tcm117-114018.pdf

Hoge Raad voor de Justitie. (2004). Advies met betrekking tot de kadernota betreffende de versoepeling van het ingereedheid brengen van burgerlijke zaken en de regeling van de procedurekalender. Opgevraagd op 5 februari 2014, http://www.csj.be/sites/5023.b.fedimbo.belgium.be/files/press_publications/a0028b.pdf

HONDEGHEM, A en DEPRÉ, R. et al. (2000). Management, bestuur & beleid in de rechterlijke organisatie, Die Keure.

HOWITT, D. en CRAMER, D. (2007). Statistiek in de sociale wetenschappen. Pearson Education. P.101

KLEIN, A. (2005). De rechtspraak internationaal gezien: Nederland en Denemarken vergeleken. Raad voor de Rechtspraak.

KUHRY, B. en VAN DER TORRE, A. (2002). De vierde sector. Den Haag; SCP Nederland.

Liga voor mensenrechten. (2007). EHRM geeft de nieuwe regering huiswerk. Opgevraagd op 12 oktober 2013, via <http://www.mensenrechten.be/index.php/site/nieuwsberichten/>.

LIORIS, B. en MALAISE, M. (z.d.). Verslag van een debat over het vertrouwen in justitie. Opgevraagd op 16 oktober 2012, via <http://www.politics.be/duiding/416/>

MCCLAVE, J.T.M., BENSON, P.G., & SINCICH, T. (2007). Statistiek: een inleiding voor het hoger onderwijs. Pearson Education.

MONFILS, P. (2001). Wetgevingsstuk nr. 2-922/1. Wetsvoorstel tot wijziging van artikel 283 van het Wetboek der registratie-, hypotheek- en griffierechten. Opgevraagd op 25 februari 2014, via <http://www.senate.be/www/?MIval=/publications/viewPub.html&COLL=S&LEG=2&NR=922&VOLGnr=1&LANG=nl>.

MORIAU, I en BOONE, R. (2009). Meneer de minister, vergeet de wetgeving niet! De Juristenkrant. Opgevraagd op 21 oktober 2013, via <http://www.legalworld.be/legalworld/content.aspx?id=18258>

MURRELL, P. (2001). Demand and Supply in Romanian Commercial Courts: Generating Information for Institutional Reform. SSRN Working Paper.

N-VA (2012). Justitie voor de 21ste eeuw. Opgevraagd op 25 november 2013, via https://www.n-va.be/sites/default/files/generated/files/brochure-attachment/n-va_brochure_justitie_.pdf.

OOMS, A. (z.d.). De rechterlijke onpartijdigheid is niet steeds wat ze lijkt. Een analyse over de grens tussen objectieve en subjectieve onpartijdigheid.

Openbaar ministerie (2014). Totale bevolking en bevolkingsdichtheid van België op per gerechtelijk arrondissement. Opgevraagd op 13 april 2014, via <http://www.om-mp.be/stat/corr/jstat2003/n/c01.html>

Orde van Vlaamse Balies. (2008). Advies. Hertekening van de gerechtelijke organisatie. Brussel. Opgevraagd op 21 oktober, 2013, via <http://www.advocaat.be/UserFiles/Positions/STANDPUNT%20OVB%20HERTEKENING%20GERECHTELIJKE%20ORGANISATIE%207%20MEI%202009.pdf>

Orde van Vlaamse Balies. (z.d.) Advocaten als plaatsvervangende rechters. Opgevraagd op 2 april 2010, via <http://www.advocaat.be/UserFiles/PressItems/Persbericht%20plaatsvervangende%20rechters%2015%2002%2006.pdf>

Orde van Vlaamse Balies (z.d.). Terugbetaling advocatenkosten. Opgevraagd op 15 maart 2014, via <http://www.advocaat.be/Page.aspx?genericid=50>

Platform Beleidsanalyse (1990). Platform Beleidsanalyse. Maatwerk door meetwerk. Eindrapport van de werkgroep productiviteits- en prestatiemeting. Den Haag: ministerie van Financiën, 1990.

POLDER, W. en PAULIDES, G. (1993). Prestatieverschillen tussen arrondissementsparketten.

PRAAGMAN, S. en DOORNBOS, N. (z.d.). De 'vierde macht' binnen de gerechten. Opgevraagd op 18 februari 2014, via <http://dare.uva.nl/record/440605>.

Posner, R. (1995). Aging and Old Age. Chicago: University of Chicago Press.

Platform Beleidsanalyse (1990). Platform Beleidsanalyse. Maatwerk door meetwerk. Eindrapport van de werkgroep productiviteits- en prestatiemeting. Den Haag: ministerie van Financiën, 1990.

Raad voor de Rechtspraak. (2008). Kwaliteit van de rechtspraak. Opgevraagd op 17 april 2014, via http://www.rechtspraak.nl/Organisatie/Publicaties-En-Brochures/Documents/BrochKwaliteit_NL.pdf

Raad voor de Rechtspraak. (2010). Toetsingscommissie civiele vonnissen. Opgevraagd op 17 april 2014, via <http://www.rechtspraak.nl/Organisatie/Raad-Voor-De-Rechtspraak/Kwaliteit-van-de-Rechtspraak/Documents/101209%20rapport%20toetsingscommissie.pdf>

RUSSEL, S. en BHATTACHARYA, M. (2003). How fast do old judges slow down? A life cycle study of aging and productivity in the Federal Court of Australia. *Internationalreview of Law and Economics*, jg. 23, nr. 2.

SCHOLLEN, P. (2004). Het eerlijk proces. Stand van zaken en actuele ontwikkelingen. Opgevraagd op 14 oktober 2013, via <http://www.law.kuleuven.be/igr/publ/igr-2003-04-themis.pdf>

STAATS, J.L., BOWLER, S. and HISKEY, J. (z.d.). *Measuring Judicial Performance in Latin America*.

TULKENS, H. (1993). On FDH-efficiency analysis: some methodological issues and applications to retail banking, courts and urban transit. *Journal of productivity analysis* 4, nr. 1 and 2.

Vast Bureau voor Statistiek en Werklastmeting (2013). Preambule van het (voorlopig) college van hoven en rechtbanken. Opgevraagd op 6 november, 2011, via http://vbsw-bpsm.just.fgov.be/sites/default/files/artt_wlm_rapport_2012_nl_29-05-2013.pdf

VANDE LANOTTE, J., BRACKE, S. en GOEDERTIER, G. (2008). *België voor Beginners*, Die Keure.

VAN DELDEN, A.H., VAN DIJK, F. en BAUW, E. (2007). *Kwaliteit van rechtspraak*. NJW, nr.3.

VAN DER TORRE, A., JONKER, J., VAN TULDER, F., STEEMAN, T. en PUALIDES, G. (2007). *Rechtspraak: productiviteit in perspectief*, Sociaal en Cultureel Planbureau.

VAN DE WALLE, S. (2010). Vertrouwen en vertrouwdheid – Waar komen vertrouwen en wantrouwen in Justitie vandaan? De Orde van de Dag: Criminaliteit en Samenleving, Issue 52.

VAN ORSHOVEN P. en ALLEMEERSCH, B. (2013). Tussen gelijk hebben en gelijk krijgen. Acco.

VAN TULDER, F. (1994). Van misdaad tot straf, een economische benadering van de strafrechtelijke keten. Rijswijk: Sociaal en Cultureel Planbureau.

VAN TULDER, F. (2014). In de schaduw van de rechter. Raad voor de Rechtspraak.

VAN TULDER, F. en SPAPENS, A. (1990). Doelmatig rechtspreken, Sociaal en Cultureel Planbureau

VERLET, D. en DEVOS, C. (2008). Over beleidsevaluatie: van theorie naar praktijk en terug. SVR-studie

Vlaamse overheid, departement Economie, Wetenschap en Innovatie, Brussel. (2008). Efficiëntie en effectiviteit in de publieke sector: meten en weten om te verbeteren. Opgevraagd op 4 november 2013, via <http://www.ewi-vlaanderen.be/sites/default/files/documents.pdf>

VOIGT, S. and EL-BIALY, N. (2013). Identifying the Determinants of Judicial Performance: Taxpayers' Money Well Spent?

VRANCKEN, P., De griffier van de toekomst, Limb. Rechtsl., 2005, 175.

VRIEKINCK, S. (2000). De territoriale indeling van België, Universitaire Pers Leuven.

Wet houdende diverse bepalingen betreffende justitie. (2012). B.S. 31 december 2012.

Wet met betrekking tot de parketjuristen en de referendarissen en tot aanvulling en wijziging van sommige bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek (1999). B.S. 7 april 1999.

Wet tot aanvulling van het Gerechtelijk Wetboek betreffende de benoeming van toegevoegde rechters . (1998). B.S. 20 februari 1998.

Wet tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek inzonderheid met betrekking tot bepalingen inzake het gerechtspersoneel van het niveau A, de griffiers en de secretarissen en inzake de rechterlijke organisatie. (2007). B.S. 30 juli 2007.

Wet tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met het oog op het bestrijden van de gerechtelijke achterstand. (2007). B.S. 12 juni 2007.

Werkingsverslagen rechtbanken van eerste aanleg te Hasselt, Leuven, Mechelen, Antwerpen en Gent. (2003-2012).

Bijlagen

Bijlage 1: Gemiddelde bezetting van de personeelsformatie

Tabel 1: Gemiddelde bezetting van de personeelsformatie, Hasselt, 2004-2012

Jaar	Magistraten	%	Griffiers	%	Administratief personeel	%
2004	21,19	30,64%	23	33,26%	24,96	36,10%
2005	21,63	31,37%	23,47	34,03%	23,86	34,60%
2006	21,5	31,41%	21,88	31,96%	25,07	36,63%
2007	21,72	31,85%	24,3	35,63%	22,18	32,52%
2008	21,97	31,48%	24,1	34,53%	23,73	34,00%
2009	23,04	33,66%	24,58	35,91%	20,82	30,42%
2010	23,79	32,90%	25	34,57%	23,53	32,54%
2011	23	33,17%	24	34,61%	22,35	32,23%
2012	22,44	34,22%	20	30,50%	23,13	35,28%
Gem.	22,25	32,30%	23,76	33,89%	23,29	33,81%

Tabel 2: Gemiddelde bezetting van de personeelsformatie, Mechelen, 2004-2012

Jaar	Magistraten	%	Griffiers	%	Administratief personeel	%
2004	16,3	33,89%	19	39,50%	12,8	26,61%
2005	15,73	31,22%	17,89	35,51%	16,76	33,27%
2006	16,8	30,85%	19,18	35,22%	18,48	33,93%
2007	16,98	31,25%	19,48	35,85%	17,87	32,89%
2008	17,15	29,65%	20,96	36,24%	19,73	34,11%
2009	17,37	30,63%	21,01	37,05%	18,33	32,32%
2010	16,32	30,70%	18,66	35,10%	18,18	34,20%
2011	14,24	28,04%	19,09	37,59%	17,45	34,36%
2012	15,95	28,61%	19,2	34,44%	20,6	36,95%
Gem.	16,32	30,54%	19,39	36,28%	17,80	33,18%

Tabel 3: Gemiddelde bezetting van de personeelsformatie, Antwerpen, 2004-2012

Jaar	Magistraten	%	Griffiers	%	Administratief personeel	%
2004	65	29,55%	66	30,00%	89	40,45%
2005	72	35,17%	65,2	31,85%	67,5	32,98%
2006	65	31,39%	65,23	31,50%	76,86	37,11%
2007	67	31,60%	67	31,60%	78	36,79%
2008	69	30,80%	64,7	28,88%	90,36	40,33%
2009	72	31,30%	62,51	27,18%	95,5	41,52%
2010	69	30,46%	59,75	26,37%	97,8	43,17%
2011	67	30,48%	62,39	28,39%	90,4	41,13%
2012	59,32	28,60%	60,02	28,94%	88,06	42,46%
Gem.	67,54	30,96%	63,35	29,54%	85,56	39,50%

Tabel 4: Gemiddelde bezetting van de personeelsformatie, Leuven, 2004-2012

Jaar	Magistraten	%	Griffiers	%	Administratief personeel	%
2004	24	32,70%	26	35,42%	23,4	31,88%
2005	24	31,17%	26	33,77%	27	35,06%
2006	24	31,17%	26	33,77%	27	35,06%
2007	24	29,63%	26	32,10%	31	38,27%
2008	24	30,38%	24	30,38%	31	39,24%
2009	22	28,57%	26	33,77%	29	37,66%
2010	25	32,47%	24	31,17%	28	36,36%
2011	21,8	29,95%	24	32,97%	27	37,09%
2012	22,25	30,38%	24	32,76%	27	36,86%
Gem.	23,45	30,71%	25,11	32,90%	27,82	36,39%

Tabel 5: Gemiddelde bezetting van de personeelsformatie, Gent, 2004-2012

Jaar	Magistraten	%	Griffiers	%	Administratief personeel	%
2004	38	32,01%	44,28	37,29%	36,45	30,70%
2005	38	32,48%	42,16	36,03%	36,85	31,49%
2006	39	31,86%	44,6	36,44%	38,8	31,70%
2007	35	28,81%	39,98	32,91%	46,52	38,29%
2008	43	32,95%	40,98	31,40%	46,52	35,65%
2009	45	34,38%	38,93	29,74%	46,95	35,87%
2010	44	30,97%	40,98	28,84%	57,09	40,18%
2011	48	33,07%	39,07	26,92%	58,09	40,02%
2012	41	29,49%	44,42	31,95%	53,6	38,56%
Gem.	41,22	31,78%	41,71	32,39%	46,76	35,83%

Tabel 6: Gemiddelde bezetting van de personeelsformatie, Luik, 2008-2012

Jaar	Magistraten	%	Griffiers	%	Administratief personeel	%
2008	51,98	31,52%	52,93	32,10%	60	36,38%
2009	53,66	32,21%	52,93	31,77%	60	36,02%
2010	53,08	31,41%	47,93	28,36%	68	40,23%
2011	52,5	32,72%	46,93	29,25%	61	38,02%
2012	53,3	33,99%	50	31,89%	53,5	34,12%
Gem.	52,90	32,37%	50,14	30,67%	60,50	36,96%

Tabel 7: Gemiddelde bezetting van de personeelsformatie, Doornik, 2007-2012

Jaar	Magistraten	%	Griffiers	%	Administratief personeel	%
2007	17,32	27,93%	21,5	34,67%	23,2	37,41%
2008	18,4	28,13%	22,4	34,25%	24,6	37,61%
2009	18,3	27,11%	23,5	34,81%	25,7	38,07%
2010	18,5	34,20%	20,8	38,45%	14,8	27,36%
2011	18	39,65%	17,8	39,21%	9,6	21,15%
2012	18	35,36%	21,8	42,83%	11,1	21,81%
Gem.	18,09	32,06%	21,30	37,37%	18,17	30,57%

Bijlage 3: Ziekteverzuim personeel

Tabel 8: Aantal dagen ziekteverlof, Hasselt, 2004-2012

Jaar	Magistraten	Aantal dagen ziekteverzuim per magistraat	Griffiers	Aantal dagen ziekteverzuim per griffier	Administratief personeel	Aantal dagen ziekteverzuim per administratief personeelslid
2004	198	9,34	472	20,52	146	5,85
2005	227	10,49	307	13,08	223	9,35
2006	139	6,47	97	4,43	335	13,36
2007	101	4,65	469	19,30	668	30,12
2008	160	7,28	164	6,80	1014	42,73
2009	88	3,82	406	16,52	242	11,62
2010	57	2,40	218	8,72	203	8,63
2011	117	5,09	339	14,13	567	25,37
2012	73	3,25	634	31,70	329	14,22
Gem.	128,89	5,87	345,11	15,02	414,11	17,92

Tabel 9: Aantal dagen ziekteverlof, Mechelen, 2004-2012

Jaar	Magistraten	Aantal dagen ziekteverzuim per magistraat	Griffiers	Aantal dagen ziekteverzuim per griffier	Administratief personeel	Aantal dagen ziekteverzuim per administratief personeelslid
2004	29	1,78	101	5,32	303,5	23,71
2005	44	2,80	88	4,92	188	11,22
2006	123	7,32	179	9,33	506	27,38
2007	68	4,00	39,5	2,03	321	17,96
2008	22	1,28	167	7,97	259,5	13,15
2009	3	0,17	64	3,05	440	24,00
2010	2	0,12	230	12,33	493	27,12
2011	32	2,25	619	32,43	750	42,98
2012	36	2,26	493	25,68	426	20,68
Gem.	39,89	2,44	220,06	11,45	409,67	23,13

Tabel 10: Aantal dagen ziekteverlof, Antwerpen, 2004-2012

Jaar	Magistraten	Aantal dagen ziekteverzuim per magistraat	Griffiers	Aantal dagen ziekteverzuim per griffier	Administratief personeel	Aantal dagen ziekteverzuim per administratief personeelslid
2004	694	10,68	231	3,50	910	10,22
2005	1515	21,04	118	1,81	1775	26,30
2006	343	5,28	356	5,46	1414,5	18,40
2007	320	4,78	412	6,15	708	9,08
2008	578	8,38	212	3,28	512	5,67
2009	291	4,04	292	4,67	961	10,06
2010	593	8,59	144	2,41	474	4,85
2011	499	7,45	282	4,52	972	10,75
2012	561	9,46	333	5,55	1309	14,86
Gem.	599,33	8,85	264,44	4,15	1003,94	12,24

Tabel 11: Aantal dagen ziekteverlof, Leuven, 2004-2012

Jaar	Magistraten	Aantal dagen ziekteverzuim per magistraat	Griffiers	Aantal dagen ziekteverzuim per griffier	Administratief personeel	Aantal dagen ziekteverzuim per administratief personeelslid
2004	224	9,33	92	3,54	515	22,01
2005	260	10,83	585	22,50	214	7,93
2006	162	6,75	558	21,46	485	17,96
2007	341	14,21	438	16,85	239	7,71
2008	128	5,33	440	18,33	609	19,65
2009	335	15,23	136	5,23	348	12,00
2010	220	8,80	205	8,54	153	5,46
2011	463	21,24	103	4,29	90	3,33
2012	401	18,02	152	6,33	155	5,74
Gem.	281,56	12,19	301,00	11,90	312,00	11,31

Tabel 12: Aantal dagen ziekteverlof, Gent, 2004-2012

Jaar	Magistraten	Aantal dagen ziekteverzuim per magistraat	Griffiers	Aantal dagen ziekteverzuim per griffier	Administratief personeel	Aantal dagen ziekteverzuim per administratief personeelslid
2004	595	15,66	520,5	11,75	444	12,18
2005	271	7,13	640,5	15,19	542,5	14,72
2006	172	4,41	630,5	14,14	612	15,77
2007	198	5,66	262,5	6,57	683,5	14,69
2008	198	4,60	413	10,08	650	13,97
2009	234	5,20	631	16,21	616,5	13,13
2010	408	9,27	384	9,37	895	15,68
2011	246	5,13	555	14,21	904,5	15,57
2012	196	4,78	389	8,76	645,5	12,04
Gem.	279,78	6,87	491,78	11,81	665,94	14,20

Tabel 13: Aantal dagen ziekteverlof, Luik, 2008-2012

Jaar	Magistraten	Aantal dagen ziekteverzuim per magistraat	Griffiers	Aantal dagen ziekteverzuim per griffier	Administratief personeel	Aantal dagen ziekteverzuim per administratief personeelslid
2008	584	11,24	1897	35,84	1354	22,57
2009	75	1,40	1998	37,75	1232	20,53
2010	788	14,85	1226	25,58	1378	20,26
2011	762	14,51	261	5,56	1087	17,82
2012	507	9,51	386	7,72	1096	20,49
Gem.	543,20	10,30	1153,60	22,49	1229,40	20,33

Tabel 14: Aantal dagen ziekteverlof, Doornik, 2007-2012

Jaar	Magistraten	Aantal dagen ziekteverzuim per magistraat	Griffiers	Aantal dagen ziekteverzuim per griffier	Administratief personeel	Aantal dagen ziekteverzuim per administratief personeelslid
2007	176	5,03	605	15,13	491	10,55
2008	173	4,02	745	18,18	890	19,13
2009	141	3,13	1679	43,13	1418	30,20
2010	101	2,30	105	2,56	330	5,78
2011	327	6,81	228	5,84	315	5,42
2012	145	3,54	574	12,92	78	1,46
Gem.	177,17	4,14	656,00	16,29	587,00	12,09

Bijlage 3: Nieuwe en afgehandelde zaken

Tabel 15: Nieuwe burgerlijke zaken, ressort Antwerpen, 2003-2012

Jaar	Hasselt	%	Tongeren	%	Antwerpen	%	Mechelen	%	Turnhout	%
2003	5451	69,66%	4364	74,79%	16932	75,14%	4287	69,61%	4874	69,53%
2004	5448	71,37%	4445	73,50%	16603	73,92%	4179	66,23%	4874	68,55%
2005	5419	70,19%	4528	71,03%	16484	73,50%	4172	66,83%	4645	66,77%
2006	5512	71,61%	4454	71,10%	16493	75,05%	4172	64,63%	4482	67,09%
2007	5546	71,45%	4443	66,53%	16394	69,55%	4178	67,87%	5352	71,09%
2008	5387	71,22%	4440	66,31%	15919	69,94%	3902	65,96%	5089	71,54%
2009	5361	70,09%	4285	67,54%	16080	69,55%	3906	66,46%	4269	67,36%
2010	5385	69,84%	4207	65,88%	15771	69,69%	3870	63,61%	4339	67,69%
2011	5782	70,97%	4075	64,75%	15229	66,83%	3722	62,42%	4804	68,69%
2012	5370	72,01%	3928	64,46%	15279	66,73%	3787	63,86%	4611	66,80%
Gem.	5466	70,84%	4316,9	68,59%	16118,4	70,99%	4017,5	65,75%	4733,9	68,51%

Tabel 16: Nieuwe correctionele zaken, ressort Antwerpen, 2003-2012

Jaar	Hasselt	%	Tongeren	%	Antwerpen	%	Mechelen	%	Turnhout	%
2003	2092	26,73%	1283	21,99%	4863	21,58%	1590	25,82%	1835	26,18%
2004	1914	25,08%	1395	23,07%	5057	22,52%	1827	28,95%	1943	27,33%
2005	1968	25,49%	1582	24,82%	5033	22,44%	1752	28,06%	1900	27,31%
2006	1832	23,80%	1520	24,27%	4507	20,51%	1831	28,37%	1784	26,70%
2007	1832	23,60%	1938	29,02%	6057	25,69%	1525	24,77%	1714	22,77%
2008	1746	23,08%	1920	28,67%	5812	25,54%	1504	25,42%	1582	22,24%
2009	1879	24,57%	1723	27,16%	5935	25,67%	1583	26,94%	1574	24,83%
2010	1914	24,82%	1800	28,19%	5813	25,69%	1815	29,83%	1516	23,65%
2011	1927	23,65%	1862	29,59%	6486	28,46%	1831	30,71%	1624	23,22%
2012	1644	22,05%	1775	29,13%	6475	28,28%	1750	29,51%	1745	25,28%
Gem.	1875	24,29%	1679,8	26,59%	5603,8	24,64%	1701	27,84%	1722	24,95%

Tabel 17: Nieuwe jeugdzaken, ressort Antwerpen, 2003-2012

Jaar	Hasselt	%	Tongeren	%	Antwerpen	%	Mechelen	%	Turnhout	%
2003	282	3,60%	188	3,22%	740	3,28%	282	4,58%	301	4,29%
2004	271	3,55%	208	3,44%	800	3,56%	304	4,82%	293	4,12%
2005	334	4,33%	265	4,16%	911	4,06%	319	5,11%	412	5,92%
2006	353	4,59%	290	4,63%	976	4,44%	452	7,00%	415	6,21%
2007	384	4,95%	297	4,45%	1122	4,76%	453	7,36%	463	6,15%
2008	431	5,70%	336	5,02%	1029	4,52%	510	8,62%	443	6,23%
2009	409	5,35%	336	5,30%	1105	4,78%	388	6,60%	495	7,81%
2010	412	5,34%	379	5,93%	1046	4,62%	399	6,56%	555	8,66%
2011	438	5,38%	356	5,66%	1074	4,71%	410	6,88%	566	8,09%
2012	443	5,94%	391	6,42%	1143	4,99%	393	6,63%	547	7,92%
Gem.	375,7	4,87%	304,6	4,82%	994,6	4,37%	391	6,42%	449	6,54%

Tabel 18: Nieuwe burgerlijke zaken, ressort Brussel, 2003-2012

Jaar	Leuven	%	Brussel	%	Nijvel	%
2003	6205	72,19%	30043	79,36%	5179	80,32%
2004	6163	70,33%	29063	77,75%	5515	78,46%
2005	5893	65,78%	28193	76,21%	5241	75,23%
2006	6061	68,13%	28950	76,15%	5323	84,99%
2007	5790	70,21%	29542	75,01%	5490	84,98%
2008	5400	65,73%	29185	75,70%	4994	80,60%
2009	5276	63,92%	27592	71,73%	4875	73,44%
2010	5175	63,30%	28801	73,64%	4665	73,44%
2011	5027	62,99%	28289	75,10%	4643	71,41%
2012	4936	63,99%	27164	74,59%	4594	69,27%
Gem.	5592,6	66,66%	28682	75,52%	5052	77,21%

Tabel 19: Nieuwe correctionele zaken, ressort Brussel, 2003-2012

Jaar	Leuven	%	Brussel	%	Nijvel	%
2003	1967	22,89%	5866	15,50%	706	10,95%
2004	2207	25,19%	6212	16,62%	881	12,53%
2005	2639	29,46%	6927	18,72%	1068	15,33%
2006	2377	26,72%	7079	18,62%	940	15,01%
2007	1964	23,81%	7825	19,87%	970	15,02%
2008	2309	28,11%	7435	19,28%	1202	19,40%
2009	2488	30,14%	8382	21,79%	1138	17,14%
2010	2471	30,22%	8120	20,76%	1042	16,40%
2011	2476	31,02%	7345	19,50%	1227	18,87%
2012	2243	29,08%	6878	18,89%	1361	20,52%
Gem.	2314,1	27,66%	7206,9	18,95%	1054	16,12%

Tabel 20: Nieuwe jeugdzaken, ressort Brussel, 2003-2012

Jaar	Leuven	%	Brussel	%	Nijvel	%
2003	423	4,92%	1947	5,14%	563	8,73%
2004	393	4,48%	2105	5,63%	633	9,01%
2005	427	4,77%	1874	5,07%	658	9,44%
2006	458	5,15%	1987	5,23%		0,00%
2007	493	5,98%	2019	5,13%		0,00%
2008	506	6,16%	1936	5,02%		0,00%
2009	490	5,94%	2493	6,48%	625	9,42%
2010	530	6,48%	2191	5,60%	645	10,15%
2011	478	5,99%	2032	5,39%	632	9,72%
2012	535	6,94%	2376	6,52%	677	10,21%
Gem.	473,3	5,68%	2096	5,52%	633,3	6,67%

Tabel 21: Nieuwe burgerlijke zaken, ressort Gent, 2003-2012

JAAR	Dendermonde	%	Gent	%	Oudenaarde	%	Brugge	%	Ieper	%	Kortrijk	%	Veurne	%
2003	7391	63,35%	9805	71,06%	2480	78,48%	8775	74,23%	1430	69,38%	5424	75,85%	1753	72,80%
2004	7354	64,16%	9744	71,50%	2507	71,69%	8963	73,52%	1426	71,41%	5513	75,16%	1770	73,29%
2005	6806	59,57%	9098	68,40%	2522	71,20%	8755	73,35%	1484	69,57%	5392	73,36%	1764	71,04%
2006	7073	64,32%	9034	68,83%	2425	67,01%	8772	73,27%	1407	67,39%	5280	71,31%	1705	72,43%
2007	6993	61,96%	9221	70,58%	2635	68,49%	8653	73,88%	1444	70,17%	5299	70,68%	1660	69,14%
2008	6488	59,37%	8740	69,18%	2511	67,41%	7989	70,41%	1356	65,29%	4840	69,18%	1489	68,59%
2009	6489	58,50%	8584	67,62%	2393	69,67%	7833	65,16%	1384	64,10%	4824	66,51%	1569	69,21%
2010	6677	61,12%	8413	63,70%	2504	69,42%	7947	67,14%	1324	61,93%	4888	66,49%	1490	65,49%
2011	6392	58,56%	8431	61,44%	2358	68,07%	7725	67,01%	1324	62,99%	4497	64,46%	1556	68,34%
2012	6282	57,91%	8132	62,57%	2360	69,80%	7225	67,99%	1185	61,40%	4625	66,05%	1463	64,59%
GEM.	6794,5	60,88%	8920	67,49%	2469,5	70,12%	8263,7	70,59%	1376,4	66,36%	5058,2	69,91%	1622	69,49%

Tabel 22: Nieuwe correctionele zaken, ressort Gent, 2003-2012

Jaar	Dendermonde	%	Gent	%	Oudenaarde	%	Brugge	%	Ieper	%	Kortrijk	%	Veurne	%
2003	3799	32,56%	3513	25,46%	544	17,22%	2592	21,93%	541	26,25%	1499	20,96%	560	23,26%
2004	3591	31,33%	3418	25,08%	835	23,88%	2770	22,72%	450	22,53%	1547	21,09%	551	22,82%
2005	4000	35,01%	3677	27,64%	834	23,55%	2651	22,21%	519	24,33%	1633	22,22%	606	24,41%
2006	3242	29,48%	3442	26,22%	1001	27,66%	2619	21,88%	531	25,43%	1798	24,28%	526	22,34%
2007	3565	31,59%	3123	23,90%	979	25,45%	2468	21,07%	489	23,76%	1787	23,84%	587	24,45%
2008	3652	33,42%	3229	25,56%	992	26,63%	2726	24,02%	567	27,30%	1788	25,56%	563	25,93%
2009	3780	34,08%	3468	27,32%	811	23,61%	3544	29,48%	601	27,84%	1970	27,16%	556	24,53%
2010	3409	31,20%	4120	31,20%	861	23,87%	3244	27,41%	638	29,84%	2021	27,49%	616	27,08%
2011	3650	33,44%	4553	33,18%	891	25,72%	3159	27,40%	584	27,78%	2025	29,03%	719	31,58%
2012	3638	33,54%	4132	31,79%	781	23,10%	2763	26,00%	559	28,96%	1852	26,45%	613	27,06%
GEM.	3632,6	32,56%	3668	27,74%	852,9	24,07%	2853,6	24,41%	547,9	26,40%	1792	24,81%	589,7	25,34%

Tabel 23: Nieuwe jeugdzaken, ressort Gent, 2003-2012

Jaar	Dendermonde	%	Gent	%	Oudenaarde	%	Brugge	%	Ieper	%	Kortrijk	%	Veurne	%
2003	477	4,09%	480	3,48%	136	4,30%	455	3,85%	90	4,37%	228	3,19%	95	3,95%
2004	517	4,51%	466	3,42%	155	4,43%	459	3,76%	121	6,06%	275	3,75%	94	3,89%
2005	620	5,43%	527	3,96%	186	5,25%	530	4,44%	130	6,09%	325	4,42%	113	4,55%
2006	681	6,19%	650	4,95%	193	5,33%	581	4,85%	150	7,18%	326	4,40%	123	5,23%
2007	728	6,45%	721	5,52%	233	6,06%	592	5,05%	125	6,07%	411	5,48%	154	6,41%
2008	788	7,21%	665	5,26%	222	5,96%	632	5,57%	154	7,41%	368	5,26%	119	5,48%
2009	824	7,43%	642	5,06%	231	6,72%	645	5,37%	174	8,06%	459	6,33%	142	6,26%
2010	839	7,68%	674	5,10%	242	6,71%	645	5,45%	176	8,23%	442	6,01%	169	7,43%
2011	873	8,00%	738	5,38%	215	6,21%	644	5,59%	194	9,23%	454	6,51%	2	0,09%
2012	928	8,55%	733	5,64%	240	7,10%	639	6,01%	186	9,64%	525	7,50%	189	8,34%
GEM.	727,5	6,55%	629,6	4,78%	205,3	5,81%	582,2	4,99%	150	7,24%	381,3	5,29%	120	5,16%

Tabel 24: Nieuwe burgerlijke zaken, ressort Luik, 2003-2012

Jaar	Eupen	%	Hoei	%	Luik	%	Verviers	%	Aarlen	%	Marche- en- Famenne	%	Neuf- château	%	Dinant	%	Namen	%
2003	940	74,78%	2497	76,01%	11074	71,11%	3300	73,24%	1798	75,14%	1241	69,95%	1066	66,25%	2395	68,16%	8008	85,09%
2004	988	76,65%	2533	72,10%	11513	70,70%	3292	74,55%	1724	74,50%	1302	73,94%	1084	63,92%	2452	67,96%	7917	85,18%
2005	1058	77,34%	2389	71,53%	11299	69,44%	3323	75,06%	1682	71,85%	1268	68,50%	1165	72,41%	2588	69,53%	7933	84,53%
2006	918	72,23%	2574	76,27%	12352	69,62%	3387	70,72%	1749	76,04%	1318	70,44%	1198	69,65%	2485	67,29%	8714	86,72%
2007	908	72,35%	2537	72,30%	12305	69,49%	3421	68,41%	1945	73,62%	1254	67,24%	1238	75,21%	2497	69,25%	8393	86,78%
2008	908	69,31%	2222	72,38%	11948	69,86%	3326	67,18%	1922	71,45%	1246	65,13%	1237	74,92%	2477	67,05%	8388	86,22%
2009	934	70,23%	2237	72,23%	12215	71,16%	3634	67,76%	1753	70,29%	1285	73,18%	1214	73,18%	2421	67,42%	7812	85,41%
2010	980	73,85%	2277	69,36%	12266	70,30%	3500	67,96%	1902	70,81%	1099	61,60%	1291	64,49%	2285	67,84%	7630	82,60%
2011	1027	70,44%	2436	81,85%	12496	71,42%	3786	73,10%	1917	67,79%	1193	58,51%	1258	67,93%	2352	68,39%	8122	83,48%
2012	940	72,64%	2392	80,89%	12433	71,61%	3811	74,36%	1690	67,90%	1047	63,69%	1225	64,58%	2169	65,45%	7173	83,41%
GEM.	960,1	72,98%	2409	74,49%	11990,1	70,47%	3478	71,23%	1808,2	71,94%	1225,3	67,22%	1198	69,25%	2412,1	67,83%	8009	84,94%

Tabel 25: Nieuwe correctionele zaken, ressort Luik, 2003-2012

Jaar	Eupen	%	Hoei	%	Luik	%	Verviers	%	Aarlen	%	Marche- en- Famenne	%	Neuf- château	%	Dinant	%	Namen	%
2003	276	21,96%	572	17,41%	3290	21,13%	856	19,00%	477	19,93%	385	21,70%	411	25,54%	815	23,19%	922	9,80%
2004	258	20,02%	689	19,61%	3442	21,14%	778	17,62%	468	20,22%	350	19,88%	444	26,18%	838	23,23%	866	9,32%
2005	256	18,71%	634	18,98%	3627	22,29%	759	17,14%	499	21,32%	452	24,42%	444	27,59%	783	21,04%	883	9,41%
2006	299	23,52%	528	15,64%	3972	22,39%	1038	21,67%	394	17,13%	403	21,54%	522	30,35%	831	22,50%	753	7,49%
2007	290	23,11%	663	18,89%	3885	21,94%	1166	23,32%	489	18,51%	469	25,15%	408	24,79%	747	20,72%	668	6,91%
2008	338	25,80%	508	16,55%	3567	20,86%	1189	24,02%	584	21,71%	521	27,23%	414	25,08%	813	22,01%	709	7,29%
2009	333	25,04%	600	19,37%	3313	19,30%	1291	24,07%	566	22,69%	334	19,02%	445	26,82%	796	22,17%	677	7,40%
2010	276	20,80%	639	19,46%	3564	20,43%	1238	24,04%	593	22,08%	499	27,97%	443	22,13%	742	22,03%	935	10,12%
2011	373	25,58%	540	18,15%	3308	18,91%	985	19,02%	719	25,42%	504	24,72%	355	19,17%	719	20,91%	951	9,77%
2012	354	27,36%	565	19,11%	3241	18,67%	894	17,44%	643	25,83%	396	24,09%	411	21,67%	807	24,35%	804	9,35%
GEM.	305,3	23,19%	593,8	18,32%	3521	20,70%	1019,4	20,73%	543,2	21,49%	431,3	23,57%	429,7	24,93%	789,1	22,21%	816,8	8,69%

Tabel 26: Nieuwe jeugdzaken, ressort Gent, 2003-2012

Jaar	Eupen	%	Hoei	%	Luik	%	Verviers	%	Aarlen	%	Marche- En- Famenne	%	Neuf- château	%	Dinant	%	Namen	%
2003	41	3,26%	216	6,58%	1208	7,76%	350	7,77%	118	4,93%	148	10,66%	132	8,20%	304	8,65%	481	5,11%
2004	43	3,34%	291	8,28%	1330	8,17%	346	7,84%	122	5,27%	109	7,73%	168	9,91%	318	8,81%	511	5,50%
2005	54	3,95%	317	9,49%	1346	8,27%	345	7,79%	160	6,83%	131	9,36%		0,00%	351	9,43%	569	6,06%
2006	54	4,25%	273	8,09%	1417	7,99%	364	7,60%	157	6,83%	150	10,22%		0,00%	377	10,21%	581	5,78%
2007	57	4,54%	309	8,81%	1517	8,57%	414	8,28%	208	7,87%	142	10,17%		0,00%	362	10,04%	611	6,32%
2008	64	4,89%	340	11,07%	1588	9,28%	436	8,81%	184	6,84%	146	10,49%		0,00%	404	10,94%	632	6,50%
2009	63	4,74%	260	8,40%	1637	9,54%	438	8,17%	175	7,02%	137	9,63%		0,00%	374	10,41%	658	7,19%
2010	71	5,35%	367	11,18%	1618	9,27%	412	8,00%	191	7,11%	186	14,47%	268	13,39%	341	10,12%	672	7,28%
2011	58	3,98%	0	0,00%	1693	9,68%	408	7,88%	192	6,79%	342	22,28%	239	12,90%	368	10,70%	656	6,74%
2012	0	0,00%	0	0,00%	1688	9,72%	420	8,20%	156	6,27%	201	16,11%	261	13,76%	338	10,20%	623	7,24%
GEM.	50,5	3,83%	237,3	7,19%	1504,2	8,82%	393,3	8,03%	166,3	6,58%	169,2	12,11%	213,6	5,82%	353,7	9,95%	599,4	6,37%

Tabel 27: Nieuwe burgerlijke zaken, ressort Bergen, 2003-2012

Jaar	Charleroi	%	Bergen	%	Doornik	%
2003	9586	66,50%	7098	72,64%	4222	72,48%
2004	10021	72,19%	6953	73,80%	4122	69,01%
2005	9847	71,22%	6935	72,73%	4143	69,75%
2006	10037	65,98%	7003	77,75%	4250	69,66%
2007	10553	68,98%	7129	71,47%	4319	70,75%
2008	10033	66,61%	7183	70,80%	3980	68,37%
2009	9160	65,19%	6910	69,01%	3952	72,30%
2010	9557	64,21%	6961	70,13%	3969	66,38%
2011	9227	64,80%	6905	70,29%	4158	67,53%
2012	8525	68,34%	6775	69,77%	3717	66,45%
GEM.	9654,60	67,40%	6985,20	71,84%	4083,20	69,27%

Tabel 28: Nieuwe correctionele zaken, ressort Brussel, 2003-2012

Jaar	Charleroi	%	Bergen	%	Doornik	%
2003	2724	18,90%	1744	17,85%	1047	17,97%
2004	2395	17,25%	1636	17,37%	1274	21,33%
2005	2488	17,99%	1718	18,02%	1169	19,68%
2006	3147	20,69%	2004	22,25%	1241	20,34%
2007	3085	20,16%	1882	18,87%	1182	19,36%
2008	3583	23,79%	1984	19,55%	1212	20,82%
2009	3363	23,93%	2026	20,23%	820	15,00%
2010	3784	25,42%	1886	19,00%	1273	21,29%
2011	3400	23,88%	1890	19,24%	1176	19,10%
2012	2368	18,98%	1974	20,33%	1074	19,20%
GEM.	3033,70	21,10%	1874,40	19,27%	1146,80	19,41%

Tabel 29: Nieuwe jeugdzaken, ressort Brussel, 2003-2012

Jaar	Charleroi	%	Bergen	%	Doornik	%
2003	2105	14,60%	930	9,52%	556	9,55%
2004	1465	10,55%	832	8,83%	577	9,66%
2005	1492	10,79%	882	9,25%	628	10,57%
2006	2028	13,33%		0,00%	610	10,00%
2007	1661	10,86%	964	9,66%	604	9,89%
2008	1447	9,61%	979	9,65%	629	10,81%
2009	1529	10,88%	1077	10,76%	694	12,70%
2010	1544	10,37%	1079	10,87%	737	12,33%
2011	1613	11,33%	1029	10,47%	823	13,37%
2012	1582	12,68%	962	9,91%	803	14,35%
GEM.	1646,60	11,50%	970,44	8,89%	666,10	11,32%

Tabel 30: Afgehandelde burgerlijke zaken, ressort Hasselt, 2003-2012

Jaar	Hasselt	%	Tongeren	%	Antwerpen	%	Mechelen	%	Turnhout	%
2003	6640	75,00%	4172	72,17%	18695	77,24%	5862	72,85%	4876	68,20%
2004	7161	77,04%	4617	72,90%	19946	77,37%	5712	70,30%	4843	67,35%
2005	7812	76,80%	4579	71,29%	20220	77,55%	5515	70,24%	4691	66,10%
2006	7791	78,60%	4547	70,33%	19277	76,58%	5654	68,56%	4557	64,86%
2007	7950	78,39%	4494	67,36%	21583	74,65%	5844	72,41%	5333	69,62%
2008	7931	78,53%	5004	69,46%	20320	72,99%	5508	70,33%	5473	69,81%
2009	6615	74,92%	4597	66,88%	17408	68,77%	4988	67,37%	4613	67,70%
2010	6695	72,70%	4549	64,57%	17244	68,71%	4701	65,56%	4726	68,98%
2011	6640	74,49%	4311	62,77%	15889	66,87%	4528	63,54%	4770	68,36%
2012	6034	71,82%	4131	63,73%	14895	65,46%	4380	62,52%	4652	66,67%
GEM.	7126,9	75,83%	4500,1	68,15%	18547,7	72,62%	5269,2	68,37%	4853,4	67,76%

Tabel 31: Afgehandelde correctionele zaken, ressort Hasselt, 2003-2012

Jaar	Hasselt	%	Tongeren	%	Antwerpen	%	Mechelen	%	Turnhout	%
2003	1863	21,04%	1317	22,78%	4693	19,39%	1658	20,60%	1824	25,51%
2004	1714	18,44%	1420	22,42%	5074	19,68%	1896	23,34%	1916	26,64%
2005	1934	19,01%	1524	23,73%	5006	19,20%	1819	23,17%	1937	27,29%
2006	1637	16,52%	1490	23,05%	4676	18,58%	1936	23,48%	1936	27,55%
2007	1596	15,74%	1679	25,16%	5901	20,41%	1618	20,05%	1728	22,56%
2008	1515	15,00%	1779	24,69%	6005	21,57%	1603	20,47%	1685	21,49%
2009	1592	18,03%	1798	26,16%	6327	24,99%	1707	23,06%	1534	22,51%
2010	1821	19,77%	1957	27,78%	6292	25,07%	1805	25,17%	1424	20,79%
2011	1704	19,12%	1903	27,71%	6318	26,59%	1986	27,87%	1494	21,41%
2012	1670	19,88%	1791	27,63%	6388	28,07%	1892	27,01%	1550	22,21%
GEM.	1704,6	18,26%	1665,8	25,11%	5668	22,36%	1792	23,42%	1702,8	23,80%

Tabel 32: Afgehandelde jeugdzaken, ressort Hasselt, 2003-2012

Jaar	Hasselt	%	Tongeren	%	Antwerpen	%	Mechelen	%	Turnhout	%
2003	350	3,95%	292	5,05%	817	3,38%	527	6,55%	450	6,29%
2004	420	4,52%	296	4,67%	761	2,95%	517	6,36%	432	6,01%
2005	426	4,19%	320	4,98%	846	3,24%	518	6,60%	469	6,61%
2006	484	4,88%	428	6,62%	1220	4,85%	657	7,97%	533	7,59%
2007	596	5,88%	499	7,48%	1427	4,94%	609	7,55%	599	7,82%
2008	653	6,47%	421	5,84%	1514	5,44%	721	9,21%	682	8,70%
2009	622	7,04%	479	6,97%	1580	6,24%	709	9,58%	667	9,79%
2010	693	7,53%	539	7,65%	1559	6,21%	664	9,26%	701	10,23%
2011	570	6,39%	654	9,52%	1555	6,54%	612	8,59%	714	10,23%
2012	697	8,30%	560	8,64%	1473	6,47%	734	10,48%	776	11,12%
GEM.	551,10	5,91%	448,8	6,74%	1275,2	5,03%	626,8	8,21%	602,3	8,44%

Tabel 33: Afgehandelde burgerlijke zaken, ressort Brussel, 2003-2012

Jaar	Leuven	%	Brussel	%	Nijvel	%
2003	7310	73,82%	24419	74,68%	5138	89,95%
2004	7463	71,33%	26133	72,68%	5926	88,34%
2005	7527	68,19%	27909	73,45%	5877	87,70%
2006	7473	68,84%	29425	72,64%	6018	86,55%
2007	7525	71,16%	25420	67,81%	6564	86,80%
2008	6972	67,34%	28405	69,42%	6057	84,00%
2009	6006	64,15%	24564	65,69%	5000	76,96%
2010	5821	61,81%	25399	67,85%	4533	74,07%
2011	5361	61,28%	25975	68,81%	4214	68,45%
2012	5090	61,08%	24200	68,65%	4005	62,87%
GEM.	6654,80	66,90%	26184,90	70,17%	5333,20	80,57%

Tabel 34: Afgehandelde correctionele zaken, ressort Brussel, 2003-2012

Jaar	Leuven	%	Brussel	%	Nijvel	%
2003	2166	21,87%	6310	19,30%	574	10,05%
2004	2475	23,65%	7522	20,92%	782	11,66%
2005	2885	26,14%	7690	20,24%	824	12,30%
2006	2718	25,04%	8522	21,04%	935	13,45%
2007	2298	21,73%	8599	22,94%	998	13,20%
2008	2612	25,23%	9121	22,29%	1154	16,00%
2009	2565	27,40%	9514	25,44%	1056	17,44%
2010	2845	30,21%	8929	23,85%	1105	19,60%
2011	2601	29,73%	8655	22,93%	1124	21,06%
2012	2441	29,29%	7868	22,32%	1239	23,63%
GEM.	2560,60	26,03%	8273,00	22,13%	979,10	15,84%

Tabel 35: Afgehandelde jeugdzaken, ressort Brussel, 2003-2012

Jaar	Leuven	%	Brussel	%	Nijvel	%
2003	427	4,31%	1971	6,03%		0,00%
2004	525	5,02%	2303	6,40%		0,00%
2005	626	5,67%	2398	6,31%		0,00%
2006	664	6,12%	2562	6,32%		0,00%
2007	752	7,11%	3466	9,25%		0,00%
2008	769	7,43%	3392	8,29%		0,00%
2009	791	8,45%	3317	8,87%	441	6,79%
2010	752	7,98%	3106	8,30%	482	7,88%
2011	786	8,98%	3119	8,26%	818	13,29%
2012	803	9,64%	3181	9,02%	1126	17,68%
GEM.	689,50	7,07%	2881,50	7,71%	716,75	4,56%

Tabel 36: Afgehandelde burgerlijke zaken, ressort Gent, 2003-2012

Jaar	Dendermonde	%	Gent	%	Oudenaarde	%	Brugge	%	Ieper	%	Kortrijk	%	Veurne	%
2003	9047	68,65%	11139	70,27%	3422	83,59%	9906	77,55%	1572	70,91%	6056	77,13%	2056	73,96%
2004	8913	68,64%	12124	71,67%	2601	72,80%	10519	77,33%	1730	72,17%	6137	76,76%	2228	76,93%
2005	9290	67,14%	12528	71,58%	2709	72,80%	10481	76,49%	1909	73,68%	6213	76,57%	2255	75,09%
2006	9789	69,81%	11139	69,71%	3750	76,58%	10355	76,00%	1890	73,83%	6256	73,87%	2211	74,12%
2007	8224	64,74%	11966	72,57%	2216	63,66%	8786	73,24%	1423	65,76%	4607	67,02%	1755	68,53%
2008	10453	69,56%	12208	71,99%	2736	70,53%	9730	74,67%	1685	68,64%	5592	70,01%	1922	71,34%
2009	8048	62,89%	9237	63,14%	2327	66,05%	9742	69,99%	1474	64,45%	5024	66,47%	1718	67,45%
2010	8604	66,14%	9339	62,83%	3711	74,43%	8530	68,11%	1407	61,76%	5153	66,17%	1705	65,05%
2011	8180	65,61%	9291	62,45%	2426	66,65%	8304	68,27%	1433	65,76%	4678	64,99%	1756	71,85%
2012	7715	62,21%	8824	62,93%	2331	66,35%	7584	67,70%	1341	60,68%	4439	63,37%	1621	68,98%
GEM.	8826,3	66,54%	10779,5	67,91%	2822,9	71,34%	9393,7	72,93%	1586,4	67,76%	5415,5	70,24%	1922,7	71,33%

Tabel 37: Afgehandelde correctionele zaken, ressort Gent, 2003-2012

Jaar	Dendermonde	%	Gent	%	Oudenaarde	%	Brugge	%	Ieper	%	Kortrijk	%	Veurne	%
2003	3572	27,11%	3910	24,67%	539	13,17%	2330	18,24%	502	22,64%	1510	19,23%	568	20,43%
2004	3472	26,74%	4056	23,98%	827	23,15%	2542	18,69%	518	21,61%	1570	19,64%	509	17,58%
2005	3874	28,00%	4226	24,15%	848	22,79%	2635	19,23%	550	21,23%	1540	18,98%	557	18,55%
2006	3441	24,54%	3966	24,82%	930	18,99%	2612	19,17%	524	20,47%	1820	21,49%	558	18,71%
2007	3570	28,10%	3655	22,16%	1072	30,80%	2548	21,24%	529	24,45%	1845	26,84%	586	22,88%
2008	3440	22,89%	3892	22,95%	893	23,02%	2609	20,02%	551	22,44%	1884	23,59%	506	18,78%
2009	3631	28,37%	4589	31,37%	957	27,16%	3457	24,84%	612	26,76%	1966	26,01%	580	22,77%
2010	3387	26,04%	4791	32,23%	1007	20,20%	3182	25,41%	622	27,30%	2092	26,87%	611	23,31%
2011	3275	26,27%	4772	32,07%	894	24,56%	3078	25,30%	550	25,24%	1946	27,04%	688	28,15%
2012	3662	29,53%	4362	31,11%	861	24,51%	2820	25,17%	589	26,65%	1960	27,98%	541	23,02%
GEM.	3532,4	26,76%	4221,9	26,95%	882,8	22,83%	2781,3	21,73%	554,7	23,88%	1813,3	23,77%	570,4	21,42%

Tabel 38: Afgehandelde jeugdzaken, ressort Gent, 2003-2012

Jaar	Dendermonde	%	Gent	%	Oudenaarde	%	Brugge	%	Ieper	%	Kortrijk	%	Veurne	%
2003	559	4,24%	803	5,07%	133	3,25%	538	4,21%	143	6,45%	286	3,64%	156	5,61%
2004	600	4,62%	737	4,36%	145	4,06%	542	3,98%	149	6,22%	288	3,60%	159	5,49%
2005	673	4,86%	748	4,27%	164	4,41%	587	4,28%	132	5,09%	361	4,45%	191	6,36%
2006	793	5,65%	873	5,46%	217	4,43%	658	4,83%	146	5,70%	393	4,64%	214	7,17%
2007	909	7,16%	869	5,27%	193	5,54%	662	5,52%	212	9,80%	422	6,14%	220	8,59%
2008	1135	7,55%	858	5,06%	250	6,44%	691	5,30%	219	8,92%	511	6,40%	266	9,87%
2009	1118	8,74%	804	5,50%	239	6,78%	720	5,17%	201	8,79%	568	7,52%	249	9,78%
2010	1018	7,83%	733	4,93%	268	5,38%	811	6,48%	249	10,93%	542	6,96%	305	11,64%
2011	1013	8,12%	815	5,48%	320	8,79%	782	6,43%	196	8,99%	574	7,97%	0	0,00%
2012	1025	8,26%	836	5,96%	321	9,14%	799	7,13%	280	12,67%	606	8,65%	188	8,00%
GEM.	884,3	6,70%	807,6	5,14%	225	5,82%	679	5,33%	192,7	8,36%	455,1	6,00%	194,8	7,25%

Tabel 39: Afgehandelde burgerlijke zaken, ressort Luik, 2003-2012

Jaar	Eupen	%	Hoei	%	Luik	%	Verviers	%	Aarlen	%	Marche- en- Famenne	%	Neuf- château	%	Dinant	%	Namen	%
2003	1014	78,42%	2767	79,95%	10756	70,64%	4424	76,55%	1639	75,46%	1615	73,78%	1421	70,66%	1172	50,00%	7756	84,52%
2004	997	75,13%	3244	76,64%	11842	71,73%	4669	80,95%	1766	77,25%	1989	80,20%	2926	80,65%	2804	70,08%	9438	86,24%
2005	1113	80,13%	2635	71,70%	12781	72,35%	4960	80,14%	1796	74,49%	1781	75,66%	1812	81,88%	4295	77,58%	8423	83,18%
2006	1123	75,07%	2912	76,13%	13750	72,16%	5505	78,53%	1784	74,27%	1914	75,68%	1903	78,09%	3144	71,80%	8959	84,61%
2007	1246	77,30%	3038	72,80%	15342	74,05%	5874	79,71%	2036	74,31%	1839	74,70%	2067	81,80%	3184	72,40%	9029	84,37%
2008	1085	71,62%	2285	68,13%	14933	74,15%	5111	73,12%	1768	66,69%	1719	72,75%	2601	84,64%	3122	69,97%	8514	83,96%
2009	1033	64,32%	1698	59,43%	12766	70,78%	3953	66,05%	1453	62,93%	1242	66,67%	1582	76,72%	4038	75,25%	7014	80,98%
2010	1030	69,22%	1954	62,83%	12929	70,63%	3715	66,08%	1593	65,37%	1225	61,01%	1750	73,28%	2399	64,47%	6808	78,85%
2011	1367	72,21%	1817	78,15%	13001	71,04%	3908	70,93%	1609	54,82%	1231	61,30%	1941	74,08%	2293	65,55%	6862	79,08%
2012	1006	75,13%	1833	77,28%	12378	70,25%	3996	72,69%	1472	59,31%	1128	60,32%	1651	70,95%	2231	62,76%	5661	74,36%
GEM.	1101,4	73,85%	2418,3	72,30%	13047,8	71,78%	4611,5	74,48%	1691,6	68,49%	1568,3	70,21%	1965,4	77,28%	2868,2	67,99%	7846,4	82,02%

Tabel 40: Afgehandelde correctionele zaken, ressort Luik, 2003-2012

Jaar	Eupen	%	Hoei	%	Luik	%	Verviers	%	Aarlen	%	Marche- en- Famenne	%	Neuf- château	%	Dinant	%	Namen	%
2003	248	19,18%	494	14,27%	3034	19,93%	882	15,26%	395	18,19%	384	17,54%	414	20,59%	734	31,31%	704	7,67%
2004	282	21,25%	596	14,08%	3078	18,65%	645	11,18%	348	15,22%	307	12,38%	516	14,22%	802	20,04%	799	7,30%
2005	220	15,84%	639	17,39%	3355	18,99%	807	13,04%	430	17,83%	424	18,01%	401	18,12%	807	14,58%	809	7,99%
2006	291	19,45%	501	13,10%	3478	18,25%	968	13,81%	392	16,32%	423	16,73%	534	21,91%	784	17,90%	753	7,11%
2007	273	16,94%	639	15,31%	3444	16,62%	1081	14,67%	496	18,10%	481	19,54%	460	18,20%	734	16,69%	728	6,80%
2008	283	18,68%	497	14,82%	3232	16,05%	1217	17,41%	561	21,16%	435	18,41%	472	15,36%	821	18,40%	788	7,77%
2009	396	24,66%	602	21,07%	3150	17,46%	1290	21,55%	572	24,77%	395	21,20%	480	23,28%	787	14,67%	643	7,42%
2010	270	18,15%	634	20,39%	3127	17,08%	1227	21,82%	532	21,83%	519	25,85%	375	15,70%	684	18,38%	788	9,13%
2011	364	19,23%	507	21,81%	3026	16,54%	920	16,70%	685	23,34%	509	25,35%	357	13,63%	664	18,98%	795	9,16%
2012	333	24,87%	539	22,72%	2972	16,87%	832	15,14%	604	24,34%	449	24,01%	358	15,38%	663	18,65%	806	10,59%
GEM.	296	19,82%	564,8	17,50%	3190	17,64%	986,9	16,06%	501,5	20,11%	432,6	19,90%	436,7	17,64%	748	18,96%	761,3	8,09%

Tabel 41: Afgehandelde jeugdzaken, ressort Luik, 2003-201

Jaar	Eupen	%	Hoei	%	Luik	%	Verviers	%	Aarlen	%	Marche- en- Famenne	%	Neuf- château	%	Dinant	%	Namen	%
2003	31	2,40%	200	5,78%	1436	9,43%	473	8,18%	138	6,35%	190	10,53%	176	8,75%	438	18,69%	717	7,81%
2004	48	3,62%	393	9,28%	1588	9,62%	454	7,87%	172	7,52%	184	8,47%	186	5,13%	395	9,87%	707	6,46%
2005	56	4,03%	401	10,91%	1530	8,66%	422	6,82%	185	7,67%	149	7,72%	0,00%	434	7,84%	894	8,83%	
2006	82	5,48%	412	10,77%	1827	9,59%	537	7,66%	226	9,41%	192	9,12%	0,00%	451	10,30%	877	8,28%	
2007	93	5,77%	496	11,89%	1933	9,33%	414	5,62%	208	7,59%	142	7,17%	0,00%	480	10,91%	945	8,83%	
2008	147	9,70%	572	17,05%	1973	9,80%	662	9,47%	322	12,15%	209	10,84%	0,00%	519	11,63%	838	8,26%	
2009	177	11,02%	557	19,50%	2121	11,76%	742	12,40%	284	12,30%	226	15,40%	0,00%	541	10,08%	1004	11,59%	
2010	188	12,63%	522	16,78%	2248	12,28%	680	12,10%	312	12,80%	264	17,73%	263	11,01%	638	17,15%	1038	12,02%
2011	162	8,56%	1	0,04%	2273	12,42%	682	12,38%	641	21,84%	268	17,88%	322	12,29%	541	15,47%	1020	11,76%
2012	0	0,00%	0	0,00%	2270	12,88%	669	12,17%	406	16,36%	293	20,62%	318	13,67%	661	18,59%	1146	15,05%
GEM.	98,4	6,32%	355,4	10,20%	1919,9	10,58%	573,5	9,47%	289,4	11,40%	211,7	12,55%	253	5,08%	509,8	13,05%	918,6	9,89%

Tabel 42: Afgehandelde burgerlijke zaken, ressort Bergen, 2003-2012

Jaar	Charleroi	%	Bergen	%	Doornik	%
2003	7262	62,81%	6956	74,88%	5510	78,05%
2004	7748	64,69%	7496	76,62%	5702	76,07%
2005	8003	66,01%	8043	77,79%	6477	77,27%
2006	7859	62,79%	7682	81,04%	6643	78,11%
2007	8966	65,47%	8451	75,67%	6458	77,08%
2008	8872	63,95%	8692	73,84%	5555	73,77%
2009	8546	64,28%	6893	67,55%	4169	68,33%
2010	8383	61,13%	6804	67,55%	4231	65,33%
2011	8051	60,19%	6809	67,99%	4352	66,08%
2012	7666	62,14%	6213	65,19%	3975	65,49%
GEM.	8135,60	63,35%	7403,90	72,81%	5307,20	72,56%

Tabel 43: Afgehandelde correctionele zaken, ressort Bergen, 2003-2012

Jaar	Charleroi	%	Bergen	%	Doornik	%
2003	2672	23,11%	1425	15,34%	1003	14,21%
2004	2375	19,83%	1346	13,76%	1094	14,59%
2005	2423	19,99%	1406	13,60%	1156	13,79%
2006	2723	21,75%	1797	18,96%	1118	13,15%
2007	2650	19,35%	1743	15,61%	1163	13,88%
2008	2904	20,93%	1841	15,64%	1113	14,78%
2009	2691	20,24%	1926	18,87%	1022	16,75%
2010	3100	22,61%	1801	17,88%	1230	18,99%
2011	3265	24,41%	1666	16,64%	1185	17,99%
2012	2488	20,17%	1741	18,27%	1034	17,03%
GEM.	2729,10	21,24%	1669,20	16,46%	1111,80	15,52%

Tabel 44: Afgehandelde jeugdzaken, ressort Bergen, 2003-2012

Jaar	Charleroi	%	Bergen	%	Doornik	%
2003	1628	14,08%	908	9,78%	547	7,75%
2004	1855	15,49%	941	9,62%	700	9,34%
2005	1698	14,01%	891	8,62%	749	8,94%
2006	1935	15,46%		0,00%	744	8,75%
2007	2078	15,17%	974	8,72%	757	9,04%
2008	2097	15,12%	1238	10,52%	862	11,45%
2009	2057	15,47%	1385	13,57%	910	14,92%
2010	2230	16,26%	1467	14,57%	1015	15,67%
2011	2060	15,40%	1540	15,38%	1049	15,93%
2012	2183	17,69%	1577	16,55%	1061	17,48%
GEM.	1982,10	15,42%	1213,44	10,73%	839,40	11,92%

Bijlage 4: Wettelijk personeelskader magistraten

Tabel 45: Wettelijk personeelskader magistraten per arrondissement, 2012

Arrondissement	Magistraten
Hasselt	20
Tongeren	15
Antwerpen	66
Mechelen	15
Turnhout	16
Leuven	21
Brussel	138
Nijvel	19
Dendermonde	31
Gent	43
Oudenaarde	11
Brugge	29
Ieper	7
Kortrijk	21
Veurne	7
Eupen	6
Hoei	9
Luik	50
Verviers	11
Aarlen	8
Marche-en-Famenne	6
Neufchâteau	7
Dinant	10
Namen	18
Charleroi	42
Bergen	26
Doornik	16

Bijlage 5: Bevolkingscriterium

Tabel 46: Aantal inwoners per rechter, 2003-2012

Arrondissement	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Turnhout	25.736	25.877	26.033	26.223	26.451	26.690	26.986	27.201	27.452	27.657
Tongeren	24.711	24.793	24.876	25.000	25.154	25.305	25.462	25.607	25.765	25.886
Leuven	22.004	19.296	19.379	19.505	19.669	19.826	21.823	19.339	22.362	22.052
Kortrijk	20.194	20.187	20.201	20.243	20.307	20.370	20.474	20.562	20.658	20.746
Mechelen	20.578	19.010	19.801	18.705	18.623	18.607	18.526	19.872	22.986	20.652
Hasselt	21.593	20.476	20.194	20.449	20.394	20.351	19.584	19.100	19.920	20.548
Nijvel	18.843	18.985	19.146	19.288	19.498	19.657	19.771	19.974	20.151	20.315
Dendermonde	19.175	19.221	19.304	19.423	19.540	19.679	19.832	19.981	20.165	20.309
Doornik	18.673	18.709	18.762	18.844	17.500	16.596	16.783	16.701	18.083	18.960
Verviers	17.903	17.952	18.028	18.179	18.300	18.400	18.509	18.635	18.780	18.867
Oudenaarde	17.777	17.811	17.882	18.009	18.141	18.269	18.401	18.524	18.644	18.767
Ieper	17.967	17.934	17.973	18.013	18.070	18.146	18.187	18.240	18.285	18.327
Dinant	16.347	16.420	16.529	16.626	16.766	16.889	16.977	17.081	17.255	17.343
Brugge	16.496	16.552	16.607	16.669	16.727	16.797	16.854	16.893	16.987	17.069
Namen	15.941	16.037	16.143	16.240	16.351	16.472	16.602	16.748	16.905	17.037
Bergen	16.003	16.043	16.079	16.146	16.218	16.283	16.326	16.412	16.507	16.586
Hoei	15.354	15.459	15.602	15.705	15.822	15.972	16.129	16.281	16.445	16.563
Veurne	15.103	15.189	15.266	15.324	15.410	15.512	15.610	15.711	15.789	15.862
Antwerpen	14.472	14.537	13.179	14.687	14.345	14.052	13.578	14.280	14.899	15.582
Gent	16.576	15.315	15.393	15.109	16.942	13.895	13.405	13.845	12.826	15.090
Aarlen	12.822	12.917	13.025	13.160	13.308	13.469	13.626	13.736	13.842	13.989
Charleroi	13.497	13.494	13.524	13.542	13.573	13.604	13.639	13.671	13.740	13.789
Neufchâteau	11.668	11.745	11.858	11.957	12.096	12.241	12.380	12.500	12.625	12.710
Eupen	11.929	11.983	12.085	12.187	12.279	12.362	12.423	12.537	12.619	12.688
Brussel	11.288	11.367	11.445	11.557	11.678	11.833	12.009	12.196	12.450	12.630
Luik	12.383	12.422	12.456	12.517	12.601	12.186	11.866	12.075	12.322	12.208
Marche-en-Famenne	11.342	11.428	11.466	11.595	11.674	11.774	11.881	11.940	12.040	12.126
Gemiddelde	16.903	16.710	16.750	16.848	16.996	16.953	17.039	17.120	17.476	17.591

Tabel 47: Aantal rechters per 100.000 inwoners, 2003-2012

Arrondissement	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Turnhout	3,89	3,86	3,84	3,81	3,78	3,75	3,71	3,68	3,64	3,62
Tongeren	4,05	4,03	4,02	4,00	3,98	3,95	3,93	3,91	3,88	3,86
Leuven	4,54	5,18	5,16	5,13	5,08	5,04	4,58	5,17	4,47	4,53
Kortrijk	4,95	4,95	4,95	4,94	4,92	4,91	4,88	4,86	4,84	4,82
Mechelen	4,86	5,26	5,05	5,35	5,37	5,37	5,40	5,03	4,35	4,84
Hasselt	4,63	4,88	4,95	4,89	4,90	4,91	5,11	5,24	5,02	4,87
Nijvel	5,31	5,27	5,22	5,18	5,13	5,09	5,06	5,01	4,96	4,92
Dendermonde	5,22	5,20	5,18	5,15	5,12	5,08	5,04	5,00	4,96	4,92
Doornik	5,36	5,35	5,33	5,31	5,71	6,03	5,96	5,99	5,53	5,27
Verviers	5,59	5,57	5,55	5,50	5,46	5,43	5,40	5,37	5,32	5,30
Oudenaarde	5,63	5,61	5,59	5,55	5,51	5,47	5,43	5,40	5,36	5,33
Ieper	5,57	5,58	5,56	5,55	5,53	5,51	5,50	5,48	5,47	5,46
Dinant	6,12	6,09	6,05	6,01	5,96	5,92	5,89	5,85	5,80	5,77
Brugge	6,06	6,04	6,02	6,00	5,98	5,95	5,93	5,92	5,89	5,86
Namen	6,27	6,24	6,19	6,16	6,12	6,07	6,02	5,97	5,92	5,87
Bergen	6,25	6,23	6,22	6,19	6,17	6,14	6,13	6,09	6,06	6,03
Hoei	6,51	6,47	6,41	6,37	6,32	6,26	6,20	6,14	6,08	6,04
Veurne	6,62	6,58	6,55	6,53	6,49	6,45	6,41	6,37	6,33	6,30
Antwerpen	6,91	6,88	7,59	6,81	6,97	7,12	7,36	7,00	6,71	6,42
Gent	6,03	6,53	6,50	6,62	5,90	7,20	7,46	7,22	7,80	6,63
Aarlen	7,80	7,74	7,68	7,60	7,51	7,42	7,34	7,28	7,22	7,15
Charleroi	7,41	7,41	7,39	7,38	7,37	7,35	7,33	7,31	7,28	7,25
Neufchâteau	8,57	8,51	8,43	8,36	8,27	8,17	8,08	8,00	7,92	7,87
Eupen	8,38	8,35	8,27	8,21	8,14	8,09	8,05	7,98	7,92	7,88
Brussel	8,86	8,80	8,74	8,65	8,56	8,45	8,33	8,20	8,03	7,92
Luik	8,08	8,05	8,03	7,99	7,94	8,21	8,43	8,28	8,12	8,19
Marche-en-Famenne	8,82	8,75	8,72	8,62	8,57	8,49	8,42	8,38	8,31	8,25
Gemiddelde	6,23	6,28	6,27	6,22	6,16	6,19	6,17	6,12	6,03	5,96

Auteursrechtelijke overeenkomst

Ik/wij verlenen het wereldwijde auteursrecht voor de ingediende eindverhandeling:

Vergelijkende analyse van de werking van rechtbanken van eerste aanleg

Richting: **master in de toegepaste economische wetenschappen-beleidsmanagement**

Jaar: **2014**

in alle mogelijke mediaformaten, - bestaande en in de toekomst te ontwikkelen - , aan de Universiteit Hasselt.

Niet tegenstaand deze toekenning van het auteursrecht aan de Universiteit Hasselt behoud ik als auteur het recht om de eindverhandeling, - in zijn geheel of gedeeltelijk -, vrij te reproduceren, (her)publiceren of distribueren zonder de toelating te moeten verkrijgen van de Universiteit Hasselt.

Ik bevestig dat de eindverhandeling mijn origineel werk is, en dat ik het recht heb om de rechten te verlenen die in deze overeenkomst worden beschreven. Ik verklaar tevens dat de eindverhandeling, naar mijn weten, het auteursrecht van anderen niet overtreedt.

Ik verklaar tevens dat ik voor het materiaal in de eindverhandeling dat beschermd wordt door het auteursrecht, de nodige toelatingen heb verkregen zodat ik deze ook aan de Universiteit Hasselt kan overdragen en dat dit duidelijk in de tekst en inhoud van de eindverhandeling werd genotificeerd.

Universiteit Hasselt zal mij als auteur(s) van de eindverhandeling identificeren en zal geen wijzigingen aanbrengen aan de eindverhandeling, uitgezonderd deze toegelaten door deze overeenkomst.

Voor akkoord,

Julin, Eline

Datum: **3/06/2014**